

5. REFORMA ȘI DEZVOLTAREA ECONOMICĂ

5.1. Tranziția la economia de piață funcțională

5.1.1. Liberalizarea prețurilor

Actualmente marea majoritate a prețurilor și tarifelor sînt libere, nivelul lor fiind determinat de condițiile specifice de pe piață. Guvernul nu intervine în stabilirea acestora decât în cazurile prevăzute expres de lege și anume în situații de monopol legal (întreprinderi, companii naționale cărora li s-a încredințat producția anumitor bunuri sau prestarea anumitor servicii), activități supuse prin lege unui regim special (Legea Republicii Moldova privind limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței Nr. 906-XII din 29.01.92, Monitorul oficial Nr.2 din 28.02.1992). Cu toate acestea un număr de cca 20 de prețuri și tarife sînt încă administrate (10 dintre acestea sînt incluse în coșul de consum cum ar fi energia electrică și termică, unele produse alimentare, serviciile telefonice de bază etc.)

Mai există cîteva domenii sensibile din punct de vedere social în care prețurile continuă să fie fixate de stat. Aceasta însă nu contravine nicidecum principiilor practice de funcționare ale unei economii de piață social orientate. Chiar și țările europene practică fixarea prețurilor la un set de produse și, mai ales, servicii de importanță publică. În același timp, este necesară revizuirea periodică și de comun acord cu producătorii și cu consumatorii a *nivelului* prețurilor fixate, de exemplu, la tarifele pentru serviciile comunale. Un nivel exagerat de redus al acestora pur și simplu va pune în pericol de faliment întreprinderile publice sau private care le prestează. De asemenea, rămân unele sectoare de activitate economică care încă nu sunt liberalizate, cum ar fi telecomunicațiile.

Cadrul legislativ:

- Legea Republicii Moldova cu privire la Banca Națională a Moldovei Nr. 548-XIII din 21.07.95;
- Legea Republicii Moldova, Legea Instituțiilor Financiare Nr. 550-XIII din 21.07.95;
- Legea Republicii Moldova cu privire la protecția concurenței Nr. 1103-XIV din 30.06.2000;
- Legea Contabilității Nr. 426-XIII din 04.04.95;
- Legea cooperăției de consum Nr. 1252-XIV din 28.09.2000;
- Legea Republicii Moldova Nr. 1163 din 24.04.97 cu privire la Codul fiscal;
- Codul civil, Legea Republicii Moldova Nr. 1107-XV din 6.06.2002;
- Legea Republicii Moldova cu privire la tariful vamal Nr. 1380-XIII din 20.11.97;
- Legea Republicii Moldova Nr.1149-XIV din 20.07.2000 cu privire la Codul vamal;
- Legea Republicii Moldova cu privire la comerțul interior Nr.749-XIII din 23.02.96.

Cadrul instituțional

Structurile abilitate să asigure liberalizarea prețurilor și comerțului:

- Guvernul;
- Ministerul Economiei;
- Ministerul Finanțelor;
- Banca Națională a Moldovei;
- Departamentul de Statistică și Sociologie;
- Departamentul Comerțului;
- Departamentul Vamal;
- Departamentul Standardizare și Metrologie;
- Camera de Comerț și Industrie;

Probleme existente

Liberalizarea parțială și în trepte a prețurilor, în locul uneia pe ansamblu, s-a dovedit a scumpi enorm pe termen lung această acțiune. Efectuarea în trepte a liberalizării prețurilor, pe baza subvenționării prețurilor unor produse și servicii de bază pentru consumul populației, a declanșat de fapt o subvenționare inversă a produselor cu prețuri mai devreme liberalizate pe seama celor cu prețuri mai târziu liberalizate. Consecințele operațiunii au fost suportate de populație, care se credea protejată prin subvenționarea acestor din urma produse de la buget, dar care de fapt finanța, în detrimentul propriu, scăderea producției de bunuri de interes social.

Liberalizarea prețurilor fără liberalizarea dobânzilor a avut un efect de decapitalizare a sistemului bancar și pierderea funcției creditului ca pîrghie de restructurare economică.

S-a recurs la o liberalizare a prețurilor fără liberalizarea cursului valutar cu prețul forțării conturilor interne ale statului (creșterii datoriei interne) și accentuării periclitante a deficitului din conturile externe ale țării.

Priorități pe termen scurt:

- prețurile și tarifele produselor administrate trebuie să fie ajustate în conformitate cu prevederile legale (trimestrial sau lunar, după caz, în funcție de evoluția cursului de schimb sau a inflației).

Priorități pe termen mediu:

- consolidarea și reglementarea disciplinei;
- întărirea disciplinei financiare.

5.1.2. Piața financiară, restructurarea sistemului bancar și impactul reformei sistemului de pensii asupra pieței de capital

Tendințe generale

Coordonarea politicilor financiare, monetare și fiscale este crucială în asigurarea stabilității economice. Dat fiind obiectivul politicii monetare de a asigura stabilitatea

prețurilor, a celei financiare de a asigura buna funcționare a pieței de capital (HVS, acțiuni și obligațiuni).

Cadrul legislativ

- Legea Republicii Moldova privind instituțiilor financiare Nr. 550-XIII din 21.07.95;
- Legea Republicii Moldova Nr. 1163 din 24.04.97 cu privire la Codul fiscal;
- Legea Republicii Moldova Nr. 329 din 25.03.99 cu privire la fondurile nestatale de pensii;
- Legea Republicii Moldova Nr. 489 din 08.07.99 privind sistemul public de asigurări sociale;
- Legea Republicii Moldova Nr. 121 din 03.05.2001 cu privire la protecția socială suplimentară a invalizilor de război, a participanților la cel de-al doilea război mondial și a familiilor lor;
- Legea Republicii Moldova Nr. 1238 din 28.09.2000 privind aprobarea Concepției reformării sistemului de salarizare;
- Hotărârea Guvernului Nr. 843 din 10.09.99 despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de calculare a pensiei;
- Hotărârea Guvernului Nr. 127/16.02.2001 cu privire la Ministerul Muncii și Protecției Sociale;
- Hotărârea Parlamentului Nr. 141 din 23.09.98 pentru aprobarea Strategiei reformei sistemului de asigurare cu pensii din Republica Moldova;
- Legea Republicii Moldova Nr. 1591 din 26.12.2002 privind protecția socială suplimentară a unor beneficiari de pensii, stabilite în sistemul public de asigurări sociale;
- Hotărârea Guvernului Nr. 412 din 22.04.2004 despre aprobarea unor acte normative ce țin de stabilirea și plata pensiilor funcționarilor publici.

Cadrul legislativ existent nu prevede funcționarea unor fonduri de pensionare private, în consecință nu există suficientă diversificare a sistemului financiar din Republica Moldova.

Cadrul instituțional

Structurile abilitate să asigure activitatea eficientă și interdependentă între piața financiar-bancară și sistemului public de pensii:

- Guvernul;
- Ministerul Economiei;
- Banca Națională a Moldovei;
- Ministerul Finanțelor;
- Ministerul Muncii și Protecției Sociale;
- Comisia Națională a Valorilor Mobiliare;
- Inspectoratul Fiscal Principal de Stat.

Probleme existente

În Republica Moldova politica fiscală a fost mai degrabă restrictivă în ultimii ani. Deficitul bugetar general a fost redus de la 3,3 % (exceptând veniturile din privatizări) din PIB în 1998 la 1,6% din PIB în 2003. Oricît de bine ar arăta aceste evoluții pe hîrtie, în practică situația este mai serioasă, în principal din două motive.

Primul este legat de deficiențele din *sistemul asigurărilor sociale*. În cadrul acestuia *sistemul de pensii* se află în cea mai precară stare și dacă nu se vor lua măsuri de remediere într-un timp scurt este greu de imaginat cum va putea fi evitat o criză de amploare. În 2003, Moldova a avut oficial 1,7 angajați pentru fiecare pensionar. Nu trebuie de uitat faptul că o bună parte a forței de muncă active lucrează fie în străinătate, fie în sectorul informal. De asemenea nu trebuie uitată populația din mediul rural care lucrează în agricultură. Pentru comparație, numărul de angajați raportat la pensionari în vestul Europei, deja considerat a fi în zona de pericol, este de 4 la 1 și se estimează să scadă pînă la 2 la 1 în 2040.

Pe parcursul ultimilor ani ponderea cheltuielilor legate de pensii în totalul cheltuielilor bugetare a crescut. Costurile legate de sistemul de pensii e de presupus că vor continua să exercite presiuni asupra bugetului și în anii care vin. Această stare de fapt este de așteptat să se înrăutățească datorită ratei natalității scăzute și creșterea fenomenului emigraționist.

Cel de-al doilea aspect este constituit de indisciplina financiară care continuă să persiste în sistem. Întreprinderile au acumulat un nivel ridicat de arierate. Perpetuarea unei astfel de culturi în care neplata datoriilor la buget a fost tolerată, a echivalat în fapt cu acordarea de subsidii importante de la buget.

Un element important a fost inflația care a ajutat multe întreprinderi să supraviețuiască, mascîndu-le astfel ineficiența; rata ridicată a inflației a redus în termeni reali datoriile (arieratele) debitorilor. Ca o consecință resursele nu au fost în mod consistent alocate către cei mai productivi agenți economici acest fapt avînd un efect negativ asupra eficienței globale. Urmarea a fost o creștere substanțială a deficitelor cvasifiscale ce creează potențiale presiuni asupra finanțelor publice, implicit a sistemului de pensii.

O mare parte din aceste arierate se regăsesc în sectorul energetic. O rată scăzută a încasărilor și politica întreprinderilor din acest sector de a menține prețurile sub costurile curente a dus la acumularea unor deficite cvasifiscale importante.

Volumul arieratelor la bugetul general consolidat a urmat de asemenea o tendință crescătoare în ultimii ani. Ceea ce este mai îngrijorător însă este faptul că aceste creșteri au avut loc în ciuda eforturilor guvernului de a îmbunătăți procentul de colectare a taxelor. Potențialul pericol pe care aceste arierate îl au indirect asupra bugetului poate pune în pericol stabilitatea macroeconomică. Ca urmare a acestor distorsiuni financiare, sistemul s-a confruntat și a fost iremediabil afectat de crize majore, economică și demografică, care au marcat Republica Moldova după 1991, respectiv:

- tranziție demografică rapidă, cauzată de creșterea speranței de viață și declinul fertilității, care a condus la creșterea rapidă a ponderii persoanelor vârstnice în totalul populației;

- reducerea numărului de contribuabili din cadrul populației active, în 2003 numai 55% din această populație fiind cuprinsă în sistemul asigurărilor sociale;

- reducerea considerabilă a numărului salariaților, principale cauze ale acestui fenomen au fost:

- creșterea numărului de persoane care își desfășoară activitatea în agricultură sau care desfășurau activități independente, pentru care nu se plăteau contribuții de asigurări sociale;
- amploarea muncii “la negru”, estimată în 2003 la cca 200 mii persoane;
- restructurarea întreprinderilor și șomajul masiv indus, pentru care nu s-a mai plătit contribuția de asigurări sociale;
- dezechilibrul financiar cronic al bugetului de asigurări sociale;
- deteriorarea sumelor nominale ale pensiilor, care, deși au înregistrat creșteri prin indexări, majorări, corelări, s-au redus în raport cu evoluția veniturilor salariale;
- decalaje majore în sistemul de pensii, prin adoptarea unor măsuri de protecție socială mai accentuată pentru pensiile mai mici, cea mai afectată fiind pensia pentru limita de vârstă și vechime integrală. Decalajele au fost alimentate și de formula de calcul a pensiei, care a favorizat pensiile obținute de salariații cu salarii mari.

Restructurarea sistemului de pensii necesită schimbarea actualului sistem – în care cheltuielile cu pensiile din fiecare an sînt finanțate de încasările la buget din același an.

Priorități pe termen scurt:

- elaborarea unui proiect de lege interministerial (Ministerul Economiei, Ministerul Finanțelor și Ministerul Muncii și Protecției Sociale) care ar în vedere introducerea a trei piloni:

- *primul* bazat pe un sistem public obligatoriu;
- *al doilea* ar urma să introducă pensiile private;
- *cel de-al treilea* atragerea de contribuții voluntare ale angajaților la (prin crearea) fonduri de pensii corporative.

Introducerea acestor schimbări va avea un impact asupra deciziilor de investiție și economisire a agenților economici. Odată cu apariția unor fonduri de pensii private sistemul financiar din Republica Moldova ar urma să devină mai diversificat, și probabil mai sănătos, fapt ce va consolida unul din canalele de influență ale politicii monetare.

Priorități pe termen mediu:

- crearea fondurilor de pensii ocupaționale (acestea urmează a fi constituite din contribuții plătite periodic, atât de angajat, cât și de angajator. Fondurile de pensii

ocupaționale (FPO) vor putea fi administrate de instituțiile financiar-bancare, societățile de asigurări și cele de investiții, care dispun de un capital social de minim 5 milioane de Euro);

- organizarea unui sistem public de pensii unic, garantat de stat, pe principii redistribuirii, direcționat spre asigurarea unei protecții de bază;

- organizarea Casei Naționale de Pensii și alte Drepturi de Asigurări Sociale (CNPAS), instituție publică autonomă de interes național, care va administra și gestiona sistemul public de pensii;

- definirea cu precizie a răspunderii juridice pentru nerespectarea dispozițiilor legale în materie, precum și înființarea unor secții speciale de asigurări sociale pe lângă Curtea de Apel, menite să rezolve în condiții de competență și operativitate crescute litigiile având ca obiect drepturi sau obligații de asigurări sociale;

- alinierea la o serie de prevederi comunitare, în vederea facilitării aderării Republicii Moldova la UE (astfel, se va crea posibilitatea exportului de prestații, atât pentru cetățenii moldoveni care lucrează în străinătate în baza unor acorduri bilaterale încheiate de Moldova, având drepturi ca urmare a perioadei de asigurare și a existenței acordurilor bilaterale);

- introducerea unei noi formule de calcul a pensiei prin luarea în considerare a contribuției plătite pe toată perioada de activitate, ceea ce ar permite:

- eliminarea influenței negative a inflației acumulate pe termen lung;
- realizarea unei legături mai strânse între nivelul contribuțiilor achitate și nivelul prestațiilor obținute;
- eliminarea distorsiunilor induse de formula de calcul anterioară.

5.1.3. Dreptul de proprietate

Proprietatea, indiferent ca formă prezentă, a fost și este principalul pilon nu numai în domeniul activității economice, ci și în cel politic. Reglementarea legală a dreptului de proprietate este dată în primul rând de Codul Civil lege care pune în prim plan regimul juridic al imobilelor. Însă având în vedere faptul ca în Republica Moldova acesta a fost adoptat extrem de târziu (iunie 2002) drepturile asupra formelor de proprietate au fost frecvent denaturate.

Restituirea proprietăților confiscate de regimul comunist nu a fost finalizată. Proprietatea în agricultură a fost restituită parțial. Restituirea proprietății industriale, precum și a componentelor nerestituite încă în agricultură și în domeniul imobiliar, deseori proprietatea *publică* sau *privată* a fost obiectul unor dispute politice care depășeau simplele probleme procedurale. Dincolo de componenta de ordin moral a acestei stări de lucruri, situația creată menține confuzia și întârzie de fapt procesul de reformă.

Cadrul legislativ

- Constituția Republicii Moldova, Capitolul II. Drepturile și libertățile fundamentale. Articolul 46. Dreptul la proprietate privată și protecția acesteia, adoptată la 29.07.1994;

- Codul civil, Legea Republicii Moldova Nr. 1107-XV din 6.06.2002;

- Legea Republicii Moldova Nr. 459 din 22.01.91 cu privire la proprietate;

- Legea Republicii Moldova Nr. 627-XII din 04.07.91 cu privire la privatizare;
- Legea privind brevetele de invenție Nr. 461 din 18 mai 1995; Modificată prin: Legea Nr. 788 din 26 martie 1996, Legea Nr. 1079-XIV din 23 iunie 2000, Legea Nr. 1446-XV din 8 noiembrie 2002, Legea Nr. 469-XV din 21 noiembrie 2003;
- Hotărârea Guvernului Nr. 449 din 29.06.92 despre aprobarea modelelor unice ale documentelor, ce confirmă dreptul de proprietate, posesiune și beneficiere funciară;
- Legea Republicii Moldova Nr. 192 din 12.11.98 privind Comisia Națională a Valorilor Mobiliare;
- Hotărârea Parlamentului Nr. 331 din 14.12.94 pentru ratificarea Acordului între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei privind recunoașterea reciprocă a drepturilor și reglementarea raporturilor de proprietate;
- Hotărârea Guvernului Nr. 33 din 18.01.96 cu privire la aprobarea Protocolului între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Federației Ruse cu privire la recunoașterea drepturilor de proprietate ale Părților asupra patrimoniului întreprinderilor, amplasate pe teritoriul altei Părți, și Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Federației Ruse cu privire la modul și condițiile de privatizare a patrimoniului Părților, amplasat pe teritoriul altei Părți.

Cadrul instituțional

Structurile abilitate să asigure buna funcționare a drepturilor de proprietate:

- Parlamentul;
- Guvernul;
- Ministerul Economiei și Comerțului;
- Departamentul Privatizării;
- Agenția de Stat pentru Protecția Proprietății Industriale (AGEPI).

Probleme existente:

- lacune și deficiențe ale sistemului legislativ de autorizare a cetățenilor asupra formelor de proprietate;
- problema întreprinderilor cu datorii la buget și transmiterea acestora în proprietatea statului;
- deficiențe pe segmentul realizării drepturilor de proprietate intelectuală;
- implicarea structurilor statului în procesul de privatizare alungă oamenii de afaceri străini care ar dori să investească în economie;
- actele de privatizare ilicite din Transnistria efectuate de către autoritățile separatiste de la Tiraspol.

Priorități pe termen scurt:

- mediatizarea actelor de vânzare-cumpărare a bunurilor care fac parte din domeniul public al statului;
- reforma cadrului legislativ în ceea ce privește proprietatea privată;
- asigurarea și gestionarea sistemului național de protecție a proprietății intelectuale în conformitate cu legislația în vigoare a Republicii Moldova și cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte;

- revizuirea tuturor actelor legislative actele ce reglementează antreprenoriatul urmînd să fie eliminate cele care îngrădesc libera inițiativă privată;
- limitarea implicației statului provocat de ciocnirea intereselor economice și cele politice privind transmiterea obiectelor de proprietate privată;

Priorități pe termen mediu:

- racordarea legislației moldovenești privind drepturile de proprietate, inclusiv în ceea ce privește alinierea la etaloanele și directivele Uniunii Europene în domeniu;
- finalizarea procesului de privatizare;
- delimitarea perimetrului – optimal în condițiile de astăzi ale Moldovei – al patrimoniului public și privat al statului, definirea pe termen lung a regimului său de funcționare;
- urgentarea rezolvării litigiilor de proprietate astfel încît volumul acestora să fie adus în cel mai scurt timp la limite normale;
- adoptarea de reglementări menite să întărească încrederea populației și agenților economici (autohtoni și străini) în soliditatea regimului proprietății din Republica Moldova.

5.1.4 Reforme și schimbări structurale

Politicile în acest domeniu urmăresc crearea premiselor pentru relansarea economiei, precum și pregătirea Moldovei în vederea aderării la Uniunea Europeană.

Cadrul legislativ:

- Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994;
- Legea cu privire la proprietate nr. 459 din 22.01.91
- Legea cu privire la privatizare nr. 627-XII din 04.07.91
- Legea privind bazele activității economice externe în Republica Moldova, nr.849-XII din 3.01.1992
- Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, nr.845-XII din 3.01.1992
- Legea despre întreprinderi de stat, nr.146-XIII din 16.06.1994
- Legea privind societățile pe acțiuni, nr. 1134-XIII din 2.04.97
- Legea cu privire la Banca Națională a Moldovei Nr. 548-XIII din 21.07.95;
- Legea Instituțiilor Financiare, nr. 550-XIII din 21.07.95;
- Codul fiscal, nr. 1163 din 24.04.97
- Codul vamal, nr.1149-XIV din 20.07.2000
- Codul muncii, nr. 154-XV din 28.03.2003;
- Legea cu privire la piața valorilor mobiliare, nr. 199-XIV din 18.11.98;
- Legea cu privire la protecția concurenței, nr.1103-XIV din 30.06.2000
- Legea insolvenței, nr.632-XV din 14.11.2001
- Legea cu privire la zonele economice libere, nr.440-XV din 22.07.2001
- Legea cu privire la evaluarea conformității produselor, nr.186-XV din 24.04.2003

Cadrul instituțional

Structurile abilitate să asigure politica de reforme structurale:

- Parlamentul;
- Guvernul;
- Ministerul Economiei și Comerțului;
- Ministerul Finanțelor;
- Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare;
- Ministerul Industriei și Infrastructurii;
- Ministerul Transporturilor și Gospodăriei Drumurilor
- Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale;
- Ministerul Dezvoltării Informaționale
- Ministerul Educației, Tineretului și Sportului
- Ministerul Sănătății și Protecției Sociale;
- Ministerul Justiției;
- Ministerul Reintegrării
- Biroul Național de Statistică;
- Serviciul Vamal;
- Serviciul de Standardizare și Metrologie;
- Comisia Națională a Valorilor Mobiliare.
- Asociația Agroindustrială „Moldova-vin”

Probleme existente

Deficiențele principale în acest domeniu sînt determinate de finalizarea și consolidarea construcției instituționale a economiei de piață prin:

- accelerarea ajustării structurale, continuarea proceselor de privatizare și restructurare;
- asigurarea coerenței funcționale și a stabilității cadrului legislativ;
- perfecționarea sistemului financiar-bancar;
- reprimarea abuzurilor agenților economici, care ocupă o poziție dominantă pe piață internă;
- consolidarea unui mediu de afaceri viabil și deschis;

Priorități pe termen scurt:

- creșterea ratei de economisire și a acumulării interne; alocarea, începînd cu anul 2005, a veniturilor din privatizare pentru dezvoltare, îndeosebi pentru co-finanțarea proiectelor angajate cu Uniunea Europeană, Banca Mondială și alte organisme internaționale;
- majorarea substanțială a intrărilor de capital extern (investiții directe și de portofoliu), care ar fi posibilă într-un climat de afaceri stabil și nedistorsionat;
- identificarea efectelor reformei fiscale de la începutul anului 2005, îndeosebi cele referitoare la raportul dintre impozitele directe și indirecte, în condițiile atenuării fiscalității legate de angajarea forței de muncă și pe profit;
- evaluarea veniturilor din taxe vamale în concordanță cu acordurile încheiate de Republica Moldova pe plan internațional;
- distribuția mai rațională a cheltuielilor bugetare, acordîndu-se prioritate învățămîntului și cercetării, asigurării sănătății populației;

- remonetizarea graduală a economiei, în condițiile creșterii strict neinflaționiste a bazei monetare, dezvoltării altor agregate monetare prin extinderea și diversificarea instrumentelor bancare, reducerii la limite raționale a ratei rezervelor obligatorii, precum și a dobânzii reale;
- continuarea flotării controlate a cursului de schimb, urmărindu-se asigurarea în linii mari a stabilității sale în termeni reali, evitarea fluctuațiilor stresante de pe piața valutară;
- creșterea rezervelor valutare ale Băncii Naționale a Moldovei pînă la echivalentul valorii importurilor pe 4-5 luni;
- stimularea extinderii sectorului de firme mici și mijlocii;
- orientarea spre export a politicii comerciale, în special spre UE.

Priorități pe termen mediu

A. Ajustarea structurală

1. Continuarea procesului de restructurare a economiei moldovenești trebuie să aibă în vedere implementarea unui pachet de politici bazate pe următoarele principii:

- a. utilizarea unui set coerent de măsuri corective, funcționale și stimulative, corelate cu reglementările comunitare prezente, dar și cu tendințele care se manifestă în spațiul UE și pe plan mondial;
- b. compatibilitatea structurilor intra-sectoriale cu cele existente și de perspectivă în țările Uniunii Europene;
- c. ajustarea și consolidarea structurilor economice pentru apropierea progresivă de nivelurile de competitivitate din economia țărilor UE, inclusiv pentru folosirea mai bună a condițiilor de acces pe piața Uniunii Europene a produselor moldovenești.

2. În vederea consolidării climatului de afaceri favorabil economiei de piață se va urmări:

- a. dezvoltarea mediului economic concurențial din Moldova în conformitate cu reglementările comunitare, pentru alinierea treptată la cerințele asigurării liberei circulații a mărfurilor și serviciilor;
- b. asigurarea condițiilor pentru o conducere corporativă eficientă a întreprinderilor;
- c. consolidarea și creșterea capacităților de negocieri al Republicii Moldova în domeniul comerțului exterior pentru impulsivitatea schimbărilor comerciale și crearea unui mediu de afaceri adecvat.

B. Politicile sectoriale

1. Ajustarea sectorului industrial trebuie să fie corelată cu obiectivele de creștere a competitivității externe și interne în raport cu toți factorii de producție. În acest sens trebuie să se urmărească:

- a. amplificarea procesului de modernizare a capacității și structurii producției industriale, inclusiv prin dezvoltarea și stimularea cooperării cu parteneri din Uniunea Europeană, pe fondul consolidării funcționării economiei de piață, al instaurării unui climat concurențial; revitalizarea întreprinderilor mijlocii și mari potențiali viabili;

- b. continuarea procesului de privatizare a întreprinderilor din industrie;
- c. restructurarea și dezvoltarea sectorului energetic, îndeosebi a ramurilor cu capacități mari de funcționare, în sensul majorării securității energetice a țării; reducerii pierderilor și obținerii unor majorări substanțiale de productivitate; stimulării promovării tehnologiilor moderne, care vor asigura conservarea energiei, reducerea consumurilor energetice.
- d. revigorarea și valorificarea eficientă a potențialului național de cercetare și dezvoltare tehnologică;
- e. creșterea potențialului concurențial prin promovarea alianțelor strategice, a structurilor de tip holding, grupurilor industrial-financiar, asociații economice de interes, în scopul racordării industriei moldovenești la procesul globalizării, inclusiv a dezvoltării exporturilor complexe;
- f. Creșterea în ritm susținut a volumului și eficienței exportului, încurajând exportul produselor cu grad ridicat de prelucrare și valoare adăugată mare; susținerea prioritară, în limitele permise de cadrul reglementărilor internaționale, a sectoarelor industriale pentru care piața mondială sau europeană este în expansiune;

2. Rezultatele obținute prin aplicarea măsurilor de reformă din sectorul agricol trebuie consolidate în următorii ani, avându-se în vedere securitatea alimentației populației și necesitatea modernizării satului moldovenesc (Programul Național al Guvernului “Satul moldovenesc”):

- a. trebuie stimulată formarea de exploatații de dimensiuni optime, eficiente din punct de vedere economic. Politica din acest domeniu trebuie să aibă ca țintă creșterea suprafețelor, prin asociere, schimb și cumpărare, descurajându-se diviziunea proprietății sub o anumită limită;
- b. promovarea unor forme asociative de parteneriat și de integrare pe baza competitivității și a intereselor producătorilor agricoli, inclusiv practicarea arendării și concesiunii pe durată îndelungată;
- c. adâncirea reformelor structurale, cu accentuarea deosebită a consolidării exploatațiilor agricole, privatizarea din mediul rural la care statul este majoritar;
- d. perfecționarea cadrului legal și instituțional pentru funcționarea piețelor agricole și rurale esențiale: a pieței produselor, a materiilor prime și serviciilor pentru agricultură, piața creditului și cea funciară și sprijinirea dezvoltării infrastructurii necesare pentru funcționarea acestor piețe;
- e. promovarea politici de produs care vizează sprijinirea creșterii eficienței economice pe întregul lanț de activitate agricolă, de la producție până la comercializarea pe piața internă și externă.

3. Dezvoltarea infrastructurilor și a conexiunilor cu sistemul infrastructurilor europene, trebuie să aibă un rol major în relansarea economiei și asigurarea de noi locuri de muncă. În contextul sporirii sprijinului financiar al Uniunii Europene (prin instrumentul de pre-aderare ISPA, PHARE, etc) și atragere de resurse private, se au în vedere modernizarea, reabilitarea și dezvoltarea infrastructurilor de transport. În acest domeniu prioritățile sunt:

- a. demararea construcției de autostrăzi, în conformitate cu prevederile din rețeaua pan-europeană de transport;

b. modernizarea infrastructurii feroviare (racordarea ecartamentului feroviar autohton la cel Vest-european) și rutiere în scopul asigurării creșterii mobilității populației, bunurilor și serviciilor;

c. modificarea actualului sistem de taxe și tarife din domeniul transporturilor feroviare și rutiere în vederea creșterii accesibilității serviciilor și a alinierii la standardele europene.

4. Valorificarea mai eficientă a potențialului turistic trebuie să constituie un obiectiv prioritar al strategiei pe termen mediu.

5. Stimularea procesului de relansare a construcției de locuințe, reabilitarea, consolidarea și modernizarea fondului existent, cu asigurarea protecției seismice.

6. Accelerarea procesului de informatizare a societății moldovenești. Stimularea acțiunilor destinate dezvoltării tehnologiilor informaționale și comunicațiilor, racordării Republicii Moldova la fluxurile informaționale, cu prioritate ale țărilor Uniunii Europene.

C. Politici de consolidare și dezvoltare a micului business (sectorul întreprinderilor mici și mijlocii – IMM)

În vederea valorificării importantului potențial de creștere economică și de creare de locuri de muncă, pe care îl are sectorul IMM-urilor, trebuie să se urmărească:

1. acordarea de facilități stimulative (garanții pentru credite, subvenții, granturi);
2. organizarea de către centrele de consultanță și training a seminarelor pentru pregătirea antreprenorială, a parcurilor tehnologice și incubatoarelor de afaceri, asistate de către stat, care să furnizeze servicii gratuite IMM-urilor sau la prețuri reduse;
3. sprijinirea participării IMM-urilor la proiectele bazate pe investiții publice sau realizate cu finanțare externă.

D. Politici în domeniul științei și tehnologiei

Obiectivele prioritare pe termen mediu trebuie să vizeze:

1. Dezvoltarea capacității de generare a cunoștințelor științifice și tehnologice, prin: sprijinirea formării și extinderii nucleelor, centrelor și rețelelor de excelență, în domenii considerate prioritare; creșterea resurselor din domeniul cercetării prin programele de cercetare și dezvoltare, precum și prin programele de granturi pentru cercetare; îmbunătățirea accesului la sursele de informare; perfecționarea managementului proiectelor de cercetare-dezvoltare; integrarea unităților de profil din Moldova în rețelele și programele internaționale.

2. Principalele condiționări ale creșterii calității și eficienței activității unităților de cercetare-dezvoltare sunt:

- a. reducerea decalajelor tehnologice privind dotarea materială;
- b. dezvoltarea infrastructurii informaționale;

- c. aplicarea unor proceduri standard de evaluare a organizațiilor, activităților și personalului din domeniul cercetării-dezvoltării, conform standardelor internaționale;
- d. îmbunătățirea procedurilor de selecție, a practicilor manageriale și a orientării spre piață a unităților de cercetare-dezvoltare;
- e. aplicarea unui sistem de remunerare în funcție de valoarea confirmată în plan științific sau tehnologic a activității și rezultatelor;
- f. Dezvoltarea capacității de difuzare a cunoștințelor științifice și tehnologice prin extinderea serviciilor de marketing, a birourilor de legătură cu ramurile economiei naționale;
- g. dezvoltarea activităților de promovare publică;
- h. dezvoltarea capacității de absorbție a inovării în mediul economic; susținerea mobilității cercetătorilor, specialiștilor și studenților din institute și universități către firme și companii;
- i. îmbunătățirea accesului firmelor la facilități informaționale și la servicii de asistență științifică și tehnologică.

3. Dezvoltarea potențialului de cercetare-dezvoltare și inovare la nivelul întreprinderilor trebuie să se realizeze prin proiecte comune cu institutele și centrele de profil, utilizarea de scheme stimulative de co-finanțare.

4. Începând cu anul 2006, ponderea în PIB a resurselor destinate cercetării științifice și dezvoltării tehnologice trebuie gradual mărită pentru a ajunge la niveluri comparabile cel puțin cu statele care au aderat recent la Uniunea Europeană.

5.1.4.1. Privatizarea sectorului real

Concepția inițială de privatizare în Republica Moldova a avut ca scop redistribuirea bunurilor statului între cetățenii Republicii Moldova și modernizarea rolului statului în economia națională pe următoarele căi: retragerea progresivă a statului din activitățile productive, în care sectorul privat devine un producător mai eficient de bunuri și servicii; modificarea funcțiilor regulatorii ale statului în scopul asigurării unui mediu favorabil dezvoltării antreprenoriatului și concentrarea eforturilor la soluționarea problemelor esențiale ale societății.

Privatizarea a fost concepută ca una dintre cele mai importante componente ale reformei economice, proprietatea privată fiind în toată lumea garanția stabilității economice și sociale a unei țări.

Reforma proprietății în Republica Moldova a demarat după adoptarea la 4 iulie 1991 a Legii cu privire la privatizare. Privatizarea patrimoniului public s-a efectuat conform Programelor de stat de privatizare pentru anii 1993-1994, pentru anii 1995-1996 și Programului de privatizare pentru anii 1997-1998, prelungit până la 31 decembrie 2005. Programele menționate au prevăzut combinarea repartizării gratuite cetățenilor a patrimoniului de stat prin intermediul bonurilor patrimoniale și privatizarea contra mijloace bănești.

Astfel, privatizarea în masă contra bonuri patrimoniale a avut o orientare în exclusivitate socială, având drept scop schimbarea fundamentală a structurii relațiilor de proprietate în condiții de transparență și fără tensiuni sociale, crearea sectorului privat al economiei și a unei pătri sociale noi – cea a proprietarilor privați. Privatizarea patrimoniului public contra mijloace bănești a contribuit la extinderea sferei

întreprinderilor supuse privatizării, inclusiv prin includerea celor din infrastructură, diversificarea întreprinderilor privatizate, restructurarea întreprinderilor privatizate, atragerea de investiții în economie, precum și racordarea proceselor de privatizare la piața capitalului. Efectele de durată ale privatizării pot fi considerate pozitive, însă pe termen lung ele pot lua forma unor consecințe și costuri sociale considerabile.

Cadrul legislativ:

- Constituția Republicii Moldova;
- Legea Republicii Moldova nr. 1107-XV din 06.06.2002 cu privire la Codul civil;
- Legea Republicii Moldova nr. 1163 din 24.04.1997 cu privire la Codul fiscal;
- Legea Republicii Moldova nr. 627-XII din 04.07.1991 cu privire la privatizare (cu modificările ulterioare);
- Legea Republicii Moldova nr. 1217-XIII din 25.06.1997 cu privire la Programul de privatizare pentru anii 1997 – 1997 (prelungit până la 31.12.2005);
- Legea Republicii Moldova nr. 459 din 22.01.1991 cu privire la proprietate;
- Legea Republicii Moldova nr. 845-XII din 03.01.1992 cu privire la antreprenariat și întreprinderi;
- Legea insolvenței nr. 632-XV din 14.11.2001;
- Legea Republicii Moldova nr. 81-XV din 18.03.2004 cu privire la investiții în activitatea de antreprenariat;
- Legea Republicii Moldova nr. 199-XIV din 18.11.1998 cu privire la piața valorilor mobiliare.

Cadrul instituțional – a fost omis

Probleme existente

Realizarea Programului de privatizare imediat după adoptarea lui nu a fost posibilă din următoarele considerente: nu erau definitivate listele cetățenilor cărora urma să li se elibereze bonuri patrimoniale, nu era evaluat patrimoniul de stat pasibil de privatizare.

De asemenea, nu a fost posibilă începerea privatizării în masă deoarece la acel moment nu erau elaborate mecanismele și metodele de reorganizare a întreprinderilor de stat și dearendă în societăți pe acțiuni, de estimare a patrimoniului de stat, a produsului dearendă, de determinare a prețului inițial al complexelor patrimoniale, precum și al acțiunilor, de licitare în masă a întreprinderilor mari și medii. Și desigur, din cauza lipsei contribuțiilor bănești ale colectivelor la formarea capitalului statutar al societăților pe acțiuni, a businessului privat. În pofida eforturilor considerabile, privatizarea contra mijloace bănești a decurs anevoios, deoarece în situația de criză generală solvabilitatea populației era redusă, iar agenții economici nu dispuneau de surse financiare proprii, și de posibilitatea a obține credite pentru participarea la privatizare; prețul inițial de vânzare al obiectelor era considerat de către potențialii cumpărători exagerat; comparativ cu situația economico-financiară deplorabilă a obiectelor supuse privatizării.

Rămâne de actualitate necesitatea perfecționării cadrului normativ în domeniul garantării drepturilor de proprietate. Capacitatea de cumpărare a agenților economici

locali fiind mică, este necesar atragerea investițiilor. În acelaș rând, investitorii străini manifestă rezerve în vederea plasării capitalului în țara noastră.

Priorități pe termen scurt:

- perfecționarea cadrului normativ în vederea garantării drepturilor de proprietate;
- accelerarea privatizării întreprinderilor mici și mijlocii;
- liberalizarea prețurilor și comerțului, ca stimulent pentru restructurarea întreprinderilor;
- eficientizarea mecanismului de gestionare corporativă a subiecților economici;
- încurajarea participării la privatizare a investitorilor locali, în scopul re tehnologizării și modernizării întreprinderilor, creării a noi locuri de muncă;
- mediatizarea și asigurarea transparenței procesului de privatizare în scopul atragerii investitorilor potențiali;
- susținerea dezvoltării gestionării corporative și asigurarea drepturilor acționarilor în perioada postprivatizării, precum și coordonarea procesului de restructurarea lor.

Priorități pe termen mediu:

- elaborarea unui plan de măsuri clar de privatizare a întreprinderilor din sectorul energetic și de telecomunicații, din ramuri vinicolă și tutun în cadrul unor programe comune cu organisme internaționale;
- accelerarea reformelor economice și crearea a unui cadru instituțional și juridic caracteristic cerințelor economiei de piață;
- dezvoltarea pieții hârtiilor de valoare, a altor instituții ale infrastructurii economiei de piață;
- atragerea capitalului privat în finanțarea investițiilor în domeniul infrastructurii locale;
- atragerea băncilor investiționale locale, inclusiv la promovarea capitalului privat în economia reală;
- consolidarea unui sector dinamic al întreprinderilor mici și mijlocii privatizate, capabil să facă față forțelor concurențiale și competiției internaționale, precum și integrarea acestuia în domeniul economic al UE.

5.1.4.2. Politica industrială

Ca rezultat al unei politici incoerente precedente în domeniul industriei majoritatea întreprinderilor industriale la momentul de față sunt nerentabile, doar 15% dintre 2 600 de unități existente au reușit să se restructureze, iar la 38% din întreprinderi volumele de producție continuă să scadă. În consecință, ponderea producției industriale în produsul intern brut (PIB) a constituit în 2003 doar 17,8%, față de 38,9% cât a fost în 1990. 49% din unitățile industriale sunt nerentabile și generează pierderi.

Situația creată în industrie este o consecință a târăgănării procesului de restructurare, amânarea procesului de privatizare, reducerea investițiilor străine directe, naționalizarea unor întreprinderi profitabile.

Pornind de la cele expuse trebuie să menționăm că obiectivul general al politicii industriale trebuie să devină creșterea competitivității și în general a performanțelor industriei în vederea întăririi capacității de adaptare a economiei țării la cerințele pieței internaționale, în condițiile globalizării economiei mondiale.

Cadrul legislativ

La momentul de față în domeniul respectiv în Republica Moldova funcționează un șir de documente, ce au un impact asupra politicii industriale:

- Strategia Dezvoltării Social-Economice până în anul 2005, aprobată la 19 decembrie 2001;
- Strategia Guvernului privind dezvoltarea sectorului privat pe perioada 2002-2004;
- Strategia Investițională a Republicii Moldova;
- Strategia de Promovare a Exportului;
- Programul de Stat de susținere a micului business pentru anii 2002-2005.
- Legea Despre Susținerea și Protecția Micului Business, adoptată la 20 mai 1994, a fost amendată la 8 noiembrie 2001 în ceea ce privește următoarele aspecte:
 - Strategii sectoriale de dezvoltare a industriei pe termen mediu, ca parte componentă a Strategiei de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei;
 - Programul de stat de asigurare a sectorului agrar cu mijloace tehnice pentru prestarea serviciilor de mecanizare;
 - Programe de dezvoltare a ramurilor industriale și planuri de acțiuni pentru perioada 2004 – 2006;
 - Program ramural de însușire în producție a tehnicilor, produselor și tehnologiilor noi;
 - Program de măsuri pentru implementarea în producție a elaborărilor tehnico-științifice a instituțiilor de cercetare din Republica Moldova;
 - Program ramural „Calitate”.
 - Planul de acțiuni privind redresarea situației economico-financiare și restructurarea întreprinderilor industriale pe anii 2004-2005, adoptat în iulie 2004.

Aceste documente, sunt importante, dar sunt destinate unei direcții anumite. Fac referire doar la domeniile respective fără a avea niște conexiuni și interdependențe între ele (poate cu excepția Strategiilor de Atragere a investițiilor și Promovarea Exportului). Politica industrială trebuie să fie parte componentă a programului de dezvoltare și trebuie să devină o „umbrelă” care ar acoperi toate strategiile și programele menționate.

Conceptia politicii industriale pentru anii 1996-2000, prima doctrină a politicii industriale a Moldovei, adoptată în 1996. Document realizat cu sprijinul UNIDO (Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială), a fost primul document elaborat în Republica Moldova, care conținea o serie de prevederi adecvate și indispensabile unei politici industriale, dar din păcate nu au existat suficiente capacități pentru realizarea obiectivelor Conceptiei.

Următorul pas a fost adoptarea Strategiei dezvoltării social economice până în 2005. Aceasta este urmată de adoptarea unor strategii și programe, emnționate mai sus, care izvorăsc din strategia dezvoltării, detaliind-o pe compartimente. Totuși nu a fost elaborat mecanismul de interacțiune între aceste documente. De asemenea până în

prezent nu este elaborată o nouă politică industrială care ar corectă sau revedea prevederile primei Concepții și care ar corespunde obiectivelor strategice ale țării.

Cadrul instituțional

Conform Hotărârii Guvernului nr. 1607 din 30 decembrie 2003, Ministerul Industriei este organul administrației publice centrale de specialitate, care elaborează și aplică politica Guvernului în domeniile industriei. Sarcina de bază a Ministerului este crearea condițiilor favorabile pentru funcționarea eficientă a întreprinderilor din industrie, prin promovarea reformelor economice. Pentru realizarea sarcinilor ce îi revin Ministerul îndeplinește următoarele funcții principale:

- elaborează, în baza strategiilor macroeconomice și Programului de activitate a Guvernului, concepții, strategii, politici și programe ce țin de dezvoltarea industriei în ansamblu, precum și programe de dezvoltare ramurale și sectoriale în domeniul său de activitate;
- elaborează și promovează politica investițională în ramura industriei;
- promovează politica statului în vederea implementării rezultatelor activității de cercetare-dezvoltare, inovare și transfer tehnologic în domeniul industriei;
- analizează evoluția fenomenelor specifice activității industriale în corelare cu tendințele generale de dezvoltare a economiei, atât pe plan intern, cât și pe plan extern, în scopul armonizării factorilor de dezvoltare a ramurii industriei în condițiile unui stat de drept și economiei de piață;
- analizează situația economico-financiară a unităților economice din subordine și în care statul deține o cotă preponderentă, efectuează studii și analize pe diferite probleme ce țin de activitatea acestora, definește, în baza datelor obținute, prognozelor și conjuncturilor, politica și acțiunile necesare de ajustare și restructurare atât a sectorului public, cât și a celui privat;
- asigură, în plan metodologic și organizațional, procesele restructurării și dezvoltării industriei, promovează reformele în domeniul său de activitate;
- elaborează și promovează politica de asigurare a competitivității produselor industriale;
- participă la derularea procesului de integrare europeană a Moldovei în domeniul politicii industriale;
- promovează și asigură implementarea revendicărilor legislației naționale și internaționale privind protecția mediului cu referință la activitățile industriale.

Probleme existente

Pe lângă problemele instituționale și de strategie, există și factori negativi care afectează industria propriu zisă. Printre acestea putem menționa:

- ineficiența administrației publice: corupția, lipsa continuității în acțiunile puterii executive;
- uzura utilajului tehnologic (75-80%), ce conduce la scăderea calității;
- echipamente energofage, care reduc competitivitatea;
- tehnologii depășite ce nu fac față competiției;
- predominarea exporturilor către CSI;
- tergiversarea privatizării și climat investițional nefavorabil investitorilor;
- proasta funcționare a legislației;

- management neadecvat condițiilor economiei de piață;
- lipsa de transparență în activitatea societăților pe acțiuni și, ca rezultat, ineficiența pieței de capital;
- investiții reduse în rețehnologizare și renovare;
- infrastructură modernă puțin dezvoltată;
- exodul specialiștilor din țară;
- utilizarea redusă a tehnologiilor informaționale.

Abilitatea industriei naționale de a concura pe plan extern trebuie să devină o prioritate și să fie considerată drept principalul avantaj potențial al economiei.

Luând în considerație tendințele politicii industriale a UE și de stadiul actual al dezvoltării economiei Republicii Moldova, în scopul realizării obiectivului principal al politicii industriale, și anume creșterea competitivității industriale, se va realiza o etapizare a acțiunilor, fără a exclude posibilitatea derulării simultane a unor acțiuni ce se vor realiza pe termen scurt și mediu:

Priorități pe termen scurt:

- consolidarea unui mediu de afaceri viabil și deschis, bazat pe principiile liberei concurențe, pe asigurarea de condiții egale tuturor agenților economici, pe un cadru instituțional și legislativ corespunzător, raportat cu cele din UE, se poate realiza prin:

- stabilizarea treptată a inflației și reducerea costului creditului ;
- fluidizarea fluxurilor financiare, prin asigurarea accesului la resurse financiare a celor mai eficiente companii;
- stimularea creșterii fluxurilor de capital străin și autohton ;
- dezvoltarea capacității de absorbție a inovării în mediul economic;
- implementarea și respectarea prevederilor Deciziei Consiliului 96/413/EC privind implementarea programului de acțiune în vederea întăririi competitivității industriei europene;
- reducerea birocrăției și combaterea infractionalității economico-financiare.

- accelerarea ajustării structurale, restructurarea și privatizarea întreprinderilor cu capital majoritar de stat prin:

- închiderea de capacități neviabile;
- modernizarea, rețehnologizarea și optimizarea fluxurilor tehnologice;
- accelerarea procesului de privatizare;
- modificarea structurii organizatorice.

- atragerea investițiilor străine prin:

- tratament egal și nediscriminator investitorilor străini și locali;
- înlăturarea obstacolelor întâmpinate de investitorii străini;
- promovarea Moldovei ca destinație pentru investiții;
- crearea unui organ specializat subordonat prim-ministrului.

- promovarea investițiilor intangibile prin:

- dezvoltarea domeniului C & D;
- implementarea sistemului de management al calității ISO 9000;
- investiții în capital uman;
- promovarea utilizării tehnologiilor informaționale.

- *susținerea dezvoltării IMM:*
 - îmbunătățirea cadrului instituțional și a dialogului public – privat;
 - simplificarea procedurilor de înregistrare și autorizare a firmelor;
 - programe de instruire pentru dezvoltarea spiritului antreprenorial;
 - susținerea transferului de tehnologie.
- *modernizarea rolului autorității publice centrale în domeniul industriei, prin creșterea capacității de elaborare și implementare a politicii industriale ;*
 - *asigurarea compatibilității cu mediul înconjurător, prin consolidarea unui cadru - organizatoric și legislativ care să conducă la eliminarea efectelor negative asupra acestuia, ca instrumente principale se pot utiliza:*
 - strategii privind tehnologiile și produsele curate;
 - sisteme de management de mediu ISO 14000 ;
 - utilizarea surselor energetice alternative;
 - creșterea eficienței utilizării energiei electrice.

Priorități pe termen mediu:

- *dezvoltarea pieței concurențiale prin:*
 - elaborarea actelor normative privind ajutoarele de stat;
 - control riguros privind ajutoarele statului;
 - tratament egal indiferent de forma de proprietate;
 - încurajarea alianțelor strategice pe baze tehnologice și industriale.
- *dezvoltarea cererii pieței moldovenești de produse industriale prin:*
 - dezvoltarea specializării produselor și apariția de noi producători;
 - creșterea exigențelor privind calitatea produselor;
 - orientarea de perspectivă a achizițiilor publice.
- *dezvoltarea cooperării industriale prin:*
 - promovarea sistemului de subcontractare;
 - promovarea proiectelor de engineering financiar;
 - identificarea de oportunități și scheme de cooperare industrială.
- *promovarea coeziunii sociale ca factor de succes al ajustării structurale și de limitare a costurilor și efectelor negative ale reformei.*

Elaborarea unei politici industriale, compatibile cu cea europeană, precum și a planului de acțiuni, ar asigura implementarea politicilor de promovare a investițiilor străine (care sunt foarte necesare pentru asigurarea creșterii economice), de asemenea va contribui și la accelerarea procesului de privatizare și restructurare a întreprinderilor industriale.

Implementarea etapizată a politicii industriale oferă posibilitatea derulării simultane a unor acțiuni din etape diferite și trebuie să înceapă cu măsurile care să contribuie la realizarea stabilității macroeconomice necesare dezvoltării economice durabile, în paralel cu măsuri de creștere a competitivității industriei Republicii Moldova.

5.1.4.3. Sectorul transporturilor

Cadrul legislativ

În perioadă de după obținerea independenței au fost elaborate și adoptate un șir de acte legislative și normative ce țin de reglementarea activităților în transport. Astfel noile legi, coduri și regulamente au înlocuit actele normative moștenite de la fosta Uniune Sovietică, care nu prevedeau existența economiei de piață și a relațiilor adiționale care apar în consecință. Legislația existentă la moment corespunde în mare măsură condițiilor actuale și raporturilor de piață formate.

În domeniul transporturilor în prezent se aplică următoarele acte normative:

- Constituția Republicii Moldova;
- Codul Civil al Republicii Moldova;
- Legea Republicii Moldova nr. 1194-XIII cu privire la transporturi, din 21 mai 1997, prin care sunt stabilite bazele juridice de organizare a activității de transport și este stabilit sistemul național de transport;
- Codul transporturilor auto, aprobat prin Legea Republicii Moldova nr.116-XIV, din 29 iulie 1998, prin care este reglementată activitatea în domeniul transporturilor rutiere și sunt stabilite drepturile, obligațiile și răspunderea operatorilor de transport rutier și a beneficiarilor acestor servicii;
- Hotărârea Guvernului nr. 713 din 27 iulie 1999, pentru aprobarea Regulamentului circulației rutiere;
- Hotărârea Guvernului nr. 672 din 28 mai 2002, pentru aprobarea Regulamentului transporturilor de mărfuri periculoase pe teritoriul Republicii Moldova, prin acest regulament se aplică prevederile ADR la transporturile rutiere interne;
- Hotărârea Guvernului nr. 1348 din 10 noiembrie 2003, pentru aprobarea Regulamentului transporturilor auto de călători și bagaje;
- Regulamentul prestării serviciilor de transport și expediție din 09 decembrie 1999;
- Regulamentul transporturilor auto de mărfuri din 09 decembrie 1999;
- Regulamentul transporturilor de mărfuri perisabile din 09 decembrie 1999;
- Regulamentul cu privire la autogară (stație auto) din 09 decembrie 1999;
- Codul transportului feroviar aprobat prin Legea Republicii Moldova Nr. 309-XV din 17 iulie 2003;
- Hotărârea Guvernului nr. 45 din 24 ianuarie 1994, cu privire la transportul încărcăturilor periculoase pe teritoriul RM și lichidării consecințelor posibilelor avarii;
- Legea nr. 599-XIV din 30 septembrie 1999, pentru aprobarea Codului Navigației Maritime Comerciale;
- Legea nr. 334-XV din 24 iulie 2003, pentru modificarea și introducerea unor articole la Codul Navigației Maritime Comerciale;
- Legea aviației civile nr. 1237-XXIII din 09 iulie 1997, modificată și completată prin Legea nr. 251-XV din 19 iunie 2003;
- Hotărârea Guvernului nr. 401 din 04 aprilie 2002, privind acordarea statutului de „aeroport internațional” aeroporturilor Bălți și Cahul și deschiderea în perimetrele lor a unor puncte noi de trecere a frontierei;
- Hotărârea Guvernului nr. 444 din 11 aprilie 2002, privind reorganizarea aerodromului militar Mărculești în aeroport de dispunere comună a aviației militare și civile.

În faza de elaborare și de aprobare se află o serie de acte normative, în special cele ce țin de regulamente în cazul transportului feroviar, unele dintre care până în prezent sunt cele sovietice, adoptate în anii 70-80 ai secolului trecut.

Cadrul instituțional

Ministerul Transporturilor și Comunicațiilor (MTC) este organul de specialitate al administrației publice centrale și, de asemenea, este autoritatea de stat în domeniul transporturilor.

MTC își exercită o parte din atribuțiile care îi revin prin organisme tehnice specializate aflate sub autoritatea sau în subordinea sa. Organismele existente sunt create pentru asigurarea implementării și verificării respectării legislației în domeniu:

- Întreprinderea de Stat centrul de Reglementări și Testări (CRT), fondată în baza Hotărârii Guvernului (HG) nr.363 din 12 aprilie 2000;

- Agenția Moldovei pentru Trafic Auto Internațional (AMTAI), care activează în baza HG nr. 802 din 07 noiembrie 1994;

- Administrația de Stat a Drumurilor (ASD), creată conform HG nr.678 din 19 iulie 2001, ca o structură autonomă, dar prin HG n 38 din 17 ianuarie 2002 a fost transformată într-o întreprindere de stat;

- ÎS „Calea Ferată din Moldova” - este unicul operator și distribuitor de activități în domeniul transporturilor feroviare. Întreaga activitate a căilor ferate este dirijată centralizat și unilateral de ÎS CFM;

- Administrarea de Stat a Navigației Maritime Comerciale;

- Serviciul Național pentru securitatea Navigației;

- Inspectoratul Registrului Naval – îndeplinește funcțiile societății de clasificare;

- Inspectoratul Navigației Civile;

- Administrația de Stat a Aviației Civile a Republicii Moldova (ASAC), care activează în baza HG nr. 1057 din 19 octombrie 1998.

Pe lângă organele publice în transportul rutier, datorită faptului că, încă din 1995, 100% din industria transportului rutier de mărfuri și 80% din transportul rutier de pasageri se află în proprietate privată, activează și asociații neguvernamentale. Astfel pentru a organiza și asigura apărarea drepturilor transportatorilor a fost creată Asociația Internațională de Transport Auto din Moldova (AITA), creată în 1992. Asociația este garantul național al sistemului de carnet TIR și reprezintă interesele transportatorilor auto la nivel național și internațional.

Probleme existente

1. Parcul de autovehicule uzat și poluant, ceea ce nu permite oferirea unor servicii de calitate și nu asigură dezvoltarea durabilă a transporturilor.

2. Existență unor bariere netarifare în efectuare transporturilor rutiere internaționale (autorizații, vize pentru șoferi, etc).

3. Imperfecțiunea și necorespunderea cu realitățile existente și cu evoluțiile din Uniunea Europeană a actelor normative folosite în transporturile feroviare.

4. Lipsa unei autorități publice ce ar oferi servicii de certificare, licențiere și competențe în ceea ce privește siguranța, în cazul transporturilor feroviare.

5. Amenajarea necorespunzătoare a căilor de navigare interioară.

6. Infrastructura rutieră și feroviară necorespunzătoare pentru efectuarea transporturilor competitive, ca rezultat crește prețul pentru transportare și scade competitivitate.

7. Lipsa unui sistem adecvat de licențiere a transportatorilor rutieri, comparabil cu cel din UE.

Priorități pe termen scurt și mediu

- negocierea cu Uniunea Europeană a unui acord rutier de tranzit;
- elaborarea politicii naționale de dezvoltare a Sistemului de Transport Durabil (STD);
- elaborarea programului de reabilitare și modernizare a drumurilor naționale (I etapă – tronsoanele coridoarelor europene, II etapă – drumurile naționale de tip M, III etapă – drumuri naționale de tip R, IV etapă – drumuri locale);
- elaborarea politicii naționale în domeniul transportului feroviar;
- elaborarea programului de modernizare a căilor ferate;
- elaborarea programului de dezvoltare a transportului intermodal;
- elaborarea programului de dezvoltare a transportului aerian;
- demararea procesului de privatizare a transportului public;
- crearea Autorității feroviare;
- reorganizarea ÎS CFM în conformitate cu normele comunitare;
- electrificarea liniei de cale ferată Cuciurgan – Tighina – Chișinău – Ungheni (226 km);
- restabilirea liniei de cale ferată Revaca – Căinari (45 km);
- modernizarea nodului feroviar Ungheni;
- modernizarea tronsonului moldav al coridoarelor feroviare (nr. IX al rețelei trans-europene și TRACECA);
- centralizarea electronică a stațiilor mari pentru realizarea racordării rețelei moldovenești la rețeaua de transport europeană;
- implementarea sistemului informatic IRIS la calea ferată;
- ecologizarea proceselor tehnologice din complexele feroviare;
- realizarea unei legături feroviare cu ecartament european (1435 mm) între Chișinău și Ungheni;
- privatizarea întreprinderilor auxiliare, activitatea cărora este conexă ÎS CFM;
- continuarea lucrărilor la terminalul petrolier de la Giugulești;
- construirea unui complex portual în delta Prutului;
- amenajarea râurilor Nistru și Prut pentru navigație;
- dezvoltarea și modernizarea aeroporturilor Cahul, Bălți și Mărculești.

5.1.4.4. Sectorul agricol

Agricultura Moldovei de după anul 1990 se află într-o criză profundă, situația dată fiind un rezultat direct al unei gestionări incoerente a reformelor din acest sector. La etapa actuală reformele din agricultura Moldovei continuă să fie la un nivel inferior celui necesar pentru o dezvoltare susținută a statului. De la 1990 încoace volumul producției agricole a fost în scădere continuă, doar în ultimii ani înregistrându-se o oarecare creștere. În anul 2000 produsul volumul producției agricole reprezenta 45% din volumul anului 1990. Conform datelor statistice după anul 2000 se observă o creștere ușoară. Astfel în anul 2001 volumul producției agricole constituia ~ 47%, iar în anul 2002 circa 51,5% din volumul anului 1990. Agricultura Republicii Moldova continuă să fie una din ramurile cheie ale economiei: contribuția agriculturii la formarea PIB-ului este destul de semnificativă. Ponderea agriculturii în PIB a fost de 21,0% în 2002.

Reformele din agricultura Republicii Moldova au avut drept obiective eficientizarea și de-etatizarea sectorului agrar, privatizarea pământului, reducerea numărului populației angajate în acest domeniu, creșterea productivității muncii și creșterea nivelului de viață la sate.

În pofida prognozelor sectorul agrar nu a cunoscut dezvoltarea așteptată – problemele existente la începutul reformelor mai există și la etapa actuală. Efectele negative înregistrate în urma implementării incoerente a reformelor sunt: pierderea capacităților de producție, distrugerea infrastructurilor existente, pierderea relațiilor economice cu foștii parteneri, etc.

Privatizarea pământului a avut loc prin redistribuirea terenurilor agrare între diferite forme corporative (asociații de fermieri, cooperative agricole, societăți pe acțiuni, etc.). Cota medie a fost de aproximativ 1,4 ha. În urma privatizării, în anul 2000 în proprietate privată erau circa 45,3% din totalul terenurilor agricole, 41,9% din totalul terenurilor se aflau în proprietatea unor mari întreprinderi agricole. În aprilie 2001 cifra celor ce au intrat în posesia loturilor de pământ era de circa 513 mii de beneficiari, adică ~ 47% din fondul funciar destinat privatizării se afla deja în proprietatea gospodăriilor țărănești, întreprinderilor individuale, și a celor proprietari de pământ care nu au înregistrat gospodăria agricolă din terenurile agricole. Au fost înregistrate peste 257,7 mii întreprinderi țărănești, 921 SRL-uri, 90 cooperative de producție, 49 societăți pe acțiuni și 23 asociații de gospodării țărănești.

Industria agro-alimentară este subminată și din cauza politicilor comerciale deficiente ale statului. Nivelul ridicat al importurilor pentru satisfacerea necesităților pieței generează niveluri reduse ale exporturilor (în special exporturi a produselor cu valoare adăugată scăzută). Acești factori generează o creștere economică foarte lentă în domeniul agriculturii, care în tandem cu veniturile joase din zonele rurale limitează dezvoltarea sectorului agro-alimentar.

Perioada de tranziție a accentuat caracterul de consum al economiei în Republica Moldova, ce poate fi ilustrat prin evoluția principalelor componente de utilizare ale produsului intern brut. La etapa actuală agricultura Moldovei este mai mult una de subzistență: agricultura a devenit un domeniu unde se produce pentru consum propriu și nu pentru satisfacerea cererii pieței. Degradarea agriculturii s-a manifestat și prin schimbările apărute în structura producției. A scăzut volumul producției animaliere, s-au redus suprafețele plantațiilor multianuale, productivitatea muncii în acest sector s-a redus și ea fiind însoțită și de creșterea numărului persoanelor angajate în sectorul agrar.

Această stare de lucruri este datorată deficiențelor macro și microeconomice ale economiei. Este vorba despre problema piețelor și serviciilor subdezvoltate, fragmentarea excesivă a terenurilor agricole (1,8 hectare în medie), dispersarea parcelelor aflate în proprietatea fermierilor. O atare structură a proprietăților împiedică organizarea pe scară largă a producției agricole. Drept consecință este scăzută și atractivitatea investițională a sectorul agricol.

Piața pământului nu a cunoscut o dezvoltare semnificativă, perspectivele dezvoltării acestei piețe nefiind foarte favorabile. Oferta pe piața pământului este joasă: în 2001 tranzacțiile de vânzare-cumpărare a pământului au constituit doar $\frac{1}{3}$ din totalul tranzacțiilor înregistrate în 2000, mărimea medie a loturilor vândute fiind de 30 ari. Dezvoltarea pieței agricole este foarte importantă pentru formarea marilor unități de producție, care să atragă investițiile și desfășoare producția agricolă la scară largă prin aplicarea mijloacelor moderne de producție.

Concentrarea terenurilor agricole în prezent se face prin intermediul arendării loturilor de către asociațiile de fermieri. Tranzacțiile de arendă sunt foarte convenabile pentru arendator, costurile pentru arendă fiind foarte reduse.

O altă realitate a perioadei post-privatizare este productivitatea muncii scăzută din agricultură. În anul 2000 indicele productivității muncii în sectorul agricol a fost de doar $\frac{1}{4}$ comparativ cu cel din anul 1990. Productivitatea terenurilor agricole din sectorul individual reprezintă $\frac{1}{3}$ din nivelul anului 1990.

Din cauza productivității și rentabilității joase a agriculturii apare o altă problemă: nivelul scăzut al comercializării producției. Acest lucru limitează capacitatea întreprinderilor din agricultură și industria alimentară de a obține suficiente venituri și respectiv materii prime, pentru a rămâne competitive pe piață. Gospodăriile individuale medii ce prelucrează 5-10 ha, comercializează nu mai mult de 37% din producția lor. Gospodăriile mici ce prelucrează până la 5 ha, vând circa $\frac{1}{4}$ din producție.

Altă problemă a agriculturii constă în lipsa resurselor creditare accesibile și accesul limitat la piețele de desfacere a producției. Datorită deficitului cronic de resurse bugetare statul nu poate subvenționa sectorul agricol, prin acordarea creditelor preferențiale agricultorilor. În prezent subvenționarea agriculturii din mijloacele bugetului de stat constituie doar 2,6% și e în continuă scădere. Cheltuielile din bugetul de stat pentru agricultură au constituit în anul 2000 – 156000 lei, în 2001 – 97000 lei, în 2002 – 119000 lei. Cheltuielile pentru agricultură din bugetul de stat, au înregistrat o tendință de descreștere până în 2001 și doar în 2002 o ușoară creștere. Din mijloacele bugetare destinate susținerii agriculturii, în anul 2002 au fost alocate pentru viticultură – 12%, fondul tutunului – 6%, pentru irigare – 9%. Pentru subvenționarea producătorilor agricoli au fost alocate circa 25% din bugetul destinat sectorului agricol.

Pe de altă parte, sunt în creștere investițiile în agricultură din resursele proprii ale producătorilor agricoli sau din credite bancare. Aceste mijloace însă nu sunt foarte importante și nu pot asigura dezvoltarea sectorului agrar. Cheltuielile mai mari pot fi acoperite doar prin atragerea capitalului financiar, prin abordarea pieței de capital într-o manieră inteligentă, care să asigure atât rambursarea creditelor și a dobânzilor aferente, cât și profituri.

Numărul populației ocupate în domeniul agriculturii a crescut în perioada 1998 – 2001 de la 45,7% la 51,0%. Creșterea numărului populației active ocupate în agricultură a avut loc în special datorită lichidării multor întreprinderi și a disponibilizărilor de personal din alte sectoare ale industriei. În virtutea caracterului său tradițional, agricultura a absorbit forța de muncă eliberată din alte sectoare industriale, pentru care prelucrarea pământului rămâne a fi o sursă importantă de supraviețuire și la momentul actual. Doar în anul 2002 s-a înregistrat o scădere a numărului populației ocupate în agricultură până la 49,6%, acest lucru datorându-se în parte migrației forței de muncă, precum și transmiterii unei părți a cotelor în arendă asociațiilor agricole. Sectorul privat este principalul deținător al terenului agricol: 71% din producția agricolă fiind produsă în cadrul gospodăriilor populației și asociațiilor țărănești.

Din suprafața totală agricolă de 2533,8 ha la începutul anului 2003, suprafața arabilă reprezintă 1842,6 ha, plantațiile multianuale (vii și livezi) - 300,8 ha, restul fiind ocupat de pășuni și fânețe. Suprafața acoperită cu păduri este de 426,6 ha, adică 12,6% din suprafața totală a țării.

5.2. Politica monetară și a cursului de schimb

5.2.1. Politica financiară

Cadrul legislativ:

- Legea Republicii Moldova Legea Instituțiilor Financiare Nr. 550-XIII din 21.07.95 Monitorul oficial al Republicii Moldova, Nr. 1 din 01.01.1996;
- Legea Republicii Moldova cu privire la piața valorilor mobiliare Nr. 199-XIV din 18.11.98 Monitorul oficial al Republicii Moldova, Nr. 27-28 din 23.03.1999
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind vânzarea acțiunilor statului la Bursa de Valori a Moldovei Nr. 506 din 18.05.98 Monitorul oficial al Republicii Moldova, Nr. 62-65 din 09.07.1998
- Comisia de Stat pentru piața hârtiilor de valoare, Regulamentul Bursei de Valori din Republica Moldova din 13.06.1995
- Comisia de Stat pentru piața hârtiilor de valoare, Hotărâre cu privire la modul de emisiune și înregistrare de stat a valorilor mobiliare Nr. 76-5 din 29.12.97 Monitorul oficial al Republicii Moldova, Nr. 70-72 din 02.07.1999
- Comisia Națională a Valorilor Mobiliare Hotărâre cu privire la aprobarea Regulilor Bursei de Valori a Moldovei Nr. 17/5 din 19.05.2000 Monitorul oficial al Republicii Moldova, Nr. 81-83 din 13.07.2000

Cadrul instituțional

Structurile ce sînt abilitate să asigure politica financiară a statului:

1. Guvernul Republicii Moldova
2. Banca Națională a Moldovei
3. Ministerul Economiei;
4. Ministerul Finanțelor;
5. Comisia Națională a Valorilor Mobiliare;
6. Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor și Fondurilor Nestatale de Pensii.

Cadrul legislativ și instituțional este adecvat eforturilor Republicii Moldova în perspectiva de integrare europeană. Cu toate că mai mulți agenți economici și oameni de afaceri optează pentru simplificarea legislației care le-ar ușura desfășurarea activității acestora în domeniu.

Restul textului se propune să fie exclus, dar nu se propune nimic în schimb

Probleme existente

Dezvoltarea pieței de capital, ca și a altor instituții financiare a fost chiar mai modestă în performanțe decât a sistemului bancar. Astfel, Bursa de Valori din Moldova a început să funcționeze abia în 1995 și a deținut un rol marginal în alocarea resurselor, volumul tranzacțiilor și capitalizarea fiind extrem de scăzute.

Bursa de mărfuri este apelată cu reticență de operatori, care nu par interesați de avantajele acestora. Este semnificativ în acest sens faptul că într-o țară care a fost un mare exportator de cereale (și ar putea redeveni) nu funcționează o bursă specializată pentru aceste mărfuri, ceea ce are ca efect segmentarea pieței, lipsa de transparentă în formarea prețurilor și, ca urmare, descurajarea producției într-un domeniu în care Moldova dispune de condiții naturale favorabile.

Sectorul de asigurări este cel mai subdezvoltat segment al sistemului financiar al Moldovei. Numărul operatorilor de asigurări este redus, cifra de afaceri este destul de mică, iar calitatea serviciilor oferite este de-a dreptul proastă. Piața de capital este subdezvoltată și puțin eficientă. Subcapitalizarea bursei de valori se datorează atât deficiențelor obiective care la întârșesc corporațiile din Moldova, cât și capacităților limitate de management corporativ adecvat.

Priorități pe termen scurt:

- elaborarea unui proiect de lege ce ar incita deținătorii de economii să-și plaseze capitalurile în achiziționarea de acțiuni și obligațiuni;
- creșterea lichidității investițiilor în valori mobiliare (o mai mare transparentă a Bursei de Valori), oferind deținătorilor de valori mobiliare posibilitatea de ale converti în bani;
- direcționarea economiilor de investiții spre achiziția de acțiuni și obligațiuni financiare intermediare de Bursa de Valori (dealerii bursieri ar trebui să conecteze întreprinderile cu cei ce economisesc și a permite transferul de capital între întreprinzători);
- facilitarea circulației și mobilitatea activelor mobiliare;
- îmbunătățirea funcționării și lărgirea pieței de capital (în mod deosebit a Bursei de Valori din Moldova) prin creșterea ofertei de informații, perfecționarea cadrului legislativ și instituțional, diversificarea instrumentelor pe piața valorilor mobiliare (tranzacții *swap*, *spot* și *futures* etc.), stimularea creșterii numărului de participanți (societăți comerciale).

Priorități pe termen mediu:

Comisia Națională a Valurilor Mobiliare (CNVM) reglementează și supraveghează piața de capital (financiară), piețele reglementate de mărfuri și instrumente financiare derivate. Restructurarea pieței de capital din Moldova reprezintă o necesitate din cerințele directivelor UE și ale standardelor internaționale în domeniu.

Necesitatea aplicării recomandărilor și standardelor europene în ceea ce privește reglementarea și funcționarea pieței de capital trebuie să conducă la ideea consolidării acesteia pentru construirea unei piețe performante în scopul integrării cu succes a Moldovei în UE. Obiectivele CNVM ar trebui să înglobeze următoarele sarcini:

- armonizarea regulamentelor, elaborate în aplicarea legilor, cu prevederile Directivelor Uniunii Europene;

- continuarea procesului de întărire a capacității instituționale a CNVM pentru a îndeplini responsabilitățile ce decurg din calitatea sa de autoritate a pieței financiare și a burselor de mărfuri;

- asigurarea unei pregătiri profesionale continue în vederea ridicării nivelului de expertiză a personalului CNVM;

- creșterea contribuției CNVM la obținerea unor performanțe sporite ale Bursei de Valori Chișinău prin înscrierea la cotația bursei a unor societăți atractive, prin diversificarea produselor bursiere tranzacționate și prin introducerea unor noi tipuri de tranzacții;

- intensificarea cooperării internaționale pentru realizarea unui schimb eficient de informații cu autorități similare din țările membre și candidate la UE.

5.2.1.1. Politica fiscal-bugetară

Politica fiscal-bugetară trebuie să sprijine programul de reformă economică și macro-stabilizare prin menținerea deficitului bugetar sub control, reducerea deficitelor cvasi-fiscale și accelerarea procesului de reformă legislativă și instituțională. Politica fiscală trebuie să devină un instrument activ și să contribuie în mod decisiv la accelerarea procesului de integrare europeană.

Cadrul legislativ:

- Legea Republicii Moldova cu privire la Banca Națională a Moldovei Nr. 548-XIII din 21.07.95 Monitorul oficial al Republicii Moldova, Nr. 56-57 din 12.10.1995;

- Legea Republicii Moldova Legea Instituțiilor Financiare Nr. 550-XIII din 21.07.95 Monitorul oficial al Republicii Moldova, Nr. 1 din 01.01.1996

- Legea Republicii Moldova cu privire la faliment, Nr. 786-XIII din 26.03.1996

- Legea Bugetului de Stat pentru fiecare an de activitate economico-financiară adoptată de Legislativ la sfârșitul anului

- Legea Republicii Moldova privind adoptarea Codului fiscal, Nr. 1163-XIII din 24.04.97 Monitorul oficial al Republicii Moldova, Nr. 62 din 18.09.1997 (Codul fiscal (titlul I,II,III,IV,VI) a fost republicat în Monitorul oficial, Nr. 102-103 din 23.08.2001 art. 814 pag. 2 , privind modificările referitoare la impozitul pe venit introduse în Codul fiscal a se vedea Scrisoarea IFS N17-2-09/1-736-3982 din 28.08.2002);

- Ordinul Ministerului Finanțelor cu privire la aprobarea și punerea în aplicare a Standardelor Naționale de Audit Nr. 62 din 12.06.2000, Monitorul oficial al Republicii Moldova, Nr. 91-93 din 29.07.2000;

- Hotărârea Guvernului Nr. 995 din 18.04.2002 pentru modificarea și completarea Codului fiscal (Monitorul oficial, Nr. 62-457, 09.05.2002)

Cadrul instituțional:

1. Ministerul Economiei;
2. Ministerul Finanțelor;
3. Inspectoratul Fiscal Principal de Stat;
4. Curtea de Conturi;
5. Comisia Interdepartamentală Mașini de Casă și Control.

Obiectivul principal al reformei instituționale ar trebui să-l constituie crearea unei administrații fiscale unificate și reforma colectării contribuțiilor de asigurări sociale, care să permită îmbunătățirea serviciilor de asistență către contribuabili și să conducă la creșterea conformării voluntare a acestora.

Recomandări de politică fiscală

- perfecționarea legislației fiscale în conformitate cu standardele UE și OMC;
- încheierea acordurilor de excludere a dublei impozitări cu statele membre ale UE;
- adoptarea și implementarea strategiei managementului fiscal și a Codului de Conduită și Etică Fiscală în Afaceri conform standardelor UE ;
- asigurarea stabilității bazei normative a impunerii fiscale, echității și transparenței sistemului fiscal;
- reducerea tipurilor de impozite și taxe, simplificarea modului de calculare și a procedurii de încasare a acestora, optimizarea poverii fiscale și extinderea bazei impozabile, păstrarea doar a acelor facilități, care au caracter economic și social;
- formarea sistemului de facilități fiscale cu destinație specială, cu caracter de stimulare, care ar corespunde sarcinilor generale de dezvoltare a economiei;
- sporirea răspunderii contribuabililor pentru evaziuni fiscale, precum și a funcționarilor din organele de control financiar și fiscal pentru executarea necorespunzătoare a funcțiilor de serviciu;
- perfecționarea sistemului de control fiscal și financiar al activității agenților economici, reducerea numărului organelor de control de stat, precum și a numărului de controale și sporirea calității acestora.

Recomandări de politică bugetară

- deficitul bugetar va trebui să fie stabilit la un nivel corelat cu obiectivele majore de politică economică la care trebuie să tindem și scopul accelerării procesului de convergență reală, susținerii tendinței de reducere a ratei inflației și menținerii deficitului de cont curent în limite sustenabile;
- folosirea eficientă a mijloacelor publice prin stabilirea unui control riguros privind utilizarea lor;
- transparența tuturor veniturilor și cheltuielilor statului, informarea populației privind caracterul lor;
- prognozarea maxim reală a veniturilor bugetare;
- elaborarea metodologiei bugetare (Codul bugetar al Republicii Moldova);
- îmbunătățirea gestionării datoriei interne și externe de stat, avînd ca scop utilizarea rațională a mijloacelor obținute pentru deservirea datoriei;
- asigurarea transparenței achizițiilor publice și evitarea cheltuielilor exagerate și nejustificate.

Priorități pe termen scurt:

- accelerarea procesului de reforme structurale, creșterea investițiilor și îmbunătățirea corelației între resursele existente și modul în care sînt utilizate cu obiectivele majore de politică economică care trebuie îndeplinite;
- consolidarea finanțelor publice cu scopul prin reducerea deficitelor structurale;
- reducerea scutirilor și exceptărilor acordate la plata impozitelor și a taxelor cu scopul transparenței mediului de afaceri, îmbunătățirii concurenței și lărgirii bazei de impozitare;
- asigurarea unei discipline financiare a autorităților locale;
- transparența și claritatea executării bugetelor de toate nivelurile la toate etapele;
- controlul privind direcția de utilizare a mijloacelor împrumutate și argumentării atragerii de împrumuturi noi;
- crearea condițiilor echitabile de impozitare prin diminuarea (sau eliminarea) facilităților fiscale și redistribuirea poverii fiscale asupra economiei subterane, în același timp diminuînd povara fiscală privind ramurile producătoare;
- asigurarea codificării legislației fiscale și simplificarea acesteia.

Cele două componente ale politicii financiare – politica fiscală și cea bugetară – trebuie să devină instrumente active în sprijinirea în continuare a procesului de creștere economică în condițiile scăderii ratei inflației și menținerii sub control a deficitului contului curent. În acest sens se are în vedere **reducerea gradului de fiscalitate** prin:

- reducerea în continuare a costului muncii și presiunii fiscale prin scăderea cotelor de contribuții de asigurări sociale cu cel puțin 3% în perioada 2005-2008 și continuarea acestor reduceri cu cîte 1% după această perioadă;
- reducerea la 10% a taxei pe valoarea adăugată, pentru unele produse și servicii, începînd cu 2006;
- implementarea măsurilor de reformă a administrației fiscale care va conduce la colectarea unor venituri suplimentare.

Priorități pe termen mediu

Principale obiective strategice ale politicii fiscal-bugetare la care trebuie să se conformeze Moldova în procesul de aderare la UE sînt:

- stabilirea deficitului bugetului general consolidat la un nivel corelat cu obiectivele economice majore și diminuarea deficitelor cvasi-fiscale prin accelerarea reformelor structurale, în vederea susținerii într-un mod mai eficient a eforturilor de reducere a ratei inflației;
- susținerea procesului de convergență din punct de vedere nominal și real al economiei naționale;
- restabilirea relațiilor cu instituțiile financiare internaționale și donorii străini pentru a reduce plățile de deservire a datoriilor de stat;
- armonizarea legislației fiscale cu normele Uniunii Europene;
- reforma profundă a instituțiilor fiscale, în vederea îmbunătățirii colectării și creării condițiilor necesare pentru atingerea proiecțiilor asumate prin cadrul fiscal pe termen mediu și lung;
- reducerea înclinației agenților economici de a “migra” în economia subterană și pregătirii economiei moldovenești pentru a face față creșterii mobilității firmelor, a capitalului și a forței de muncă;

- consolidarea și simplificarea legislației fiscale;
- simplificarea sistemelor de rapoarte fiscale și statistice;
- optimizarea și simplificarea reformelor administrării fiscale;
- abandonarea sistemului acordării facilităților fiscale pe parcursul întregului an fiscal;
- accelerarea procesului de reformă instituțională în scopul implicării mai active a comunităților locale în procesul de colectare și alocare a resurselor publice;
- creșterea capacității de absorbție a fondurilor de pre-aderare;
- îmbunătățirea transparenței cheltuielilor publice.

Obiectivul principal pe *termen scurt și mediu* al politicii fiscal bugetare trebuie să fie accelerarea procesului de reforme structurale, creșterea investițiilor și îmbunătățirea corelației între resursele de care dispune statul, modul în care se utilizează acestea și reformele economice și instituționale care trebuie realizate. Obiectivul politicii fiscale pe *termen lung* îl reprezintă consolidarea finanțelor publice, în scopul creșterii rolului lor stabilizator, prin reducerea deficitelor structurale.

5.2.2. Politica monetară și a cursului de schimb

5.2.2.1. Politica monetară

Cadrul legislativ:

- Legea Republicii Moldova cu privire la Banca Națională a Moldovei Nr. 548-XIII din 21.07.95 Monitorul oficial al Republicii Moldova, Nr. 56-57 din 12.10.1995;
- Legea Republicii Moldova Legea Instituțiilor Financiare Nr. 550-XIII din 21.07.95 Monitorul oficial al Republicii Moldova, Nr.1 din 01.01.1996;
- Regulamentul privind reglementarea valutară pe teritoriul Republicii Moldova din Monitorul oficial, Nr. 56-58;
- Regulamentul cu privire la regimul rezervelor necesare, aprobat prin Decizia nr. 85 din 15.04.2004 a Consiliului de administrație a Băncii Naționale a Moldovei;
- Regulamentul cu privire la emiterea, circulația și retragerea certificatelor Băncii Naționale a Moldovei, aprobat prin Decizia nr. 303 din 02.12.2004 a Consiliului de administrație a Băncii Naționale a Moldovei;
- Regulamentul cu privire la depozitele overnight acceptate de Banca Națională a Moldovei de la bănci, aprobat prin Decizia nr. 65 din 27.03.2003 a Consiliului de administrație a Băncii Naționale a Moldovei;
- Regulamentul cu privire la acordarea de către Banca Națională a Moldovei a creditelor overnight, aprobat prin Decizia nr. 423 din 28.12.2000 a Consiliului de administrație a Băncii Naționale a Moldovei;
- Regulamentul privind efectuarea de către Banca Națională a Moldovei a operațiunilor de depozit în lei moldovenești cu băncile autorizate, aprobat prin Decizia nr. 424 din 28.12.2000 a Consiliului de administrație a Băncii Naționale a Moldovei;
- Regulamentul cu privire la operațiunile Băncii Naționale a Moldovei pe piața deschisă, aprobat prin Decizia nr. 57 din 11.09.1997 a Consiliului de administrație a Băncii Naționale a Moldovei;

- Hotărîrea Nr. 134 a Consiliului de Administrație al Băncii Naționale a Moldovei din 19 iunie 2003 referitor la elaborarea de către băncile din Republica Moldova a programelor privind prevenirea și combaterea spălării banilor;

- Hotărîrea Nr. 276 a Consiliului de Administrație al Băncii Naționale a Moldovei din 01.10.98 privind modificarea și completarea Regulamentului cu privire la folosirea facilității de lombard între Banca Națională a Moldovei și băncile comerciale și modificarea ratei de dobîndă la facilitatea de lombard;

- Hotărîrea Nr. 354 a Consiliului de Administrație al Băncii Naționale a Moldovei din 25.11.98 referitor la modificarea Regulamentului cu privire la folosirea facilității de lombard între Banca Națională a Moldovei și băncile comerciale.

- Regulamentul privind facilitatea de lombard între Banca Națională a Moldovei și băncile comerciale, aprobat prin Decizia nr. 408 din 18.10.1995 a Consiliului de administrație a Băncii Naționale a Moldovei;

- Regulamentul privind garanțiile emise pentru creditele extinse de Banca Națională către băncile comerciale, aprobat prin Decizia nr. 51 din 18.10.1995 a Consiliului de administrație a Băncii Naționale a Moldovei;

- Regulamentul privind activitatea de credit a băncilor comerciale care activează în Republica Moldova, aprobat prin Decizia nr. 153 din 25.12.1997 a Consiliului de administrație a Băncii Naționale a Moldovei.

În datele lor generale, legile respective au răspuns în bună măsură exigențelor în materie din economia moldovenească, iar legislația bancară actuală se aliniază aproape în întregime la standardele UE în materie.

Cadrul instituțional:

- Banca Națională a Moldovei.

Banca Națională a Moldovei este preocupată de menținerea stabilității valutei naționale. Pe fundalul creșterii emisiunii monetare din cauza achizițiilor considerabile a valutei străine cu scopul stabilizării cursului de schimb a valutei naționale și completarea rezervelor în valută străină, trebuie stabilit un echilibru între stabilitatea cursului de schimb și reducerea creșterii prețurilor.

În prezent în Republica Moldova sectorul bancar e constituit din două nivele. Primul nivel este reprezentat de Banca Națională a Moldovei fondată în iunie 1991 în conformitate cu decretul președintelui Republicii Moldova și care își desfășoară activitatea în conformitate cu Legea despre Banca Națională a Moldovei. Banca Națională a Moldovei este o persoană juridică, publică, autonomă fiind responsabilă doar în fața Parlamentului. Ea are printre altele următoarele funcții de bază:

- stabilește și promovează politica monetară și valutară în stat;
- acționează ca bancher și agent fiscal al statului;
- autorizează, supraveghează și reglementează activitatea instituțiilor financiare;
- acordă credite băncilor și statului;
- supraveghează sistemul de plăți în republică și facilitează funcționarea eficientă a sistemului de plăți interbancare;
- activează ca organ unic de emisiune a monedei naționale;
- păstrează și gestionează rezervele valutare ale statului;

- în numele Republicii Moldova își asumă obligații și execută tranzacțiile rezultate din participarea Republicii Moldova la activitatea instituțiilor publice internaționale în domeniul bancar, de credit și monetar în conformitate cu condițiile acordurilor internaționale.

Legea autorizează Banca Națională a Moldovei pentru supraveghere, inclusiv îi acordă împuternicirile de a licenția, a supraveghea și a reglementa activitatea instituțiilor financiare. Banca Națională a Moldovei este autorizată de asemenea să oblige băncile să prezinte informațiile și datele despre activitatea lor și să le publice (*însă numai în mod parțial*), să impună oricărei instituții financiare măsuri de remediere sau să aplice sancțiunile prevăzute de Legea Nr. 550-XIII din 21 iulie 1995 cu privire la instituțiile financiare.

Băncile comerciale reprezintă al doilea nivel al sistemului bancar din republica Moldova și î-și desfășoară activitatea în conformitate cu Legea instituțiilor financiare. Legea privind instituțiile financiare, după cum am specificat anterior, a fost adoptată de către Parlament în 1995. Legea definește afacerile bancare, stabilește condițiile pentru licențierea băncilor și proprietatea, și asigură regulamentele pe care banca trebuie să le îndeplinească. Legea prevede diverse tipuri de sancțiuni pentru încălcarea legislației în vigoare și a regulamentelor sau a condițiilor anexate la autorizare. Băncile comerciale sunt bănci universale. Pe piață lipsesc bănci specializate, chiar dacă băncile ce activează în domeniu dau prioritate unui sau altui segment de piață.

Sectorul bancar este mic în comparație cu alte țări aflate într-o perioadă de tranziție a economiei. În același timp numărul de bănci este foarte mare chiar în condițiile procesului de consolidare a sistemului bancar care se derulează în ultimii ani. În prezent activează 16 instituții bancare – 15 bănci locale și sucursala Băncii Comerciale Române.

Sectorul bancar este unul dintre cele mai fragile elemente ale economiei în tranziție, chiar dacă în aparență ele ar putea părea stabile. Însă în cazul Moldovei situația este mai bună chiar, comparativ cu țările care au aderat la UE cum ar fi spre exemplu:

- indicatorii de capitalizare și de expunere la risc sunt peste minimul cerut de BNM;
- activitatea creditară este în expansiune, iar calitatea creditelor manifestă o tendință de îmbunătățire, ceea ce la rândul său atestă un management îmbunătățit;
- ratele dobânzii sunt în scădere, deși nivelul lor este încă cu mult peste media europeană;
- sistemul este liberalizat, este monitorizat adecvat și se pare că activitatea bancară este unul dintre puținele domenii în care legislația și realitatea moldovenească este deja pe deplin compatibilă cu aquis-ul comunitar.

Probleme existente

- acoperirea de către Banca Națională a “găurilor financiare” ale statului și deficitelor bugetare din contul rezervelor sale valutare, acțiuni ce periclitează eforturile BNM de ținere sub control a inflației precum și la creșterea datoriei interne;

- lipsa unor facilități sigure la utilizarea mijloacelor bănești în valuta Republicii Moldova;
- acordarea de garanții suplimentare la transferul de peste hotare a mijloacelor bănești în valută străină;
- deteriorări în structura calitativă a creditelor puse la dispoziția clienților, care cresc într-un fel ponderea creditelor de slabă calitate (“îndoielnice”) în detrimentul celor de bună calitate;
- creșterea ponderii creditelor pe termen scurt în defavoarea creditelor de investiții (pe termen lung).

Priorități pe termen scurt:

- continuarea procesului dezinflaționist, urmărind ca la orizontul următorilor 5-7 ani rata inflației să se înscrie în zona 5-6%;
- asigurarea suportului atât din partea publicului, cât și a factorului politic pentru promovarea unor politici antiinflaționiste consecvente și coerente;
- ameliorarea politicii fiscale, prin evitarea deficitelor cvasi-fiscale și limitarea deficitului fiscal la un nivel finanțabil neinflaționist, menținerea unui surplus primar și menținerea deficitului bugetar la un nivel corelat cu obiectivele macro-economice.
- modificarea sistemului de asigurări sociale, reducerea costurilor bugetare cu datoria publică;
- construirea politicii monetare astfel ca baza monetară să fie ajustată la evoluțiile esențiale din economie;
- creșterea multiplicatorului bazei monetare și creșterea cererii de bani;
- perfecționarea modului de utilizare a veniturilor.

Strategia politicii monetare prevede folosirea rezervelor de bani ca un obiectiv operațional, iar a masei monetare – ca obiectiv intermediar. În prezent politica monetară este puternic afectată din cauza influenței asupra Republicii Moldova a factorilor și șocurilor externe. Scopul final al politicii monetare într-un viitor apropiat trebuie să fie reducerea inflației și menținerea ei la un nivel jos adecvat unei creșteri durabile economice. Trebuie să fie folosite instrumente antiinflaționiste pentru a asigura o eficiență respectivă a politicii monetare. Politica Băncii Naționale a Moldovei trebuie să fie direcționată spre menținerea unui echilibru între valoarea maximă admisibilă a emisiei de bani și neadmiterea unei aprecieri excesive a valutei naționale.

Priorități pe termen mediu:

- menținerea ratei inflației la nivel acceptabil;
- continuarea dezinflației și refacerea intermedierei financiare, iar pe de altă parte,
- continuarea liberalizării contului de capital și flexibilitatea ratei de schimb;
- creșterea transparenței și a responsabilității politicii monetare;
- corelarea politicii monetare interne cu politicile similare ale altor state și formularea politicii monetare în planul organismelor regionale (UE și BCE) și organismelor internaționale (FMI), pentru realizarea echilibrului monetar intern și extern;
- validarea trendului descendent al inflației și nu anticiparea lui;

- evitarea unei conduite de tip *stop and go* a politicii monetare și consolidarea credibilității băncii centrale;
- sporirea încrederii publicului în moneda națională prin menținerea unor rate real pozitive ale dobânzilor la depozitele bancare;
- majorarea capitalului normativ total al băncilor comerciale;
- consolidarea sistemului bancar (fuziunea băncilor mici în cadrul unor instituții financiar-bancare mai mari);
- armonizarea cadrului juridic al politicii monetare cu *acquis*-ul comunitar care va reglementa sfera aplicării politicii monetare, armonizarea instrumentelor politicii monetare cu cele ale BCE;
- sporirea flexibilității cursului de schimb și sincronizarea acestui proces cu programul de liberalizare graduală a mișcărilor de capital.

La crearea, pe termen mediu, a cadrului politicii monetare trebuie să fie luate în considerare atât evoluțiile restrictive create istoric cât și obiectivul integrării în UE pe care autoritățile Republicii Moldova îl declară primordial pentru tot spectrul de politici.

Din punctul de vedere al Băncii Naționale a Moldovei, definirea obiectivului principal al politicii monetare a BNM trebuie corelată cu obiectivul major al Băncii Centrale Europene. Pentru aceasta trebuie modificată legea cu privire la Banca Națională a Moldovei astfel ca să fie specificat obiectivul de bază al BNM – menținerea stabilității prețurilor. În acest context, BNM trebuie să coopereze în continuare cu Guvernul pentru o mai bună convergență a politicilor promovate.

Banca Națională a Moldovei trebuie să exercite dreptul de ași baza politica monetară pe un indicator de inflație sintetic, bazat pe indicele prețurilor de consum, bază specială a inflației care va măsura creșterea prețurilor generată direct de factorii monetari, ceea ce va exclude fluctuații de scurtă durată a prețurilor de consum cauzate de factori necontrolați de BNM.

Consolidarea politicii ratei BNM în stabilirea condițiilor pieței financiare a Republicii Moldova ar fi un alt obiectiv al politicii monetare și a cursului de schimb promovate de Banca Națională a Moldovei.

Astfel, politica monetară a BNM trebuie să fie implementată în continuare cu prudență urmărind monetarizarea crescândă a economiei naționale, care ar trebui să fie susținută de încrederea stabilă în valuta națională și consolidarea sectorului bancar pe fundalul creșterii reale a PIB.

O transparență mai mare și o finalitate a politicii monetare trebuie să sporească eficiența ei în combaterea inflației, mai ales prin atenuarea așteptărilor inflaționiste care alimentează creșterea prețurilor.

Preocuparea de bază a băncii centrale trebuie să fie mobilizarea sprijinului public și politic în implementarea consecventă și coerentă a politicilor antiinflaționiste.

Armonizarea instrumentelor politicii monetare cu cele ale BCE trebuie să aibă drept scop perfecționarea instrumentelor pentru a asigura o lichiditate bancară mai bună. Pentru a menține lichiditatea la un nivel relevant care depinde de dinamicele macroeconomice și condițiile pe piață, BNM trebuie să folosească atât operațiunile de absorbție a banilor, cât și de sporire a lichidității. Lichiditatea trebuie să fie gestionată îndeosebi prin operațiunile pieței deschise în detrimentul instrumentelor evident administrative (rezerve obligatorii).

Trebuie să se întreprindă eforturi pentru reducerea graduală a datoriilor publice interne contractate între Ministerul Finanțelor și Banca Națională a Moldovei.

5.2.2.2. Politica cursului de schimb

Cadrul legislativ

- Legea Republicii Moldova cu privire la Banca Națională a Moldovei Nr. 548-XIII din 21.07.95;
- Legea Republicii Moldova Legea Instituțiilor Financiare Nr. 550-XIII din 21.07.95;
- Legea Republicii Moldova Nr. 382 din 04.07.96 cu privire la intensificarea controlului asupra repatrierii mijloacelor valutare provenite din tranzacții economice externe;
- Hotărârea Băncii Naționale cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind rapoartele anuale ce reflectă unele operațiuni ale băncilor în valută Nr. 269 din 14.10.99;
- Regulamentul privind reglementarea valutară pe teritoriul Republicii Moldova;
- Legea Republicii Moldova Nr. 1249 din 18.07.2002 pentru ratificarea Acordului privind crearea Comitetului Valutar Interstatal;
- Hotărârea Nr. 134 a Consiliului de Administrație al Băncii Naționale a Moldovei din 19 iunie 2003 referitor la elaborarea de către băncile din Republica Moldova a programelor privind prevenirea și combaterea spălării banilor;
- Instrucțiunea privind stabilirea, anunțarea și arhivarea ratei oficiale de schimb a leului moldovenesc, aprobată prin Decizia Consiliului de administrație a Băncii Naționale a Moldovei nr. 399 din 23.12.1999.

Cadrul instituțional

Cadrul instituțional al politicii și pieței valutare îl constituie:

1. Banca Națională a Republicii Moldova;
2. Băncile comerciale și sucursalele instituțiilor financiar-bancare din străinătate care își desfășoară activitatea pe teritoriul Republicii Moldova;
3. CSV (Casele de schimb valutar) acreditate și licențiate de către BNM;
4. Serviciul Vamal.

Luând în considerare importante fluxuri de transferuri de bani de la cetățenii care lucrează în străinătate, ceea ce eventual ar contribui la deprecierea valutei naționale, Banca Națională a Moldovei trebuie să promoveze o politică a cursului de schimb direcționată spre nivelarea fluctuațiilor excesive a cursului de schimb fără a afecta serios obiectivul ei major – stabilitatea prețurilor.

Probleme existente

- introducerea unor norme de interdicție și limitare a liberului schimb dintre leu și alte valute forte;
- interdicții noi la introducerea valutei în casierile întreprinderilor și în conturile bancare;
- înăsprirea și reglementarea regimului de monitorizare a tranzacțiilor valutare în care se stipulează că valuta nu poate rămâne pe un termen mai mare de 3 zile în contul curent;

- prezența unui regim de notificare a organelor represive, în special a procuraturii, asupra trecerii prin conturi a mijloacelor valutare din exterior;
- aprecierea monedei naționale față de valutele principale de referință, fapt ce cauzează distorsiuni atât balanței de plăți cât și exportatorilor autohtoni;
- practicarea de către BNM unui regim valutar dirijat și nu a unui curs de schimb bazat pe flotare liberă.

Priorități pe termen scurt:

- *consolidarea rezervelor valutare* la un nivel care ar permite acoperirea importurilor pe trei luni, prin:
 - asigurarea prin politica creditară ca activele evaluate în monedă națională să fie mai mari ca cele în valută străină;
 - liberalizarea și consolidarea pieței valutare prin participarea tuturor băncilor ca dealeri și unificare cursurilor de schimb;
 - crearea condițiilor pentru trecerea la convertibilitatea deplină a monedei naționale.
- *reducerea riscurilor diminuării competitivității externe și reducerii rezervelor valutare ale BNM, prin:*
 - creșterea rezervelor valutare și prevenirea aprecierii excesive a leului (obiective interdependente);
 - urmărirea unui proces gradual al dezinflației.

Luând în considerare influența puternică a factorilor economici externi asupra economiei moldovenești, rata de schimb a monedei naționale trebuie să aibă un rol important în politica monetară și a cursului de schimb promovată de Banca Națională a Moldovei. BNM trebuie să mențină în continuare regimul flotant al ratei de schimb și să stabilească cursul oficial de schimb al leului moldovenesc în dolari în baza ratelor de schimb ce prevalează pe piața forex. Banca Națională a Moldovei trebuie să aibă dreptul să intervină pe piața de schimb valutar pentru a exclude aprecierea exclusivă a valutei naționale și să reducă fluctuațiile excesive a ratei de schimb. Instrumentele politicii de schimb trebuie să includă: cumpărări directe a valutei străine, operațiile de schimb valutar, transacțiile forward. În acest sens, politica monetară și a cursului de schimb a Băncii Naționale a Moldovei trebuie să tindă spre un echilibru între emisia de bani și stabilitatea relativă a monedei naționale, care să nu afecteze obiectivul major al BNM.

Promovînd politica cursului de schimb, Banca Națională a Moldovei trebuie să aibă ca obiectiv menținerea rezervelor de valută străină la un nivel acceptabil pentru a acoperi necesitățile de import pe trei luni și să aloce alte mijloace în valută străină pentru instrumentele de investiții conform criteriilor de lichiditate și securitate.

Priorități pe termen mediu:

- acumularea substanțială de rezerve valutare, ceea ce va contribui atât la reducerea riscului specific de țară cât și la îmbunătățirea ratingului de credit al Moldovei;
- limitarea de către Banca Națională a intervențiilor directe pe piața valutară, sporirea, pînă la un nivel acceptabil, a flexibilității ratei de schimb;

- asigurarea stabilității prețurilor interne prin creșterea eficacității politicii monetare;
- legarea monedei naționale de euro și, paralel cu aceasta, semnarea unui acord de liber schimb cu UE;
- adoptarea de către BNM a unui proces secvențial de liberalizare a contului de capital;
- implementarea de către Banca Națională a Moldovei a legislației ce i-ar permite să acționeze în anticiparea atacurilor speculative.

Politica cursului de schimb a Băncii Naționale a Moldovei pe termen mediu trebuie să mențină în continuare regimul flotant al ratei de schimb și să stabilească cursul oficial de schimb al leului moldovenesc în dolari în baza ratelor de schimb ce prevalează pe piața forex. În cazul unei creșteri semnificative a ponderii Euro în circulația totală a pieței forex, Banca Națională trebuie să modifice metodologia actuală pentru a stabili rata oficială de schimb a leului moldovenesc în Euro. În consecință, Banca Națională prevede să treacă de la cotațiile ratei oficiale de schimb a leului moldovenesc în Euro bazate pe cursul de reverință a dolarului, așa cum este cotate el pe piața internațională, la cursul de schimb al leului moldovenesc în baza cotațiilor băncilor comerciale pe piețele intra- și interbancare din Republica Moldova.

Banca Națională a Moldovei trebuie să aibă dreptul să intervină pe piața de schimb valutar pentru a exclude fluctuațiile excesive a cursului de schimb fără a afecta negativ stabilitatea prețurilor (inflația în ansamblu).

Banca Națională a Moldovei trebuie să promoveze în continuare politica cursului de schimb direcționată spre consolidarea rezervelor în valută străină.

5.3. Reforma în agricultură

Unul din principalele regrese la care s-a ajuns în agricultură este faptul că agricultura și-a pierdut cu desăvârșire caracterul său industrial. Crearea sistemului de „cote” în agricultura Moldovei a redus semnificativ posibilitățile de dezvoltare a unei industrii agricole intensive bazate pe metode științifice moderne.

Probleme existente:

- productivitatea și calitatea scăzută a producției;
- lipsa siguranței alimentare;
- dificultăți în respectarea cerințelor de sănătate animală, și de mediu necesare pentru aderarea la Uniunea Europeană;
- infrastructura rurală inadecvată;
- fragmentarea excesivă a terenurilor agricole,
- lipsa resurselor financiare;
- lipsa investițiilor în businessul agricol;
- absența cunoștințelor moderne corespunzătoare în domeniul tehnic, managerial și de marketing.

Priorități pe termen scurt și mediu::

- consolidarea pe căi economice a terenurilor agricole, pentru constituirea exploatațiilor agricole industriale eficiente;
- dezvoltarea infrastructurii rurale;
- atragerea investițiilor în sectorul agricol;
- creșterea productivității și a calității în domeniul agricol;
- creșterea veniturilor producătorilor agricoli,
- susținerea producției agricole autohtone;
- dezvoltarea durabilă a zonei rurale;
- subvenții indirecte pentru irigații, desecări;
- protecția solului împotriva eroziunii.

5.3.1. Cadrul legislativ al reformei agricole

Legislația națională în domeniul include următoarele acte:

- Legea privind gospodăriile țărănești, Nr.1353-XIV din 03.11.2003;
- Strategia de dezvoltare social-economică a Republicii Moldova pe termen mediu (până în anul 2005), legea Nr.1415 din 19.12.2001;
- Legea restructurării întreprinderilor agricole în procesul de privatizare, legea Nr.392-XIV din 13 mai 1999;
- Orientările strategice de dezvoltare social economică a Republicii Moldova până în anul 2005, Hotărârea Guvernului Nr. 1107 din 06.11.1998;
- Dispoziție cu privire la reforma agrară și dezvoltarea social-economică a satului, Nr.55 din 06.03.1997;
- Legea cu privire la antreprenariat și întreprinderi, Nr.845-XII din 03.01.1992;
- Cu privire la Departamentul de Stat pentru reforma Agrară, Hotărârea Guvernului Nr.624, din 12.11.1991;

- Concepția reformei agrare și a dezvoltării social-economice a satului, legea Nr.510a din 19.02.1991.

5.3.2. Construcție instituțională pentru politicile agricole sectoriale

Cadrul legislativ:

- Codul fiscal. Legea Republicii Moldova din 26.07.2001;
- Codul vamal al Republicii Moldova. Legea din 20.06.2000;
- Legea pentru modificarea și completarea Legii cu privire la tariful vamal din 27.10.2000;
- Legea cu privire la reglementarea de stat a activității comerciale externe din 26.08.2000;
- Legea privind barierele tehnice în calea comerțului din 10.03.2000;
- Legea privind măsurile antidumping, compensatorii și de salvagardare din 18.02.2000;
- Legea privind acordarea de licențe pentru unele genuri de activitate din 26.03.1999 cu completarea și modificarea din 24.06.1999 și 07.07.2000;
- Legea cu privire la certificare din 28.10.1999;
- Legea cu privire la tariful vamal din 20.11.1997;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova din 13.08.1997 Privind perfecționarea mecanismului de reglementare a comerțului exterior și modificările din 22.01.1998, 30.06.1998 și 21.08.2000;
- Legea cu privire la vânzarea mărfurilor din 03.06.1994;
- Legea privind protecția consumatorului din 25.05.1993;
- Acordul de Parteneriat și Cooperare între Republica Moldova și Uniunea Europeană;
- Acorduri bilaterale privind colaborarea comercial-economică (cu 26 țări);
- Acorduri de comerț liber (cu 11 țări).

Cadrul instituțional

Instituția principală în domeniu este Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare (MAIA). În vederea apropierii agriculturii Republicii Moldova de standardele Politicii Agricole Comune, obiectivul principal al guvernului trebuie să fie dezvoltarea capacității instituționale și administrative a MAIA.

Un aspect important al construcției instituționale în Republica Moldova constă în existența și funcționarea piețelor agricole. Piețele agricole joacă un rol important în stimularea dezvoltării sectorului agricol, oferind agricultorilor posibilitatea de a desface producția. Dar în Republica Moldova există o discrepanță semnificativă între posibilitățile de producție și posibilitățile de desfacere a acestei producții. Acest lucru este determinat în parte și de dimensiunile pieței interne, precum și de capacitatea de cumpărare joasă a populației, importurile de producție agricolă.

Eliminarea riscurilor ajustării la standardele europene este posibilă prin corelarea eforturilor fermierilor cu instituțiile administrației de stat. În acest context, din partea fermierilor, soluția poate fi gruparea producătorilor în forme asociative stabile. Este necesară crearea în fiecare ramură a agriculturii, a unui cadru instituțional pentru reprezentarea intereselor producătorilor din ramura respectivă.

Pentru Republica Moldova este important de a mari volumul exporturilor pentru diminuarea dependenței de importuri. Este importantă reducerea importurilor de producție agricolă similară cu cea produsă în Moldova, acest lucru subminând producătorul autohton. UE acordă anumite facilități țărilor în curs de dezvoltare, cu scopul înlesnirii accesului mărfurilor din aceste țări pe piața europeană. Sistemul Generalizat de Preferințe (SGP) a fost acordat Moldovei în 1993/94, ultima versiune a acestuia fiind propusă pentru implementare din ianuarie 2001 până în decembrie 2004. Prin urmare este necesară crearea instituțiilor responsabile de lucrul în cadrul Sistemului Generalizat de Preferințe oferit de UE.

Probleme existente

La începutul lunii mai 2004 printr-o hotărâre a Guvernului a fost schimbată structura și activitățile Ministerului Agriculturii. A fost redus până la trei numărul departamentelor din minister. Transformarea dată marchează trecerea ministerului de la principiul ramural (sectorial) de organizare la cel funcțional. Împreună cu implementarea principiului funcțional de organizare au fost scoase în evidență funcțiile de control a ministerului, în defavoarea celor de prognoză strategică, monitorizare, etc. Conform experților șapte din cele douăzeci de direcții ale Ministerului Agriculturii, se vor ocupa de probleme administrative și de control, și doar o singură direcție se va ocupa de chestiunile ce țin de politica agrară.

Principalele neajunsuri ale noii structuri constau în faptul că unele din elementele sale dublează domeniile de activitate ale altor ministere (de ex.: a ministerului finanțelor, ministerului ecologiei, etc.). A fost eliminată direcția pentru politică agricolă dezvoltarea antreprenoriatului și a gospodăriilor țărănești, nu este clar cine se va ocupa de monitorizare, prognozare și planificare strategică, în cadrul ministerului.

Priorități pe termen scurt:

- crearea condițiilor pentru procurarea în condiții avantajoase a materialului semincier, îngrășăminte, pesticide, etc.;
- reducerea cheltuielilor de transport prin aprovizionarea cu cantități mari de combustibil a asociațiilor producătorilor;
- cumpărarea prin asociere, a echipamentelor agricole moderne;
- procesarea producției agricole în vederea comercializării în cadrul unor centre unice a asociațiilor respective;
- corelarea ofertei de producție agricolă a asociațiilor de producători cu cererea efectivă de pe piață;
- îmbunătățirea structurii proprietății agricole prin promovarea stimulentei economice pentru creșterea exploatațiilor agricole;
- dezvoltarea infrastructurii din mediul rural;
- dezvoltarea unor sisteme de colectare, depozitare și distribuție a producției agricole.
- crearea unui sistem național de administrare și control cadastral
- crearea unor structuri administrative organizate sub formă de Birouri sau Servicii pe produse sau grupe de produse, corespunzătoare organizațiilor comune de piață.

- înființarea unei structuri instituționale în cadrul Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare necesară coordonării politicilor de apropiere de PAC.

Priorități pe termen mediu:

- creșterea capacității de expertiza, inclusiv economice, a experților la nivelul central și teritorial de a elabora și implementa politici agricole de piață;

- înființarea unei Agenții pentru Politici Agro-alimentare și Dezvoltare Rurală;

- instruirea personalului.

- perfecționarea politicii de creditare în agricultură;

- perfecționarea formelor existente de organizare a producției prin promovarea cooperării și integrării acestora.

- elaborarea și perfecționarea cadrului legislativ în vederea cooperării în domeniul agrar;

- crearea cadrului instituțional pentru promovarea exporturilor producției agricole moldovenești în cadrului SGP;

- informarea agricultorilor în privința oportunităților de export pe piețele europene;

- dezvoltarea burselor specializate de mărfuri, a societăților de asigurări în agricultură, fonduri de garantare a creditelor rurale, facilitarea intrării pe piață a noilor operatori autohtoni, extinderea pieței serviciilor rurale

- formarea infrastructurii fizice și informaționale necesare funcționării piețelor; apariția de noi instrumente financiare care să opereze în piețe;

- elaborarea mecanismelor, instrumentelor și instituțiilor de intervenție pe piețe.

5.3.2.1. Sectorul viti-vinicol

Sectorul viti-vinicol este considerat strategic pentru economia națională a Republicii Moldova. În anii 1980-1985 Republica Moldova a înregistrat un nivel înalt de dezvoltare a sectorului viti-vinicol. Însă, în perioada 1986-2001, s-a înregistrat un regres continuu: s-a diminuat de cca 2,0 ori suprafața terenurilor cultivate cu vița de vie și de 2,3 ori recolta globală de struguri. Perioada de revitalizare a sectorului viti-vinicol este considerat anul 2002. La moment patrimoniul viti-vinicol al țării constituie circa 148 mii ha plantații viticole, inclusiv cca 39 mii ha - în gospodăriile auxiliare ale populației.

În prezent cca 96,5 la sută din suprafața totală de 109,0 mii ha vii de producție-marfă se află în sectorul privat. Ponderea soiurilor tehnice este de 85 la sută, iar restul reprezintă soiuri de struguri pentru masă. Din suprafața totală a viilor cca 90,0% sunt ocupate cu soiuri europene specia *Vitis vinifera*, 9,3 % - cu soiuri de specia *Vitis labrusca* și 0,7% - cu soiuri de portaltoi.

Analiza stării biologice a plantațiilor denotă faptul că 26,1 la sută din vii trebuie să fie defrișate până în anul 2010, iar 57,3% din vii – până în anul 2020. Astfel, până la finele anului 2020 urmează a fi defrișate cca 90,0 mii ha și tot această suprafață replantată tot vii moderne. Acest obiectiv este stipulat în Programul de revitalizare și dezvoltare a viticulturii și vinificației în anii 2002-2020. Viile noi se înființează numai cu material săditor viticol liber de boli virotice și cancer bacterian.

În industria vinicolă activează 185 agenți economici. În Republica Moldova se cultivă, preponderent, soiuri de origine franceză: albe – Chardonnay; Sauvignon blanc; Traminer; grupa Muscat; Riesling de Rihn; Aligote; roșii – Cabernet Sauvignon; Merlot; grupa Pinot; Malbec; Gammay Freau.

Multe întreprinderi vinicole dispun de capacități mari de producție și sunt dotate cu utilaje moderne pentru prelucrarea strugurilor, fermentarea mustului, tratarea și îmbutelierea vinului și vase din inox, precum și butoaie din stejar pentru maturarea vinului.

Unitățile vinicole moldovenești produc un vast sortiment de producție vinicolă, clasificarea căreia corespunde cerințelor OIV.

Industria vinicolă a Republicii Moldova produce anual cca 300 mln. sticle de vin, din care cca 10 la sută se comercializează pe piața autohtonă. Republica Moldova are un sistem bine organizat de comercializare a producției vinicole pe piețele de desfacere a peste 30 de țări, inclusiv piețele UE, Statelor Unite, China, Japonia, Federația Rusă, Ucraina, Belarus, Kazahstan, țările baltice etc.

La momentul actual pe piața UE se realizează 5-7 % din volumul produs în țară. În același timp se întreprind eforturi de a comercializa vinurile moldovenești pe alte piețe externe. În anul 2004 exportul producției vinicole a constituit 278 mln. dolari USA, ponderea căruia în volumul total al exportului de mărfuri este de cca 28 la sută.

Cadrul legislativ:

- Legea viei și vinului nr.131-XIII, din 2 iunie 1994 (cu modificările din 6.03.1996 09.07.1999,26.07.2000,04.07.2002,01.01.2003);

- Legea cu privire la privatizarea întreprinderilor din industria tutunului și industria vinificației din 19 octombrie 2000;

- Codul privind activitatea practică a vinificatorului, Hotărârea Guvernului nr. 22 din 10.01.2002;

- Programul de restabilire și dezvoltare a viticulturii și vinificației în anii 2002-2020, Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1313 din 7 octombrie 2002;

- Regulamentul de producere a vinurilor și altor produse vinicole cu denumire de origine, Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 760 din 10 noiembrie 1995;

- Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova din 21 martie 2002 privind aderarea Republicii Moldova la Organizația Internațională a Viei și Vinului;

- Regulamentul tehnic privind producerea, testarea, certificarea și comercializarea materialului de înmulțire și săditor viticol în Republica Moldova. Ordinul nr.1 din 10ianuarie 2005 a Departamentului Agroindustrial „Moldova-Vin”.

Cadrul instituțional

La nivel național, organul de stat al administrării sectorului viti-vinicol este Agenția Agroindustrială "Moldova-Vin" de pe lângă Guvernul Republicii Moldova.

La nivelul unităților administrativ-teritoriale, activitatea de dirijare de către stat, în limitele stabilite pentru Agenția Agroindustrială "Moldova-Vin", este realizată de direcțiile teritoriale pentru agricultură și alimentare.

Coordonarea activității economice a sectorului viti-vinicol este efectuată și prin intermediul Asociației Pepinieriștilor Viticoli din Republica Moldova, Uniunea Oenologilor din Republica Moldova, Uniunea exportatorilor de vinuri din Republica Moldova, altor organizații nonguvernamentale, create pe principii benevole, precum și de agenții economici din sectorul dat.

Probleme existente

1. Sunt necesare măsuri economico-organizatorice și legislative, orientate spre modernizarea întreprinderilor vinicole, în particular din vinificația primară, stimularea fabricării producției vinicole de calitate înaltă și competitive pe piețele externă și internă.

2. Lipsa unei delimitări stricte a zonelor și regiunilor viti-vinicole, precum și a unui organ de coordonare a denumirilor geografice și cele cu origine controlată.

3. Insuficiența resurselor financiare pentru asigurarea programelor de stat ce țin de încurajarea și promovarea exportului producției vinicole, inclusiv și pentru diversificarea piețelor de desfacere.

4. Riscurile ecologice ce țin de lipsa unui program stabil privind valorificarea deșeurilor, din ramura vinicolă, provenite de la prelucrarea strugurilor și obținerea vinurilor.

5. Divinurile moldovenești se produc în cantități insuficiente, pe piețele internă și externă se înregistrează un deficit al acestora.

6. Vinurile de origine (VDO și VDOC) se produc în cantități mici, rămâne problematică majorarea prețurilor de comercializare a vinurilor moldovenești, evoluția calității acestora este un deziderat al pieții.

7. Parcelarea excesivă a terenurilor agricole face foarte dificilă înființarea plantațiilor viticole în suprafețe optime de 225 – 250 ha.

8. Costurile înalte de înființare a plantațiilor viticole noi (cca 12 mii dolari SUA/ha), precum și politicile investiționale și creditare neatractive frânează replantarea viilor existente slab productive.

9. Practic lipsesc plantațiile viticole de producție-marfă cu soiuri de struguri pentru masă fapt ce duce la înregistrarea unui mare deficit al strugurilor pentru masă de origine moldovenească pe piețele internă și externă.

10. Pepinierile viticole autohtone dispun de un potențial tehnic insuficiente și în consecințe nu se asigură necesitățile interne în material săditor viticol de categorie biologică „Certificat”, precum și de soiuri și clone noi performante.

11. Majorarea volumelor de fabricare a produselor vinicole necesită în sectorul viti-vinicol un potențial uman de o înaltă pregătire profesională.

Priorități pe termen scurt:

- perfecționarea actelor legislative și normative și armonizarea lor la cerințele UE privind activitatea de producție, precum și economico-financiară în sectorul viti-vinicol;

- elaborarea și aprobarea facilităților fiscale și subvenționărilor la înființarea plantațiilor viticole noi;

- elaborarea și aprobarea programului de cultivare a soiurilor de struguri de masă;

- elaborarea și aprobarea programului de dezvoltare a pepinieritului viticol autohton;

- implementarea în practică a programelor de producere a divinului, vinurilor cu denumire de origine, speciale precum și a planului de ameliorare a calității vinurilor;

- restabilirea și dezvoltarea renumitelor microzone viti-vinicole din Republica Moldova care au tradiții seculare și sunt cunoscute în diferite țări;

- crearea în or. Chișinău a unui Centru internațional specializat în domeniul viticulturii și vinificației „Orașul Vinului”;

- formarea Fondului Național pentru promovarea vinurilor moldovenești pe piața mondială;

- elaborarea unui program de perfecționare a specialiștilor din ramura viti-vinicolă a Republicii Moldova în diferite centre de performanță în contextul programului de colaborare Republica Moldova – Uniunea Europeană;

- consolidarea activității Institutului Național pentru Viticultură și Vinificație și a instituțiilor de învățământ de profil în domeniul pregătirii specialiștilor dotați și muncitorilor calificați;

Priorități pe termen mediu:

- crearea bazei legislative în Republica Moldova în scopul stimulării investițiilor financiare străine și autohtone de lungă durată în dezvoltarea sectorului viti-vinicol;

- elaborarea cadastrului viticol al țării;
- revizuirea și ameliorarea sortimentului viței de vie cultivat în țară;
- implementarea programelor turistice aprobate anterior inclusiv „Drumul vinului”;
- implementarea la întreprinderile vinicole a sistemelor internaționale ISO seria 9000 versiunea 2000;
- dezvoltarea și promovarea producerii vinurilor de calitate superioară în baza utilizării soiurilor de struguri autohtone din R. Moldova.

5.3.2.2. Cadastrul agricol

Cadrul legislativ:

- Legea RM pentru modificarea și completarea Legii cadastrului bunurilor imobile nr.1543-XIII din 25 februarie 1998; Nr.97-XV din 01.04.2004

- Legea cu privire la arenda în agricultură Nr. 198-XV din 15.05.2003;

- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea cadastrului funciar general al Republicii Moldova la data de 1.01.1998;

- Legea cadastrului bunurilor imobile Nr.1543-XIII din 25.02.1998 cu modificările din 09.06.2000, 01.04.2004;

- Legea privind prețul normativ al pământului Nr.302-XIII din 02.12.94;

- Legea privind reglementarea de stat a regimului proprietății funciare, cadastrul funciar de stat și monitoringul funciar, Nr.1247-XII din 22.12.92 (cu modificările din 28.09.2000).

Cadrul instituțional

Instituțiile responsabile pentru gestionarea activităților de cadastru național sunt:

- Agenția de Stat Relații Funciare și Cadastru;
- Oficiul Informațional Central "Cadastru";
- oficiile cadastrale teritoriale;
- Ministerul Agriculturii și Alimentației responsabil de administrarea cadastrului agricol și monitoringul terenurilor agricole.

Agenția de Stat Relații Funciare și Cadastru asigură promovarea unei politici unice în domeniul creării și ținerii cadastrului, dezvoltării rețelei geodezice pe întreg teritoriul țării, organizează și controlează activitatea oficiilor cadastrale teritoriale și a

altor instituții subordonate, coordonează la nivel inter-departamental, activitățile legate de crearea și ținerea cadastrului., exercită alte atribuții privind ținerea cadastrului, inclusiv angajamentele internaționale ale Republicii Moldova în acest domeniu, ș.a.

Oficiul Informațional Central "Cadastru" proiectează și dezvoltă sistemul informațional al cadastrului, acumulează, sistematizează și păstrează informația cadastrală, stabilește schema mișcării fluxului de informații cadastrale și modul de prelucrare a acestora, asigură securitatea păstrării și a transmiterii datelor, administrează baza de date centrală, ține Registrul de stat al unităților administrativ-teritoriale, etc.

Oficiul cadastral teritorial elaborează și actualizează planul cadastral al teritoriului, întocmește dosarul cadastral al fiecărui bun imobil și alte documente necesare ținerii cadastrului, efectuează înregistrarea drepturilor asupra bunului imobil, asigură păstrarea în integritate a registrelor cadastrale și arhivarea lor etc.

Probleme existente

Conform statisticilor oficiale, în Moldova circa 617 mii de persoane și-au dat în arendă cotele de pământ ce se aflau în proprietatea lor. După unele estimări circa 70 – 80 procente din totalul cotelor de pământ aflate în proprietate au fost date în arendă persoanelor fizice sau juridice. Problemele cele mai acute cu care se confruntă în prezent proprietarii de pământ sunt: riscurile legate de fraudele în relațiile dintre arendaș și arendator, plățile mici pentru arenda terenurilor agricole, lipsa mijloacelor tehnice, financiare și de altă natură necesare pentru prelucrarea individuală a pământului.

Această situație are mai multe cauze. Este binecunoscut faptul că circa 40% din proprietarii de pământ sunt pensionari. De cele mai dese ori aceștia nu sunt în stare să-și prelucreze pământul, sau nu dispun de mijloacele tehnice necesare, din care cauză ei își dau în arendă loturile așa-numiților lideri de asociații țărănești. Altfel zis, oferta de terenuri este mult mai mare decât cererea, ceea ce și determină într-o anumită măsură nivelul plății pentru arenda pământului. Pe de altă parte plata pentru arenda pământului este determinată de bonitatea, relieful și suprafața terenului în cauză, etc. precum și de nivelul minim al plății pentru arendă prevăzut în „Legea cu privire la arenda în agricultură”. Un alt element ce influențează prețurile arendeii terenurilor agricole, este rentabilitatea joasă a agriculturii, ce nu permite obținerea unor venituri mai mari și prin urmare nici efectuarea unor plăți mai înalte pentru arendă.

O problemă importantă în acest domeniu o constituie slaba informare a agricultorilor în ceea ce privește relațiile de arendă în agricultură. Din această cauză și se înregistrează frecventele cazuri de utilizare frauduloasă a terenurilor cu destinație agricolă.

Noua lege cu privire la arendă, (Nr. 198-XV din 15.05.2003) prevede noi norme ale relațiilor dintre arendaș, arendator și stat, fiind mai adecvată condițiilor reale de piață și a specificul arendeii în agricultură. Conform prevederilor noii legi, pentru plata de arendă se fixează plafonul minim de 2% din prețul normativ al terenului arendat iar durata contractului de arendă este stabilită la maximum 30 de ani. Legea dată are unele prevederi conforme cu normele europene și anume: este recunoscut dreptul arendașului de a avea prioritate la prelungirea contractului de arendă sau cumpărarea terenului arendat.

Priorități pe termen scurt:

- perfecționarea sistemului național unificat de înregistrare a bunurilor imobile;
- finalizarea procesului de privatizare a terenurilor pentru a se facilita dezvoltarea pieței imobiliare;
- implementarea noului sistem de evaluare în masă a bunurilor imobile în scopul impozitării;
- crearea cadrului instituțional pentru un sistem național de administrare și control cadastral;
- elaborarea unei strategii în domeniul cadastrului, concentrată în particular pe îmbunătățirea serviciilor și a standardelor de performanță;
- crearea unei piețe funcționale a terenurilor;
- crearea unei baze de date electronice a exploatațiilor agricole cuprinzând toate gospodăriile individuale, asociațiile de fermieri, cooperative, etc.;
- determinarea suprafețelor din punct de vedere calitativ și cantitativ pe proprietari, categorii și subcategorii de folosință agricolă, ca urmare a punerii în aplicare a Legii cu privire la arenda în agricultură;
- contabilizarea informației într-o bază de date unică, cuprinzând toate tipurile de proprietăți agricole, și furnizarea datelor rezultate din cadastrul agricol persoanelor interesate;
- dotarea și instruirea personalului în domeniu.

Priorități pe termen mediu:

- continuarea organizării registrului cadastral și actualizarea permanentă a acestuia în funcție de evoluția exploatațiilor;
- finalizarea elaborării proiectelor de acte normative în domeniul înregistrării bunurilor imobile în scopul sprijinirii pieței imobiliare;
- finalizarea procesului de atribuire în proprietate a terenurilor;
- reorganizarea sistemului instituțiilor cadastrale și crearea instituției specializate de cadastru;
- crearea sistemului informațional al cadastrului și conectarea la el a utilizatorilor;
- continuarea activităților privind stabilirea unui registru cadastral și îmbunătățirea funcționării pieței funciare;
- informatizarea publicului larg și instruirea cadrelor din domeniul cadastrului.

5.3.2.3. Statistica agricolă

Cadrul legislativ:

- Legea cu privire la statistică, Nr.412-XII din 18.12.90 (cu modificările din 04.08.1992, din 22.06.1995, și din 28.06.2001);
- Legea cu privire la Programul de Stat de trecere a Republicii Moldova la sistemul statistic mondial de contabilitate și statistică, Nr. 710 din 23.09.1994;
- Concepția de reformare a sistemului statistic național în anii 19099 – 2002, Legea Nr. 305 din 14.04.1999.

Cadrul instituțional:

- Departamentul Statistică și Sociologie;
- Departamentul Tehnologii Informaționale;
- Consiliul Coordonator pentru Statistică;
- Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare.

Probleme existente

Legislația Republicii Moldova prevede modalitatea de funcționare a sistemului unic de statistică, reglementează culegerea, sistematizarea, analiza, publicarea, păstrarea datelor statistice precum și tipurile observărilor statistice și instituțiile responsabile. Legislația prevede de asemenea efectuarea cercetărilor statistice în conformitate cu metodologia internațională din acest domeniu. Pentru conformarea cu standardele Europene se cere efectuarea unui recensământ agricol pentru luarea la evidență a efectivelor de producție aflate în proprietatea agenților economici din domeniul dat. Rezultatele obținute din acest recensământ vor prezenta un suport pentru definitivarea politicii agricole naționale în conformitate cu standardele PAC.

Este necesară organizarea colectării periodice a datelor din sectorul agrar cu privire la: prețurile mărfurilor agricole de pe piețele de desfacere (angro și cu amănuntul), imput-uri și producția finită. În acest scop se cere constituirea unei rețele de anchetatori statistici la nivel național, ce să facă parte din Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare. Colectarea informației statistice trebuie să fie efectuată în următoarele direcții: utilizarea pământului, statistica producției vegetale, statistica animalelor, industria alimentară, statistica pescuitului, statistica viticulturii, statistica pomiculturii.

Priorități pe termen scurt:

- perfecționarea metodologiei și practicii statistice din RM prin introducerea normelor și standardelor EUROSTAT în principalele anchete statistice agricole;
- organizarea înregistrării și pașaportizării efectivelor de animale din întreprinderile agricole, gospodăriile țărănești, etc.;
- instruirea personalului.

Priorități pe termen mediu:

- alinierea la metodele și practicile statistice ale UE;
- promovarea metodelor moderne de statistică privind utilizarea terenului;
- organizarea recensământului agricol;
- crearea unei rețele pentru colectarea datelor referitoare la veniturile și operațiunile comerciale ale exploatațiilor agricole
- organizarea unui sistem informațional de prețuri în agricultură.

5.3.3. Sectorul sanitar veterinar

Cadrul legislativ:

- Legea cu privire la modul de formare și utilizare a mijloacelor speciale ale instituțiilor veterinare de stat din Republica Moldova, din 26.03.2004;
- Legea cu privire la aprobarea Normei sanitare veterinare privind condițiile sanitare veterinare de organizare și funcționare a unităților farmaceutice veterinare, Nr. 18 din 05.02.2004;
- Legea despre aprobarea Acordului privind aplicarea normelor, regulilor și cerințelor tehnice, medicale, farmaceutice, sanitare, veterinare și fitosanitare față de mărfurile importate din țările-membre ale Comunității Statelor Independente, Nr. 1445 din 11.11.2002;
- Legea privind aprobarea statutului veterinar al Republicii Moldova, Nr. 378 din 22.06.1993;
- Legea cu privire la îmbunătățirea asistenței veterinare în sectorul zootehnic, Nr.794 din 22.12.1993.
- Legea privind activitatea veterinară, Nr. 1538-XII din 23.06.1993 (cu modificările din 24.07.2003);

Cadrul instituțional:

- Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare;
- Direcția pentru Medicină Veterinară cu Inspectoratul Veterinar de Stat;
- Centrul Republican de Diagnosticare Veterinară;
- Serviciul Veterinar de Stat pentru Frontieră și Transport;
- Stațiile raionale și orășenești pentru combaterea bolilor animalelor;
- Laboratoarele veterinare și laboratoarele de expertiză sanitaro-veterinară;
- Clinicile veterinare de sector.

Probleme existente

Una din principalele probleme din acest sector constă în caracterul depășit al legislației, și dispersarea reglementărilor acestui domeniu în diferite acte normative, documente etc. Legislația Republicii Moldova în domeniul sanitar veterinar este divizată în acte legislative adoptate oficial de instituțiile de stat ale RM, și acte legislative rămase din vremea URSS. Acestea din urmă sunt în majoritate, ele nefiind oficial ratificate nu au putere juridică.

Pe lângă legislația veterinară mai sunt și alte documente adoptate de alte instituții, și care se referă la combaterea bolilor, cerințele față de materiile prime utilizate, producția finită etc. Situația dată creează piedici considerabile agenților economici cât și instituțiilor de control, prin existența unor diferite documente ce dublează sau contrazic prevederile altor documente.

Legislația Moldovei prevede condițiile elevajului animalelor, a prelucrării acestora în produse alimentare, precum și necesitatea protecției tuturor tipurilor de animale ce se găsesc pe teritoriul țării. În legea privind activitatea veterinară, se reglementează de asemenea organizarea serviciilor veterinare și zootehnice, cerințele față de acreditarea fermelor și întreprinderilor, certificarea producției, regulile de comercializare, a exportului și importului.

Legislația RM prevede de asemenea reguli sanitar-veterinare pentru fermele de păsări, gospodăriile piscicole, etc.: cu privire la condițiile de transportarea terestră sau

aeriană, cerințele față de proiectarea și construcția fermelor, instrucții privind inspecția veterinară, regulile efectuării dezinfecțiilor, etc.

Față de comerțul (atât intern cât și extern) cu animale vii, există un șir de reguli, care țin în primul rând de starea sănătății acestora: lipsa oricăror boli și infecții ce ar putea duce la răspândirea bolilor periculoase inclusiv și pentru om. Importul în Moldova a animalelor sau produselor animaliere, est posibil doar însoțite de certificat veterinar ce include date despre sănătatea animalelor, țara de origine, dovezi despre lipsa anumitor tipuri de boli, etc. Inspecția veterinară vamală prelevă un set de probe pentru efectuarea certificării ulterioare. Certificatele ce permit importul de animale vii spermă și embrioni sunt emise de către Serviciul Veterinar de Stat. Centrul de Medicină Preventivă eliberează certificatele licențe sanitare și permise de import.

Priorități pe termen scurt:

- elaborarea și asigurarea implementării legislației veterinare privind bolile transmisibile, nutriția animalelor, și testarea bolilor la animale;
- elaborarea legislației despre normele sanitar-veterinare privind prelucrarea deșeurilor animaliere cu risc mediu și înalt;
- organizarea unui sistem național de identificare și înregistrare a animalelor (pentru trasabilitatea animalelor și a produselor animaliere);
- testarea sistemului național de identificare și înregistrare a animalelor în câteva raioane-pilot;
- crearea unui sistem de monitorizare a produselor de origine animalieră;
- perfecționarea tehnicilor de depistare, diagnosticare și eradicare a bolilor;
- instruirea specialiștilor din administrația centrală și locală.

Priorități pe termen mediu:

- crearea unei instituții de stat pentru probleme de bio-securitate;
- implementarea la scară națională a sistemului național de identificare și înregistrare a animalelor;
- organizarea activităților de identificare și înregistrare a animalelor;
- supravegherea clinică, anatomopatologica și prin examene de laborator a animalelor luate la evidență;
- organizarea achizițiilor de animale performante pentru îmbunătățirea fondului genetic;
- crearea unei rețele de laboratoare locale, dotată cu mijloace de comunicare, transport și control pentru oferirea serviciilor veterinare;
- crearea unei rețele de laboratoare specializate în diagnosticul encefalopatiilor spongiforme transmisibile;
- crearea centrelor raionale sau regionale de diagnostic veterinar: laboratoare de referință pentru diagnosticul bolilor transmisibile la animale;
- instruirea personalului laboratoarelor;
- crearea și dotarea centrelor de prelucrare a deșeurilor animaliere cu echipamente pentru procesul de prelucrare a deșeurilor;
- implementarea unui sistem de măsuri de inspecție la frontieră, pentru controalele veterinare ale animalelor vii și produselor animaliere care intră din țări terțe;
- proiectarea și construirea punctelor de inspecție la frontieră funcționale;

- instruirea și specializarea personalului din punctele de inspecție la frontieră.

5.3.4. Sectorul fitosanitar

Cadrul legislativ

- Convenția Internațională pentru Protecția Plantelor nr. 926-XIV din 13 aprilie 2000;
- Legea cu privire la produsele de uz fitosanitar și fertilizanți, Nr. 119 din 22.07.2000;
- Normele igienice privind reziduurile preparatelor de uz fitosanitar în obiectele mediului înconjurător, din 21.08.2003;
- Acordul privind aplicarea normelor, regulilor și cerințelor tehnice medicale, farmaceutice, sanitare veterinare și fitosanitare față de mărfurile importate în țările-membre ale Comunității Statelor Independente (11.11.2002);
- Legea cu privire la carantina fitosanitară, nr. 506-XIII din 22.06.1995, (cu modificările din 26.07.2000);
- Hotărârea Guvernului RM nr. 697 din 10 octombrie 1995 „Cu privire la constituirea Serviciului de Stat de Carantina Fitosanitară”;
- Regulamentul cu privire la importul, comercializarea și utilizarea preparatelor de uz fitosanitar (29.06.2000).

Protecția agriculturii Republicii Moldova împotriva introducerii și răspândirii plantelor și organismelor dăunătoare se bazează preponderent pe Legea Republicii Moldova cu privire la carantina fitosanitară (nr. 506-XIII din 22.06.1995) cu modificările acesteia (Legea nr. 1165-XIV din 26.07.2000). Această lege fixează un cadru juridic protecționist, iar respectarea articolelor, atât din partea instituțiilor de stat cât și din partea agenților economici, asigură protecția adecvată împotriva introducerii din exterior a dăunătorilor.

Legislația Republicii Moldova prevede aplicarea carantinei asupra materialelor și obiectelor care, pot contribui la răspândirea dăunătorilor, agenților patogeni sau buruienilor. Scopul carantinei este de a preîntâmpina introducerea pe teritoriul RM din alte state a organismelor dăunătoare. Carantina fitosanitară prevede anumite măsuri juridice menite să asigure protecția plantelor, produselor din plante, ambalajului și a mijloacelor de transport, împotriva introducerii și diseminării organismelor dăunătoare. Prin introducerea regimului de carantină se soluționează problemele ce țin de depistarea, localizarea și lichidarea organismelor dăunătoare. Legislația prevede ca măsuri profilactice exercitarea controlului de stat privind respectarea regulilor și normelor fitosanitare, stabilite la producerea, achiziționarea, transportarea, păstrarea, prelucrarea, comercializarea și folosirea plantelor și produselor din plante, controlul de carantină fitosanitară și expertiza de laborator a producției și materialelor importate și exportate supuse carantinei, investigarea de control a terenurilor agricole și altor terenuri, spațiilor de păstrare și prelucrare a producției, precum și efectuarea dezinfectării producției supuse carantinei fitosanitare.

Cadrul instituțional

Instituția responsabilă pentru controlul fitosanitar este Serviciul de Stat de Carantină Fitosanitară (SSCF). Acesta este subordonat Guvernului și include în componența sa Inspectoratul Principal de Stat pentru Carantină Fitosanitară, și respectiv structuri teritoriale și de nivel republican subordonate, precum sunt Laboratorul central științifico-diagnostic de carantină, identificare și expertize de arbitraj și Întreprinderea centrală de producere pentru dezinfectarea producției, obiectelor și materialelor supuse carantinei. SSCF elaborează și aprobă regulamentele, instrucțiunile și nomenclatorul organismelor dăunătoare; elaborează indicații metodice de depistare și combatere a acestor organisme, organizează și exercită aplicarea practică a măsurilor de combatere, eliberează certificate fitosanitare și permise de carantină pentru importul de semințe, material săditor, alte materiale și obiecte supuse carantinei. În cazul depistării organismelor dăunătoare, propunerea SSCF, Guvernul sau autoritățile administrației publice locale, iau decizii privind instituirea zonelor de carantină. Din momentul instituirii, zona de carantină intră în regimul special de acțiuni urgente îndreptate spre localizarea și lichidarea acestor organisme. Măsurile întreprinse în zonele de carantină sunt: limitările de intrare și ieșire a mijloacelor de transport, interzicerea intrării și ieșirii producției supuse carantinei, efectuarea lucrărilor de dezinfecție etc. În asemenea cazuri este de asemenea interzis importul și tranzitul prin teritoriul republicii a semințelor, plantelor sau produselor din plante, afectate de organisme dăunătoare indicate în nomenclatorul respectiv, mașinilor agricole etc.

Problemele existente

În linii generale metodele și mecanismele de reglementare fitosanitară din Republica Moldova sunt asemănătoare cu cele aplicate în UE, însă există și multe diferențe. Reglementările fitosanitare ale Uniunii Europene vizavi de măsurile fitosanitare cu caracter profilactic, care anticipează situațiile de criză, sunt mult mai detaliate. Din aceste considerente, este necesară revizuirea cadrului juridic, în vederea detalierii acestora în actele normative. În consecință, la cerința UE urmează a fi modernizată capacitatea tehnică și logistică a SSCF, instruirea personalului implicat în activitățile de carantină fitosanitară, precum și a agențiilor economice ce activează în acest domeniu.

Strategia dată are mai multe deficiențe, atât din punct de vedere al securității biologice a republicii cât și din punct de vedere al costurilor; or este mult mai costisitor de desfășurat acțiuni de decontaminare și respectare a regimului de carantină decât de anticipat crizele prin monitorizarea situației din acest domeniu. Din aceste considerente este necesară revizuirea cadrului legislativ, în vederea implementării acțiunilor de respectare a purității zonelor agricole prin depistarea anticipată a dăunătorilor din aceste zone. Trecerea la un astfel de regim profilactic necesită modernizarea capacităților tehnice și logistice ale SSCF, instruirea personalului implicat în activitățile profilactice, precum și a agențiilor economice ce activează în acest domeniu.

Un alt domeniu important din sectorul fitosanitar ține de produsele folosite la protecția plantelor. În Republica Moldova se observă o scădere a folosirii substanțelor chimice pentru protecția plantelor. Situația dată se datorează în principal lipsei mijloacelor financiare, precum și calității joase a substanțelor ce sunt importate în țara noastră. Un alt aspect al acestei probleme ține de utilizarea substanțelor neadecvate în protecția plantelor. Acest lucru pune în pericol securitatea biologică a Republicii

Moldova, din care cauză este absolut necesară implementarea unor măsuri stricte de gestionare și control a substanțelor chimice importate.

Din punct de vedere legislativ se cere adoptarea unui cod de cerințe față de importatorii și producătorii de substanțe chimice e protecție a plantelor, care să prevadă: componența acestora, condițiile de păstrare, ambalarea și etichetarea corespunzătoare, condițiile de transportare, combaterea producției chimice falsificate, etc.

O problemă acută pentru agricultura Republicii Moldova constă în reglementarea reziduurilor de pesticide. Legislația Republicii Moldova nu prevede o listă a preparatelor interzise pentru utilizare în agricultură. Lipsesc de asemenea și prevederile ce țin de controlul producției agricole în privința prezenței substanțelor interzise. După cum a fost menționat mai sus există pericolul folosirii în agricultură a unor substanțe necorespunzătoare pentru tratamentul plantelor. Acest lucru trebuie prevenit prin implementarea măsurilor de rigoare, și anume: elaborarea cadrului legislativ privind reziduurile de pesticide în mediul natural (apă, sol), în producția agricolă, precum și în producția finită. În acest context se cere organizarea instituțiilor responsabile de controlul și combaterea reziduurilor de pesticide, organizarea laboratoarelor dotate respectiv, și instruirea personalului pentru desfășurarea activităților de control asupra reziduurilor toxice, impunerea obligativității efectuării controlului toxicologic al producției agricole.

Un alt aspect problematic în acest domeniu este legat de reducerea drastică a diversității de culturi, fapt ce limitează posibilitățile de rotație a culturilor, cu consecințe asupra atacului de boli și dăunători, îmburuienării și fertilității solului, și afectează rentabilitatea și stabilitatea economică a întreprinderilor agricole. Se cere aplicarea unor politici îndreptate spre diversificarea culturilor, punând la dispoziția fermierilor tehnologii și sămânță din genotipuri mai performante, care să sporească atractivitatea culturilor neglijate în prezent.

Priorități pe termen scurt:

- perfecționarea legislației în vederea apropierii de normele europene privind controlul fitosanitar și controlul reziduurilor de pesticide;
- perfecționarea și implementarea cadrului legislativ cu privire la reglementarea circulației pe piață a plantelor și produselor din plante;
- implementarea practicilor profilactice în păstrarea purității fitosanitare în Republica Moldova;
- organizarea procesului de instruire a inspectorilor fitosanitari vamali și teritoriali;
- stabilirea legăturilor de cooperare științifică cu specialiștii din domeniu ai țărilor europene.

Priorități pe termen mediu:

- dotarea tehnică și financiară a SSCF în vederea modernizării tehnice a acestui serviciu;
- crearea laboratoarelor pentru determinarea reziduurilor de pesticide;
- optimizarea numărului inspectoratelor de carantină fitosanitară la punctele vamale
- perfecționarea metodelor și echipamentelor de diagnostic;

- dotarea laboratoarelor de inspecție fitosanitară a mărfurilor, cu echipamente corespunzătoare cerințelor Uniunii Europene;
- instruirea personalului laboratoarelor fitosanitare în metodele de diagnostic practicate în UE;
- extinderea rețelei de laboratoare;
- dotarea laboratoarelor de control al calității pesticidelor, laboratoarelor de prognoză și avertizare.

5.3.5. Sectorul semințe și material săditor

Cadrul legislativ

Legislația Republicii Moldova fixează normele generale economice și cele organizaționale a producerii, comercializării și folosirii semințelor și materialului săditor. Sunt reglementate și relațiile juridice dintre instituțiile statale, producătorii și consumatorii de semințe. Legislația de reglementare a pieței semințelor și materialului săditor este slab dezvoltată, deoarece nu cuprinde toate subramurile acestui sector. Excepție fac doar subramurile viței de vie și a nucului, unde există legi speciale.

Domeniul semințelor și materialului săditor este reglementat de următoarele legi:

- Legea despre semințe (nr. 1278-II din 28.12.1999);
- Legea privind protecția soiurilor de plante (nr. 915 din 11.07.1996);
- Legea cu privire la carantina fitosanitară (nr. 505-XIII din 22.06.1995);
- Legea viei și vinului (nr. 131-XIII din 2.06.1994);
- Legea nucului (nr. 658-XIV din 29 octombrie 1999).

Cadrul instituțional

Sarcinile statului în domeniul dat constau în elaborarea programelor de dezvoltare și a normelor tehnice, acordarea licențelor, gestionarea rezervelor de semințe, controlul semincer, etc. În conformitate cu legislația din domeniu, principalele instituții responsabile de reglementarea, controlul și certificarea calității semințelor, promovarea politicii din sectorul semincer sunt:

- Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare;
- Consiliul Național al Republicii Moldova pentru Soiurile de Plante;
- Comisia de Stat pentru Încercarea Soiurilor de Plante;
- Inspectoratul de Stat pentru Semințe;

Probleme existente

În Republica Moldova există un potențial destul de înalt de producție și reproducție a semințelor și materialului săditor. Există de asemenea și capacități suficiente de asigurare a producătorilor agricoli, cu cele mai solicitate soiuri de plante. În conformitate cu legislația în vigoare, pe teritoriul Republicii Moldova sunt destinate producerii, comercializării și întrebuințării semințele de superelită, semințele de elită și cele certificate. Materialul semincer ce nu corespunde cerințelor de calitate ale standardelor în vigoare face parte din categoria semințelor necondiționate.

Din lipsa mijloacelor financiare însă, agenții economici din agricultură nu-și permit cheltuieli suplimentare pentru procurarea semințelor calitative. Acest lucru a dat naștere unei caracteristici specifice a agriculturii moldovenești din ultimii ani, ce constă în folosirea preponderentă a materialului semincier necondiționat, fapt ce influențează într-o mare măsură nivelul scăzut al producției agricole. Și mai critică este situația plantațiilor multianuale.

O altă problemă constă în sistemul de clasificare a semințelor și materialului săditor practicat în Republica Moldova, care este diferit de cel aprobat în Uniunea Europeană.

Priorități pe termen scurt:

- întărirea capacității instituționale și administrative în domeniul controlului calității semințelor și materialului săditor;
- dezvoltarea cadrului instituțional responsabil de inspecția procesului de producție prelucrare, condiționare a materialului semincier;
- dezvoltarea cadrului instituțional de inspecție a proceselor de vânzare cumpărare a semințelor;

Priorități pe termen mediu:

- perfecționarea cadrului legislativ ce ține de clasificarea semințelor și materialului săditor, pentru apropierea de standardele europene;

5.3.6. Biotehnologii și organisme genetic modificate

Cadrul legislativ

- Normele Sanitare privind etichetarea nutrițională, etichetarea produselor alimentare cu destinație dietetică specială, etichetarea produselor genetic modificate sau provenite din organisme genetic modificate, Hotărârea Nr. 01-04 din 31.05.2004;
- Regulamentul privind autorizarea activităților legate de obținerea, testarea, utilizarea și comercializarea organismelor modificate genetic, legea Nr.1153 din 25.09.2003;
- Legea cu privire la instituirea Consiliului pentru coordonarea activității de realizare a Concepției naționale a agriculturii ecologice, fabricării și comercializării produselor alimentare ecologice și genetic nemodificate, Nr. 697 din 12.06.2003;
- Concepția națională a agriculturii ecologice, fabricării și comercializării produselor alimentare ecologice și genetic nemodificate, legea Nr. 863 din 21.08.2000.

Cadrul instituțional:

- Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare;
- Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale;
- Centrul de Resurse Genetice Vegetale din Moldova;

Probleme existente

În Republica Moldova cercetările în domeniul biotehnologiei și ingineriei genetice sunt într-o fază incipientă de dezvoltare. Sunt elaborate metodologii planuri privind utilizarea unor procedee biotehnologice în agricultură. Se constată o tendință de trecere treptată de la aplicarea chimicalelor în protecția plantelor la folosirea preparatelor și procedeele biologice, a metodelor de crioconservare a gameților animalelor de prăsilă ș.a.

Există câteva instituții deținătoare de colecții genetice ale Republicii Moldova. Dintre acestea sunt: Institutul de Cercetări Științifice pentru Porumb și Sorg al Asociației "Porumbeni" dispune de o colecție de 1091 specii, 1 830 linii (autopolenizatoare) și 1033 surse genetice de porumb.

Institutul de Cercetări Științifice pentru Culturile de Câmp al Asociației "Selecția" deține cca 65000 soiuri și forme de grâu, mazăre, soia, 123 hibrizi de floarea-soarelui și 1300 hibrizi de sfeclă de zahăr etc. Institutul de Cercetări Științifice, Selecție și Tehnologii pentru Pomicultură "Codru" dispune de material genetic de nuc, cais și gutui, soiuri de măr, piersic, prun etc. Institutul Național al Viei și Vinului păstrează banca genetică, constituită din 2800 soiuri și forme de struguri din întreaga lume.

Institutul de Microbiologie al Academiei de Științe întreține o colecție de microorganisme, care cuprinde cca 500 tulpini de alge, bacterii, fungi, drojdii, actinomicete și microalge.

O importanță deosebită în acest domeniu au activitățile de asigurare a responsabilității și transparenței în utilizarea organismelor modificate genetic (OMG). Este necesară elaborarea legislației privind asigurarea securității biologice a țării vis-à-vis de OMG, aplicarea și transferul de organisme transgenice conform cerințelor Convenției cu privire la Diversitatea Biologică și ale protocoalelor respective. Trebuie semnat protocolul acestei Convenții, care prevede reglementarea importului și a exportului de organisme obținute pe cale transgenică.

Priorități pe termen scurt:

- informarea agenților economici din agricultură despre avantajele utilizării materialului semincier de calitate înaltă;
- accesibilitatea materialului semincier performant pentru agricultori: subvenționarea din partea statului a producției de material semincier pentru reducerea prețului final al acestuia;
- subvenții directe la prețul semințelor certificate;
- implementarea unui sistem performant de control de calitate și fitosanitar a importurilor și exporturilor de semințe și material săditor;
- recalificarea și perfecționarea personalului instituțiilor de control în domeniul semincier;
- introducerea inspecției oficiale în câmp, inspecției la toate etapele procesării, sigilarea și etichetarea materialului semincier, prelevarea probelor și examinarea oficială.

Priorități pe termen mediu:

- întărirea capacității administrative prin autofinanțare și conlucrare cu sistemele asociative ale agenților economici din domeniul respectiv;
- implementarea practică a prevederilor legislației adaptate la standardele PAC;

- crearea unei rețele naționale de informatizare în sectorul dat;
- perfecționarea legislației ce ține de clasificarea semințelor și materialului săditor în vederea apropierii de standardele impuse de PAC;
- crearea unei rețele administrative naționale pentru controlul calității semințelor și materialului săditor;
- Adoptarea legislației conforme cu normele europene privind forma, mărimea, culoarea și informațiile etichetelor oficiale;
- perfecționarea practicilor de aplicare a reglementarilor europene și monitorizarea permanentă a legislației și practicii europene în acest domeniu;
- elaborarea regulamentului pentru testarea și înregistrarea semințelor de plante agricole, conform prevederilor din schemele OCDE și a regulilor CE;
- organizarea testelor în parcele de post-control.

5.3.7. Promovarea dezvoltării sectorului agricol și a zonelor rurale

Dezvoltarea rurală constituie cel de-al doilea pilon al Politicii Agricole Comune a UE, pentru care sunt prevăzute sume destul de importante din buget. Necesitatea implementării politicilor de dezvoltare rurală a reieșit din două considerente. În primul rând trebuie menționată ponderea extrem de mare a suprafețelor agricole: 80% din totalul suprafeței UE. În al doilea rând este necesitatea realizării obiectivului de coeziune economică și socială al UE, realizarea căruia este imposibilă fără susținerea dezvoltării zonelor rurale. Regulamentul Consiliului nr.1257/17 mai 1999, prevede următoarele obiective pentru politica de dezvoltare rurală:

- Ameliorarea exploatațiilor agricole;
- Garantarea siguranței și calității produselor agricole
- Asigurarea unor venituri stabile și echitabile pentru populația din domeniul agrar;
- Protecția mediului ambiant;
- Dezvoltarea de activități complementare și alternative generatoare de locuri de muncă,
- Combaterea fenomenului de depopulare a zonelor agricole și a întări economia și mediul social al zonelor rurale
- Îmbunătățirea condițiilor de muncă și viață în zonele rurale și promovarea șanselor egale.

Din aceste obiective unele sunt valabile și pentru Republica Moldova. Este vorba în special de necesitatea asigurării siguranței produselor alimentare, îmbunătățirea condițiilor de practicare a businessului agricol, îmbunătățirea condițiilor de trai a populației de la sate, asigurarea unor venituri decente populației din acest domeniu.

Principiile care stau la baza politicii de dezvoltare rurală sunt:

- principiul multifuncționalității agriculturii (agricultura nu este privită doar ca un furnizor de materie primă agricolă);
- principiul abordării multisectoriale și integrate a economiei rurale, în sensul diversificării activităților, creării de surse suplimentare de venit și ocupare, și păstrării patrimoniului rural;
- principiul flexibilității financiare în sprijinirea dezvoltării rurale, în sensul descentralizării deciziilor, subsidiarității, și implicării partenerilor locali;

- principiul transparenței în elaborarea programelor de dezvoltare rurală , bazat pe simplificarea legislației.

Cadrul legislativ:

- Strategia de dezvoltare social-economică a Republicii Moldova pe termen mediu (până în anul 2005), legea Nr.1415 din 19.12.2001;
- Orientările strategice de dezvoltare social economică a Republicii Moldova până în anul 2005, Hotărârea Guvernului Nr. 1107 din 06.11.1998;
- Dispoziție cu privire la reforma agrară și dezvoltarea social-economică a statului, Nr.55 din 06.03.1997;
- Concepția reformei agrare și a dezvoltării social-economice a satului, legea Nr.510a din 19.02.1991.

Cadrul instituțional:

- Guvernul Republicii Moldova;
- Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare;
- Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale;
- Ministerul Transporturilor și Comunicațiilor;

Probleme existente

Este evident că realizarea unor obiective similare cu cele pe care și le propune UE, nu sunt pe măsura posibilităților Republicii Moldova datorită costurilor înalte necesare. În Republica Moldova situația satului este într-o stare deplorabilă, activitățile economice în spațiul rural sunt subdezvoltate, etc. Infrastructura rurală este foarte redusă și prezintă mari discrepanțe de la un sat la altul. În majoritatea satelor se observă următoarele caracteristici:

- lipsa drumurilor locale sau gradul înalt de degradare a acestora. Absența drumurilor calitative împiedică accesul direct la rețeaua rutieră, la exploatațiile agricole, piețele agroalimentare, îngreunează libera circulație a persoanelor;
- acoperirea slabă a rețelelor centralizate de alimentare cu apă potabilă;
- lipsa rețelelor de canalizare și a sistemelor de purificare a apelor;

Activitățile economice în mediul rural sunt sub-dezvoltate. Există puține întreprinderi în mediul rural care se ocupă de activități ce nu țin de agricultură. Principalele domenii de activitate ale acestora sunt comerțul cu amănuntul, producția artizanală (prelucrarea lemnului, țesutul, olăritul) etc. Alte activități parțial legate de agricultură sunt: apicultura, piscicultura, păstoritul, etc. Aceste activități însă nu sunt desfășurate la scară largă având mai mult un caracter de subzistență.

Impulsionarea activității economice la sate va avea drept rezultat creșterea puterii economice și sociale a satelor, dezvoltarea instituțională și a comportamentului participativ al populației rurale. Ca efecte paralele ale acestor activități vor fi și dezvoltarea infrastructurii rurale, dezvoltarea programelor de finanțare rurală, dezvoltarea piețelor agroalimentare, etc.

Priorități pe termen scurt:

- adoptarea legislației cu privire la dezvoltarea rurală;
- crearea sistemului de coordonare și administrare a dezvoltării rurale, la nivel național și local;
- identificarea regiunilor strategice de dezvoltare și sprijin, cuprinzând câteva unități administrativ-teritoriale existente (cu excepția or. Chișinău);
- pregătirea și instruirea personalului din administrația publică (în domeniul tehnic și de analiză economică, monitorizare și evaluare pentru personalul de la nivelul administrației locale);
- continuarea procesului de consolidare a terenurilor prin mijloace economice;
- crearea unei rețele de informare și consultanță pentru facilitarea accesului fermierilor la informații, piețe, mijloace și oportunități de producere;
- instruirea fermierilor în privința planificării strategice și comerciale la întreprinderile agricole;
- diversificarea economiei rurale;
- Încheierea de acorduri cu organizații internaționale pentru oferirea de sprijin instituțional fermierilor: asistență tehnică, dotare, instruire profesională;
- oferirea de granturi, și credite rurale pentru activități legate de îmbunătățirea șeptelului, prelucrarea produselor alimentare, agro-turismul și industriile rurale; furnizarea de capital circulant pentru întreprinderi productive, etc.;
- organizarea de cursuri pentru fermieri pentru informarea cu privire la activități alternative de afaceri în mediul rural: creșterea ciupercilor, a struților, etc.

Priorități pe termen mediu:

- armonizarea legislației existente în domeniu cu cea din UE;
- implementarea programelor pentru construcția drumurilor locale noi și modernizarea drumurilor existente;
- reabilitarea și construcția sistemelor de aprovizionare centralizată cu apă potabilă;
- construcția sistemelor de canalizare și a stațiilor de epurare a apei;
- constituirea grupurilor de producători pentru comercializarea produselor agricole și piscicole;
- organizarea stagiilor de pregătire pentru experți, în colaborare ONG de consultanță agricolă pentru promovarea agriculturii ecologice;
- constituirea, organizarea și susținerea fermelor specializate în agricultura ecologică;
- îmbunătățirea calității producției agricole și a produselor alimentare;

5.3.8. Sectorul piscicol

Cadrul legislativ:

- Legea cu privire la Planul de acțiuni complexe în vederea eficientizării utilizării resurselor naturale, inclusiv a resurselor acvatice, resurselor minerale și a fondului forestier, legea Nr. 991, din 12.08.2003;
- Concepția politicii naționale în domeniul resurselor de apă, legea Nr. 325 din 18.07.2003;

- Privind cuantumul plății pentru persoanele juridice și fizice care practica pescuitul în bazinele piscicole naturale, din 27.12.2002 (cu ultimele modificări din 05.03.2003);
- Regulament cu privire la eliberarea autorizațiilor de pescuit, din 16.11.1999;
- Privind pescuitul sportiv și de amatori, dobândirea altor organisme acvatice în bazinele din Republica Moldova, din 17.07.1997;
- Regulament cu privire la eliberarea autorizațiilor de pescuit, Nr.5 din 27.03.1996.
- Regulamentul cu privire la protecția resurselor piscicole, Legea regnului animal Nr.439-XIII din 27.04.95 (Anexa 2);
- Legea regnului animal Nr.439-XIII din 27.04.95;
- Codul apelor al Republicii Moldova, legea Nr. 1532 din 22.06.1993.

Cadrul instituțional:

- Serviciul Piscicol al Inspectoratului Ecologic de Stat
- Ministerul Ecologiei;
- Consiliul ihtiologic.

Probleme existente

În Republica Moldova piscicultura este o activitate subdezvoltată, cu un caracter neindustrial. Din considerente economice dar și din cauza poluării și a activității umane, industria piscicolă a degradat în ultimul deceniu, scăzând considerabil volumul producției. Productivitatea peștelui în bazinele acvatice pe parcursul anilor s-a micșorat simțitor. Totodată, datorită dimensiunilor bazinelor piscicole, posibilitățile de producție piscicolă a acestora sunt reduse, bazându-se în mare parte pe productivitatea naturală a acestora.

Suprafața totală a bazinelor acvatice a Republicii Moldova este de peste 1 mln m³ (ceea ce reprezintă circa 2,8% din suprafața totală a țării). Principalele bazine piscicole din Republica Moldova sunt: lacul de baraj Dubăsari, râul Nistru, lacul de baraj Costești-Stânca, lacul Cuciurgan, lacul Manta. În ecosistemele acvatice viețuiesc 84 specii și subspecii de pești, dintre care 74 în Nistru și 53 specii în Prut.

Este necesară adoptarea legii privind fondul piscicol, pescuitul și acvacultura, pentru crearea cadrului legislativ de bază pentru restructurarea sectorului pisciculturii și promovarea unor acțiuni de construcție instituțională, în acest sector.

După adoptarea legii privind fondul piscicol, pescuitul și acvacultura, trebuie de organizată instituția responsabilă de administrarea fondului piscicol care să aibă ca responsabilitate administrarea fondului piscicol din domeniul public și privat al statului. Aceasta va fi în subordinea Ministerului Agriculturii și a Industriei Alimentare și va administra fondul piscicol și piscicultura din Republica Moldova. Atribuțiile principale ale instituției date trebuie să cuprindă: stimularea dezvoltării sectorului piscicol, deschiderea de ferme piscicole, încheierea de contracte pentru obținerea autorizațiilor de pescuit, desfășurarea populărilor cu specii valoroase de pești, etc.

Trebuie elaborată legislația privind organizarea unui instituții responsabile de pescuit și inspecții în piscicultură. Această instituție trebuie să aibă reprezentanțe la nivel central cât și teritorial. În atribuțiile acestei organizații trebuie să intre inspecția pescuitului în lacuri, iazuri și râuri, precum și activitățile de acvacultură. Trebuie de

asemenea stabilit cadrul legislativ privind modalitățile de prevenire și combatere a pescuitului ilegal.

O importanță deosebită în dezvoltarea sectorului dat trebuie să o aibă piețele de pește. Din acest considerent este necesar elaborarea cadrului legislativ ce ar prevedea modul de organizare și funcționare a acestora. Legislația dată trebuie să specifice și rolul producătorilor, și a organizațiilor de producători în organizarea piețelor de pește și dimensionarea producției lor în dependență de cererea existentă. Un accent deosebit trebuie pus pe stimularea activităților ce țin de prelucrarea producției piscicole în producție finită, orientată spre satisfacerea necesităților pieței interne precum și pentru export.

Priorități pe termen scurt:

- elaborarea și adoptarea legislației privind fondul piscicol, pescuitul și acvacultura;
- elaborarea regulamentului de organizare și funcționare și crearea organizației pentru administrarea fondului piscicol;
- elaborarea legislației privind organizarea și funcționarea instituției responsabile de pescuit și inspecții în piscicultură
- stimularea prin mijloace economice a deschiderii de noi întreprinderi piscicole;
- desfășurarea activităților de populare cu specii valoroase de pești;
- organizarea cursurilor pentru instruirea antreprenorilor din mediul rural în domeniul managementului și marketingului în piscicultură.

Priorități pe termen mediu:

- oferirea creditelor preferențiale întreprinderilor piscicole pentru procurarea echipamentului necesar (instalații frigorifice, mijloace de transport, etc.)
- elaborarea politicii naționale de dezvoltare a sectorului pisciculturii;
- dezvoltarea sistemului de inspecție, supraveghere și control al respectării reglementărilor privind piscicultura;
- elaborarea cadrului legislativ în privința organizării și funcționării pieței de pește la nivel național;
- implementarea standardelor de igienă, calitate și a normelor de comercializare a peștelui; monitorizarea prețurilor de vânzare;
- dotarea cu echipamente moderne a instituțiilor responsabile de inspecția piscicolă și controlul calității.

5.3.9. Sectorul forestier

Cadrul legislativ:

- Legea cu privire la Planul de acțiuni complexe în vederea eficientizării utilizării resurselor naturale, inclusiv a resurselor acvatice, resurselor minerale și a fondului forestier, legea Nr. 991, din 12.08.2003;
- Programul de stat de regenerare și împădurire a terenului fondului forestier pe anii 2003-2020, legea nr. 737 din 17.06.2003;

- Legea cu privire la implementarea Strategiei dezvoltării durabile a sectorului forestier național, legea Nr.739 din 17.06.2003;
- Programul de stat de regenerare și împădurire a terenurilor fondului forestier pe anii 2003-2020, Hotărârea Guvernului Republicii Moldova, Nr.737 din 17.06.2003;
- Strategia dezvoltării durabile a sectorului forestier din Republica Moldova, Hotărârea parlamentului Republicii Moldova, nr.350-XV din 12.07.2001;
- Legea cu privire la evidența de stat a sectorului forestier, legea Nr. 1007 din 30.10.1997;
- Hotărârea despre aprobarea regulamentului provizoriu cu privire la arenda terenurilor de vânătoare pentru necesitățile gospodăriei cinegetice în Republica Moldova și listei terenurilor de vânătoare atribuite întreprinderilor silvice de stat ale asociației de stat pentru silvicultură "Moldsilva", Nr. 769 din 13.08.1997;
- Codul silvic, legea Nr. 887 din 21.06.96;
- Hotărârea privind aprobarea regulamentului asociației de stat pentru silvicultură "Moldsilva", Nr. 183 din 15.03.1995.

Cadrul instituțional

- Agenția de stat pentru silvicultură "Moldsilva"
- Guvernul Republicii Moldova;
- Autoritățile Publice Locale

Probleme existente

Republica Moldova nu dispune de resurse forestiere importante pentru industria de prelucrare a lemnului și o mare parte de materie primă industrială se importă. Pădurile Republicii Moldova au, în exclusivitate, funcții de protecție a mediului înconjurător (clasa I) și se împart în următoarele categorii funcționale: păduri de protecție a apelor, a terenurilor și solului contra factorilor climatici și industriali dăunători; păduri cu funcții de recreație; păduri de interes științific și de conservare a genofondului semnificativ.

Suprafața totală a Fondului Forestier Național (FFN) reprezintă 394,4 mii ha, inclusiv 325,4 mii ha terenuri acoperite cu vegetație forestieră. Împădurirea teritoriului Republicii Moldova constituie doar 9,6%. Gradul de împădurire a teritoriului țării este diferit de la o zonă la alta: la nord - 7,2%; centru -13,5%; sud - 6,7%. Pădurile fondului forestier sunt gestionate de organele silvice de stat (în proporție de 87%), de organele autoadministrării publice locale și de unități agricole (13%). Vârsta pădurilor este de 40 de ani, consistența - 0,73 și clasa de producție - 2,3.

În prezent pădurile au o productivitate medie. Volumul total de masă lemnoasă a fondului forestier constituie 35,14mln. m³ (8,1 m³/locuitor). Cele mai productive sunt arboreturile de plop (310 m³/ha/an); mai puțin productive - de salcâm (132 m³/ha/an).

Din flora spontană a Republicii Moldova intens se folosesc 27-30 specii de plante lemnoase (surse de lemn.). Majoritatea lemnului colectat provine din lucrări de îngrijire - conducere a arboreturilor, tăieri de regenerare, conservare și reconstrucție ecologică. În ultimii ani volumul masei lemnoase colectate anual în pădurile Republicii Moldova este de circa 0,37 mln m³, din care 87% revine lemnului de foc pentru populație.

Un pericol deosebit pentru integritatea fondului forestier al republicii îl prezintă tăierile ilicite a pădurilor. Pentru a asigura administrarea eficientă a fondului forestier și pentru evitarea distrugerii fondului forestier este necesară elaborarea și implementarea legislației cu privire la păstrarea și dezvoltarea pădurilor, cu privire la organizarea și funcționarea controlului aplicării legii date atât la nivel național cât și local.

Se cere de elaborat o strategie națională pentru de împădurire și combatere a degradării pădurilor. Pentru implementarea eficientă a acestor acte legislative trebuie înființate inspectorate silvice teritoriale pentru controlul respectării regimului silvic în fondul forestier. Toate aceste acte legislative trebuie să fie în concordanță deplină cu normele comunitare, și să ia în considerare așa elemente strategice precum gestionarea durabilă a pădurilor, conservarea biodiversității, prevenirea și combaterea deșertificării, alunecărilor de teren, etc.

În același context se cer luate măsuri legislative și organizatorice în vederea protecției pădurilor republicii împotriva poluării atmosferice, a incendiilor, etc. Pentru realizarea acestui lucru este necesară elaborarea unui sistem de monitorizare a pădurilor și evoluției acestora.

Priorități pe termen scurt:

- elaborarea și implementarea legii despre păstrarea și dezvoltarea pădurilor;
- elaborarea cadrului legislativ cu privire la monitorizarea forestieră;
- elaborarea strategiei naționale de împădurire și combatere a degradării fondului forestier;
- desfășurarea unor campanii informaționale pentru informarea publicului în privința protecției pădurilor;
- instruirea specialiștilor din silvicultură în domeniul managementului durabil al pădurilor;
- desfășurarea activităților de reîmpădurire a pădurilor defrișate și a terenurilor degradate.

Priorități pe termen mediu:

- organizarea controlului silvic la nivel național cât și local;
- înființarea inspectoratelor silvice teritoriale;
- organizarea activităților de monitorizare a fondului forestier.

5.4. Întreprinderile mici și mijlocii

Micul business are un rol important în asigurarea stabilității dezvoltării economice, creșterii mobilității și adaptabilității economiei naționale la condițiile schimbătoare de ordin intern și extern, de asemenea reprezintă un factor de diversificare a economiei. Prezența unui sector bine dezvoltat a micului business în cadrul economiei este deosebit de actual în condițiile reformării structurale a economiei și creșterea șomajului structural, ce însoțește acest proces.

Rezultatele ultimilor patru ani au fost promițătoare în ceea ce privește tendința dezvoltării micului business. Conform datelor Ministerului Economiei și Departamentului Statistică și Sociologie la data de 1 octombrie 2004 în republică activau 26 991 de agenți ai micului business, ceea ce constituie 92 % din numărul total al întreprinderilor, cu o creștere de 32 % față de anul 2001.

În rezultatul activității agenților micului business pe perioada de 10 luni a anului 2004 rezultatul financiar acumulativ al sectorului a constituit 480 mln. lei, comparativ cu rezultatul financiar negativ cu cumulativ în valoare de – 451 mln. lei în anul 2001, ceea ce atestă o tendință pozitivă.

În total la întreprinderile micului business au fost angajați 170 154 oameni sau 29,7 % din numărul total de angajați pe economie și ele au asigurat 26,45 % din circuitul anual al economiei naționale.

Din punct de vedere teritorial, indicatorii principali aferenți întreprinderilor micului business atestă la moment păstrarea concentrației activității lor economice în municipiile Chișinău și Bălți, iar datele privind numărul mediu al angajaților atestă păstrarea unui grad înalt a concentrației în domeniul industriei materialelor de construcție, în construcție și comerț.

În municipiul Chișinău este concentrată activitatea a 67 % din agenții micului business și angajați 57 % din lucrători, care produc 72% din volumul total de vânzări.

5.4.1. Cadrul legislativ

Republica Moldova are a anumită istorie ca stat independent, inclusiv și în domeniul reglementării activității economice. Cadrul juridic în domeniul economiei în general, și al activității de întreprinzător în special, trebuie să fie în strictă conformitate cu Constituția Republicii Moldova.

Cadrul legislativ în Republica Moldova include:

- Constituția Republicii Moldova;
- Codul civil al Republicii Moldova din 6 iunie 2002;
- Legea Republicii Moldova cu privire la antreprenoriat și întreprinderi din 3 ianuarie 1992;
- Legea Republicii Moldova privind cooperativele de producție din 25 aprilie 2002;
- Legea Republicii Moldova privind cooperativele de întreprinzător din 12 aprilie 2001;
- Legea Republicii Moldova cooperăției de consum din 28 septembrie 2000;
- Legea Republicii Moldova cu privire la grupurile financiar-industriale din 14 decembrie 2000;

- Legea Republicii Moldova cu privire la patenta de întreprinzător din 15 iulie 1998;
- Legea Republicii Moldova cu privire la societățile pe acțiuni din 2 aprilie 1997;
- Legea Republicii Moldova cu privire la întreprinderea de stat din 16 iunie 1994;
- Legea Republicii Moldova cu privire la susținerea și protecția micului business din 20 mai 1994;
- Legea Republicii Moldova cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător din 18 martie 2004;
- Codul fiscal din 16 iunie 2000;
- Legea Republicii Moldova cu privire la înregistrarea de stat a întreprinderilor și organizațiilor din 5 octombrie 2000.
- alte acte normative în domeniul bancar, evidenței financiare, insolabilității, etc.

Codul civil al Republicii Moldova reglementează în general formele de organizare juridică a activității persoanelor fizice și juridice, inclusiv în domeniul activității de întreprinzător (denumite activități cu scop lucrativ sau comerciale). Codul civil utilizează termenul de „activitate de întreprinzător a persoanei fizice”(art. 26) și menționează persoanele juridice, care pot fi cu scop lucrativ (comercial – inclusiv fondatorii (membrii) au drept de creanță în privința lor) și cu scop nelucrativ (necomercial - inclusiv fondatorii(membrii) nu au drepturi de creanță în privința lor) - art. 55.

Noțiunea activității de întreprinzător este prevăzută în Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, care menționează că „antreprenoriatul este activitatea de fabricare a producției, executare a lucrărilor și prestare a serviciilor, desfășurată de cetățeni și de asociațiile acestora în mod independent, din proprie inițiativă, în numele lor, pe riscul propriu și sub răspunderea lor patrimonială cu scopul de a-și asigura o sursă permanentă de venituri. Munca efectuată conform contractului (acordului) de muncă încheiat nu este considerată antreprenoriat”.

Legislația fiscală definește puțin altfel noțiunea respectivă, evident, urmărind scopuri exclusiv de fiscalitate, activitatea de întreprinzător fiind considerată orice activitate conform legislației, cu excepția muncii efectuate în baza contractului (acordului) de muncă, desfășurată de către o persoană, avînd drept scop obținerea venitului, sau, în urma desfășurării căreia, indiferent de scopul activității, se obține venit.

Întreprinderea individuală este întreprinderea care aparține cetățeanului, cu drept de proprietate privată, sau membrilor familiei acestuia, cu drept de proprietate comună. În agricultură există un singur tip de întreprindere individuală – gospodăria țărănească (de fermier) (art. 14 al 1 din Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi).

Patenta de întreprinzător poate fi obținută de orice cetățean al Republicii Moldova cu capacitate de exercițiu, orice cetățean străin sau apatrid, care locuiește permanent în Republica Moldova și are dreptul să desfășoare activitate de întreprinzător, care a declarat despre intenția sa de procura patenta și corespunde cerințelor de calificare necesare genului de activitate (sînt prevăzute circa 53 de activități ce permit obținerea patentei de întreprinzător din sfera comerțului cu

amănuntul și producerea de mărfuri, executarea de lucrări) – art. 2, 3 și anexa la Legea cu privire la patenta de întreprinzător din 15 iulie 1998.

Persoanele juridice pot exercita activitatea de întreprinzător sub formă de societăți comerciale, cooperative, întreprinderi de stat și întreprinderi municipale. În Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi este prevăzută încă așa formă a activității de întreprinzător a persoanei juridice cum ar fi întreprinderea de arendă, fondate de membrii colectivelor întreprinderilor de stat (municipale).

În scopul coordonării activității, reprezentării și apărării intereselor comune, persoanele juridice pot crea uniuni care sînt persoane juridice cu scop nelucrative (organizații necomerciale).

Societățile comerciale. Societățile comerciale pot constitui sub formă de societate în nume colectiv, societate în comandită, societate cu răspundere limitată și societate pe acțiuni. Diferitele forme de societăți comerciale diferă după modul de constituire a societății, modul de formare a capitalului social, raporturile dintre fondatori (membri), modul de administrare a societății, responsabilitatea fondatorilor (membrilor), etc.

Cooperativele. Cooperativele sînt o altă formă a activității de întreprinzător a persoanelor juridice și ele pot fi: cooperative de întreprinzător, cooperative de producție, cooperative de consum. Deosebirea dintre ele constă în genul și specificul activității precum și cerințele față de membri (cum ar fi că cooperativa de producție și cooperativa de consum este înființată doar de persoane fizice). Spre deosebire de societățile comerciale cooperativa are un capital social variabil, adică presupune asocierea și retragerea liberă a persoanei din cooperativă.

Întreprinderile de stat și întreprinderile municipale. Întreprinderile de stat se fondează și se dotează de către Guvern sau de alte autorități administrative investite de Guvern (art. 179 alin. (1) din Codul civil și Legea cu privire la întreprinderea de stat din 16 iunie 1994). Întreprinderile municipale se fondează și se dotează de către autoritățile administrației publice locale (art. 179 alin. (2) din Codul civil și Regulamentul – model al întreprinderii municipale aprobat prin Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr. 387 din 6 iunie 1994).

Grupele financiar – industriale. Deși această formă organizatorică nu este aplicabilă micului business, dar el poate participa la activitatea acestor grupe. Conform Codului civil uniunile de persoane juridice au statut de organizații necomerciale, iar dacă se preconizează ca acestea să practice activitate de întreprinzător, ele se reorganizează în societăți comerciale sau cooperative. Legea cu privire la grupele financiar-industriale din 14 decembrie 2000 prevede excepție de la această regulă și anume că grupa financiar – industrială reprezintă un ansamblu de persoane juridice, care și-au asociat, în întregime sau parțial, activele materiale și nemateriale și funcționează ca subiecți cu drepturi egale ai activității de întreprinzător în scopul realizării proiectelor și programelor de investiție, orientate spre sporirea gradului de competitivitate a producției locale și extinderea peții de desfacere a mărfurilor și serviciilor, de asemenea grupele financiar – industriale pot fi și transnaționale și interstatale.

După cum a fost menționat anterior, legislația Republicii Moldova se referă doar la întreprinderile micului business (adică microîntreprinderi și întreprinderi mici) și nu cuprinde categoria întreprinderilor mijlocii. Legea cu privire la susținerea și protecția micului business din 20 mai 1994 definește micul business ca activitatea de întreprinzător, desfășurată de microîntreprinderi și întreprinderi mici, care mai sînt

denumiți agenți ai micului business (art. 1 alin. (1)). Microîntreprinderi se consideră întreprinderea al cărei număr mediu anual de salariați nu depășește 9 persoane, iar suma anuală a vânzărilor nete este de pînă la 3 milioane lei (art. 1 alin. (3)), iar întreprinderi mici se consideră întreprinderile al cărei număr mediu anual de salariați este cuprins între 10 și 50 de persoane inclusiv, iar suma anuală a vânzărilor nete este de pînă la 10 milioane lei (art. 1 alin. (4)).

Codul fiscal definește, de asemenea, agenții micului business, dar într-o manieră mai îngustă, deoarece comparativ cu prevederile Legii cu privire la susținerea și protecția micului business, nu cuprinde segmentul de agenți ai micului business care au un număr mediu anual de salariați între 20 și 50 de persoane inclusiv, iar suma anuală a vânzărilor nete este între 3 milioane și 10 milioane lei. Art. 5 din Legea privind susținerea și protecția micului business prevede susținere statală, inclusiv înlesniri fiscale, pentru toți agenții micului business, adică fără discriminare. Cu atît mai mult că art. 126 din Constituția Republicii Moldova obligă statul să creeze un cadru favorabil valorificării tuturor factorilor de producție. Cele menționate urmează a fi oglindite într-o manieră deplină și complexă în celelalte acte legislative și normative.

5.4.2. Cadrul instituțional

Întru stabilirea unor co-raporturi optime între reglementarea de stat și piață, asigurarea schimbării calitative a creșterii economice înregistrate în ultimii ani, a fost lansată reforma sistemului reglementării de stat a activității antreprenoriale (oficializată prin HGRM nr. 141 din 17 februarie 2004) direcționată spre minimizarea gradului de dependență a întreprinderilor de reglementarea administrativă a activității antreprenoriale, cît și a cheltuielilor suportate de întreprinderi (financiare și de timp) în procesul lansării și desfășurării activității economice.

Direcțiile de reformare a sistemului de reglementare:

- Perfecționarea activității organelor de control, reorientarea funcțiilor de sancționare spre acordarea ajutorului și motivației îndeplinirii corecte a prevederilor legislației

Astfel, la 26 iulie 2004, întru perfecționarea în continuare a sistemului de control de stat specializat a fost aprobată Hotărârea Guvernului nr. 862, care prevede divizarea funcțiilor organelor de control de funcțiile organismelor de evaluare a conformității, comasarea mai multor organe de control în câteva organe de control specializat și efectuarea de către acestea a unor controale complexe, limitarea numărului de controale efectuate anual la un agent economic de unul și același organ de control, planificarea și efectuarea controalelor numai după ce se obțin informații prelabile de posibile încălcări ale prevederilor legislației și actelor normative de către agentul economic respectiv sau la solicitarea acestuia, limitarea accesului la agentul economic a organismelor de evaluare a conformității (acces numai în caz de solicitare a serviciilor acestora de către agentul economic sau de organul de control respectiv).

În același timp, hotărârea prevede achitarea din contul bugetului de stat a tuturor cheltuielilor legate de efectuarea controalelor (inclusiv achitarea plăților pentru serviciile de evaluare a conformității efectuate în cadrul controalelor) inițiate de organele de control sau alte organe abilitate.

- Micșorarea cuantumului și numărului serviciilor publice prestate cu plată subiecților pieței, cu anularea în perspectivă a acestei practici

Pe parcursul anului 2004 au fost revizuite nomenclatoarele și tarifele la serviciile cu plată, prestate de către autoritățile publice, întru diminuarea acestora. Astfel nomenclatoarele serviciilor cu plată, oferite de structurile guvernamentale, au fost micșorate cu circa 16% (ca număr total), concomitent fiind reduse prețurile acestora.

Considerăm că reducerea numărului serviciilor cu plată și micșorarea cuantumului tarifelor va îmbunătăți climatul antreprenorial și va contribui la lichidarea barierelor administrative.

- Optimizarea sistemului de autorizații la etapa inițierii activității antreprenoriale prin implementarea sistemului oficiilor unice pentru deservirea în complex a începerii activității de către subiecții pieței

- Simplificarea dărilor de seamă financiare și statistice

La fel, în contextul reformei a fost adoptată Legea privind optimizarea cadrului normativ de reglementare a activității de întreprinzător nr. 424-XV din 16 decembrie 2004 care constituie baza legală de aplicare a principiului și mecanismului ghilotinei. La moment este în plină desfășurare procesul de examinare a cadrului normativ sub-legislativ cu efecte regulatorii asupra agenților economici în scopul eliminării și evitării reglementărilor care nu corespund legislației și care nu sunt orientate spre economia de piață, precum și pentru asigurarea stabilității și calității reglementării activității de întreprinzător întru evitarea barierelor în mediul de afaceri.

În scopul simplificării procedurii de înregistrare a fost introdus sistemul „ghișeului unic”, care încorporează toate serviciile aferente procedurii de înregistrare, lucru care a permis simplificarea procedurii date, a redus timpul de înregistrare și costurile aferente.

Acest proces a fost lansat prin introducerea codului IDNO. Astfel, întreprinderile care se înregistrează la Camera Înregistrării de Stat obțin Numărul Unic de Stat pentru Identificare, care devine automat codul fiscal al acestuia și este păstrat în registrul electronic al agenților economici. Instituțiile fiscale și statistice folosesc informația din registru pentru a elibera coduri fiscale și statistice, ceea ce simplifică procedura de înregistrare care prevede numai o singură depunere a documentelor necesare de către antreprenor la Camera de Înregistrare.

În prezent, pentru a înregistra o companie este necesar de maxim 10 zile, iar la solicitare – 3 zile. Camera de Înregistrare de Stat a conectat toate oficiile teritoriale și regionale într-o rețea unică care funcționează în regim „on-line” care a permis optimizarea și urgentarea procesului de înregistrare și post-înregistrare.

Pentru înregistrarea întreprinderilor întreprinzătorii achită o taxă care diferă de la o formă juridică de organizare a antreprenoriatului la alta și este de la 250 lei până la 550 lei.

Ca urmare a adoptării Legii cu privire la documentul electronic și semnătură digitală va fi posibil de a minimiza circuitul documentelor pe suport de hârtie și trece treptat la evidența electronică a înregistrării întreprinderilor.

Procedura de înregistrare se află în proces de perfecționare continuă obiectivul final fiind înregistrarea electronică în regim on-line.

Adițional simplificării procesului de înregistrare a întreprinderilor, a fost optimizat procesul de licențiere. Astfel, prin Legea nr. 214-XV din 24 iunie 2004 pentru modificarea și completarea Legii nr. 451-XV din 30 iulie 2001 privind

licențierea unor genuri de activitate s-a anulat obligativitatea autentificării notariale a documentelor necesare obținerii licenței, agentul economic fiind scutit de plata serviciilor notariale.

Plus la aceasta, prioritățile actului legislativ nominalizat constau în:

- excluderea, la momentul obținerii licenței, a obligației de prezentare a certificatului de la organele fiscale despre lipsa datoriilor față de Buget;
- reducerea listei genurilor supuse licențierii cu 9 genuri, în prezent se licențiază doar 47;
- lista documentelor suplimentare ce se anexează la cererea de eliberare a licenței s-a micșorat de două ori și prevede în prezent în medie a câte 3 documente pentru fiecare gen de activitate.

Din numărul de acte care se prezintă la Cameră majoritatea se întocmesc de însuși agentul economic (lista specialiștilor în domeniu, copiile diplomelor, descrierea bazei tehnico-materiale, regulamentul de desfășurare a activității licențiate), adică nu necesită adresare în alte instanțe și achitarea a careva taxe. În unele cazuri, când legislația prevede aprobarea de către minister a unor acte (regulamente, etc.), Camera recepționează aceste acte, trimițându-le anterior la ministere sau departamente pentru aprobare. Astfel, agentul economic nu este purtat prin instanțe, implementându-se principiul „ghișeului unic” și fiind pus accentul pe conlucrarea constructivă a organelor publice centrale de specialitate.

În același context, merită de accentuat faptul că Camera de Licențiere nu dispune de cont extrabugetar și nu percepe nici o taxă pentru serviciile prestate (consultații, examinarea prealabilă a documentelor, eliberarea extraselor din acte legislative și normative etc.) taxele pentru eliberarea licențelor fiind achitate în exclusivitate în Buget.

În conformitate cu obiectivele politicii externe, direcționate spre integrarea europeană, în anul 2004 Republica Moldova a aderat la Carta Europeană pentru Întreprinderile Mici – cadru politic care permite țărilor devotate obiectivelor de asigurare a dezvoltării micului business, să urmărească sistematic, să evalueze și să compare progresul atins în realizarea principiilor politice de suport a IMM stipulate în Cartă.

În scopul sporirii accesului micului business și al populației la resurse financiare a fost adoptată Legea cu privire la Organizațiile de Microfinanțare (Nr. 280-XV din 22 iulie 2004). Această lege este orientată spre reglementarea relațiilor juridice, economice și organizaționale ce stau la baza creării și activității instituțiilor de microfinanțare în Republica Moldova și reprezintă un moment pozitiv pentru crearea condițiilor, orientate la intensificarea activității investiționale, cointeresarea instituțiilor financiare de a susține micul business și de a implementa programe comune cu organizațiile donatoare.

Aliniindu-se inițiativei ONU privind proclamarea anului 2005 drept An Internațional al Microcreditului, Guvernul Republicii Moldova a aprobat Planul de măsuri privind pregătirea și marcarea acestuia (Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.723 din 13 iunie 2003), care prevede realizarea unui șir de acțiuni concrete menite să contribuie la creșterea gradului de cunoaștere și conștientizare a rolului microfinanțării în soluționarea problemelor social-economice.

Totodată, în conformitate cu punctul 2.1 al Planului nominalizat, Ministerul Economiei, în colaborare cu autoritățile administrației publice locale, a elaborat

Programul național de mediatizare a obiectivelor Anului Internațional al Microcreditului – 2005” (Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1106 din 08 octombrie 2004), scopul de bază al acestuia constituind lărgirea accesului populației la informație cu privire la microfinanțare.

Ținând cont de prevederile Programului în cauză, în prezent pe teritoriul întregii țări se desfășoară mese rotunde privind sistemul actual de microfinanțare în Republica Moldova și avantajele acestuia fiind, concomitent, distribuit ghidul informativ „Oportunitățile de finanțare a antreprenoriatului în Republica Moldova”, editat recent de către Ministerul Economiei cu sprijinul financiar al Proiectului Uniunii Europene „Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii în Moldova”.

Întru diminuarea poverii fiscale suportată de întreprinderile mici și stimularea ieșirii agenților micului business din economia tenebră, a fost modificat și perfecționat articolul 49 al Codului Fiscal privind scutirea agenților micului business de plata impozitului pe venit (Legea nr. 185-XV din 10 iunie 2004). Conform noilor prevederi scutirea se oferă doar în baza cererii depuse de solicitant la Inspectoratul Fiscal Principal de Stat, în așa mod procedura birocratică de încheiere a acordurilor între cele două părți fiind totalmente simplificată.

În corespundere cu redacția nouă a articolului, agenții micului business cu un număr de angajați de până la 19 lucrători și cifra de afaceri 3 mil. lei beneficiază de scutirea integrală de la plata impozitului pe venit pe parcursul a 3 ani și în mărime de 35% pentru următorii 2 ani, cu condiția că agentul economic nu are restanțe la plățile pentru buget și activează în profit, fiind excluse condițiile de reinvestire a sumei scutirii și majorare a locurilor de muncă.

Întru mediatizarea, familiarizarea și elucidarea mecanismului de beneficiere și aplicare a prevederilor art. 49, Ministerul Economiei a elaborat un ghid informativ-explicativ care a fost publicat și în prezent este distribuit agenților economici. Totodată, ghidul a fost plasat pe site-ul WEB a Guvernului (www.moldova.md).

La etapa contemporană o guvernare eficientă presupune consultarea părților interesate anterior aprobării unor politici sau adoptării unor modificări legislative cu un impact major.

În acest context, consolidarea parteneriatului public-privat și a capacităților structurilor de reprezentare a intereselor, în special a întreprinderilor mici și mijlocii (ÎMM), este importantă pentru elaborarea și implementarea programelor de susținere a acestora.

Reieșind din cele menționate, precum și ținând cont de tendințele Guvernului de a avea un partener de dialog competent și permant, în toamna anului 2004 Ministerul Economiei a lansat mediului de afaceri ideea instituirii unei Alianțe, care ar promova în viitor interesele ÎMM.

Drept urmare, în noiembrie 2004, zece (10) asociații de business din cele 40 care reprezintă interesele ÎMM și-au exprimat intenția de ase asocia, creând Alianța Asociațiilor de Business pentru Dezvoltarea ÎMM - o asociere fără personalitate juridică, constituită pe principiile liberului consimțământ, autonomiei, egalității în drepturi și a transparenței.

În scopul consolidării capacităților organului nou creat, studierii practicii internaționale de reprezentare a sectorului ÎMM, însușirii noilor concepții și instrumente de lobby a intereselor membrilor și de influență asupra formării climatului

de afaceri, Ministerul Economiei, cu sprijinul financiar al proiectului Uniunii Europene „Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii în Republica Moldova” a organizat pentru reprezentanții Alianței o vizită de stagiere la Budapesta (Ungaria).

În prezent, politica Guvernului este orientată spre consolidarea capacităților structurilor de reprezentare a intereselor sectorului privat (asociații profesionale și sectoriale, sindicatele, patronatele) de a acționa ca un forum de dezbatere a politicilor în domeniul activității antreprenoriale și consolidare a capacităților acestuia.

5.4.3. Suportul activității inovatoare

Ultimii 10-12 ani au devenit pentru știința Moldovei o perioadă de depășire a crizei, în rezultatul căreia s-a manifestat lipsa necesității în lucrări științifice și nivelul jos a activității inovatoare a întreprinderilor autohtone.

Codul Republicii Moldova cu privire la știință și inovații (Legea nr. 259-XV din 15 iulie 2004) reglementează raporturile juridice privind elaborarea și promovarea politicii de stat în domeniul științei și inovațiilor, privind activitatea în domeniul cercetărilor științifice, inovațiile și transmiterea de tehnologii, informația științifico - tehnologică pentru crearea infrastructurii complexe ce asigură implementarea rezultatelor activității științifice în circuitul economic. Măsurile și mecanismele prevăzute în Cod inclusiv trebuie să contribuie la crearea și întărirea infrastructurii de susținere a activității inovatoare prin crearea centrelor de engineering, activității de întreprinzător vincer, incubatoarelor de afaceri, parcurilor tehnice, centrelor inovational-tehnologice, oficiilor de transmitere a tehnologiilor.

Centrele și incubatoarele prestează servicii de consultanță în următoarele domenii: elaborarea business- planurilor, analiza stării financiare a întreprinderilor, obținerea creditelor, aplicarea legislației fiscale, activitatea în baza patentei de întreprinzător, dezvoltarea turismului rural. Însă, în așa raioane cum ar fi Briceni, Dondușeni, Glodeni, Rezina nu există nici centre consultative, nici informaționale.

5.4.4. Prioritățile perioadei medii și de perspectivă

Obiectivul principal este de a maximiza contribuția sectorului IMM pe termen lung asupra creșterii economice durabile și reducerii sărăciei.

Întru realizarea obiectivului principal, precum și a obiectivelor specifice, Guvernul Republicii Moldova a identificat următoarele priorități:

1. Crearea cadrului legislativ, de reglementare, instituțional și fiscal întru sprijinirea dezvoltării IMM

Guvernul Republicii Moldova este conștient de faptul că toate întreprinderile și IMM în special necesită Legi și Regulamente clare și transparente, care sunt administrate consistent și eficient pentru a facilita activitățile de afaceri ale acestora. Legile și regulamentele privind comerțul trebuie să acorde cadrul de reguli comune conform cărora tranzacțiile de afaceri pot avea loc deschis și liber respectând interesele întreprinderilor, clienților și a societății în general. Scopul legii și regulamentului este de a facilita și nu de a controla. Guvernul în continuare acceptă faptul că contrar schimbărilor semnificative care au fost introduse în ultimii trei ani, povara de reglementare asupra întreprinderilor este totuși prea costisitoare și creează bariere inutile în comerț, investiții, inovarea de afaceri și eficiența economică.

Guvernul a adoptat principiile OCDE și de Bună Guvernare și a plasat reforma în reglementare în topul agendei sale pentru sectorul IMM. Reforme semnificative au fost introduse în ultimii ani. Conform Măsurii 1, aceste reforme vor fi continuate și lărgite: principiile OCDE vor fi aplicate sistematic la toate legile și regulamentele aferente IMM, Codul Fiscal și Civil, regulamentele privind serviciile de inspecții, înregistrarea și închiderea întreprinderilor. În caz de necesitate, amendamente ulterioare vor fi introduse pentru a armoniza legile și regulamentele naționale cu standardele internaționale. Paralel eforturilor mai mari întru modernizarea sistemului judiciar, Guvernul va introduce proceduri simplificate pentru înaintarea cazurilor comerciale în instanțele de judecată și emiterea sentințelor. Guvernul la fel va consolida capacitatea instituțională și a resurselor umane a principalelor Ministere și Agenții de a defini, implementa și monitoriza politica IMM conform principiilor stipulate în Carta Europeană pentru Întreprinderile Mici. Varietatea și calitatea informației și serviciilor de consultanță acordate IMM de către organele publice va fi lărgită și perfecționată.

2. Îmbunătățirea accesului IMM la finanțe

Guvernul Republicii Moldova consideră accesul IMM la finanțe ca o prioritate și s-a angajat să faciliteze și promoveze mai multe investiții private și să încurajeze o participare mai mare a instituțiilor financiare în satisfacerea cerințelor de finanțare a sectorului IMM. Deși cea mai mare parte a finanțărilor în IMM sunt din investițiile personale, sprijinul financiar al rudelor sau credite bancare, Guvernul poate îmbunătăți accesul la finanțe, asigurând un cadru legislativ, de reglementare și instituțional complet funcțional, eliminând elementele ineficiente de pe piață sau orientând creditele finanțate de stat și garanțiile de credit spre sectoarele cu un potențial de creștere.

Prioritate ar fi transformarea infrastructurii financiare pentru IMM din Moldova în conformitate cu cele mai bune standarde internaționale prin intermediul următoarelor acțiuni:

- perfecționarea cadrului legislativ, de reglementare și instituțional pentru introducerea noilor instrumente financiare;
- îmbunătățirea accesului IMM la finanțe

3. Îmbunătățirea antreprenoriatului

În prezent este pe larg cunoscut faptul că IMM constituie o forță majoră pentru creșterea economică și sunt generatorii principali ai noilor locuri de muncă. Diversificarea și lărgirea continuă a Sectorului IMM este privită corect ca un semnal al economiei sănătoase. De aceea o componentă cheie a oricărei politici privind IMM trebuie să încurajeze crearea noilor întreprinderi, să sprijine talentul de antreprenoriat și de management și să promoveze antreprenoriatul ca o opțiune valabilă de carieră.

În conformitate cu Carta Europeană pentru Întreprinderile Mici, Guvernul este conștient de faptul că trebuie să creeze un mediu de sprijin pentru antreprenoriat și a plasat sarcina de încurajare și îmbunătățire a antreprenoriatului în centrul Programului de Stat. Conform Măsurii 3, Guvernul va urma trei inițiative:

(a) Instruirea pentru antreprenoriat

Guvernul va continua să promoveze antreprenoriatul prin sistemul general de instruire și sistemul vocațional educațional. Revizuirii ulterioare vor fi introduse în programul de studiu al școlilor, colegiilor și universităților pentru a oferi studenților

oportunități mai mari de a studia practicile contemporane de afaceri. Sistemul actual de acordare a a re-instruirilor în antreprenoriat pentru șomeri va fi lărgită.

(b) Îmbunătățirea serviciilor de sprijin acordate ÎMM

Guvernul va acorda sprijin dezvoltării ulterioare a rețelei Centrelor de Asistență în Afaceri și va căuta asistența donatorilor pentru a asigura faptul că antreprenorii au acces la volumul maxim posibil de informație și servicii de consultanță, precum și disponibilitatea serviciilor specializate, cum ar fi marketing, managementul financiar, promovarea exporturilor, transferul de tehnologii sau probleme ce țin de calitate.

4. Îmbunătățirea Competitivității ÎMM

De aceea Guvernul s-a angajat să introducă Acțiuni destinate asigurării faptului că produsele și serviciile din Moldova sunt apte să concureze cu succes pe piața mondială. Unele din Măsurile descrise în Programul de Stat vor contribui mult la îmbunătățirea competitivității ÎMM, spre exemplu prin legi și regulamente mai bune, accesul îmbunătățit la finanțe, capacitățile consolidate de management al întreprinderilor și acordarea serviciilor de consultanță antreprenorilor. Totuși, este necesar mult mai mult. Pentru a ridica competitivitatea ÎMM va fi nevoie de acțiuni orientate inițial la trei arii cheie:

- (a) Încurajarea și realizarea unei culturi de inovație, care va căuta constant îmbunătățirea în eficiență, marketing, calitate și noi produse, procese și servicii;
- (b) Consolidarea utilizării tehnologiilor informaționale și de comunicații
- (c) Facilitarea accesului pe piețele internaționale

5. Ridicarea nivelului consultațiilor și a dialogului, în special dintre Guvern și sectorul privat

Principiile de „bună guvernare” cer ca cei ce vor fi afectați de schimbările propuse în politică și legislație să fie consultați înainte de introducerea acestora. O abordare de parteneriat și dialog continuu dintre Guvern și sectorul privat oferă o siguranță mai mare că vor fi adoptate măsurile corecte și ele pot fi implementate cu succes. De aceea stabilirea mecanismelor efective pentru consultanță, cooperare și coordonare dintre Guvern și structurile care reprezintă interesele ÎMM este o componentă cheie a Programului de Stat.

5.5. Statistica

Constituind un element indispensabil al sistemului informațional al unei societăți democratice, statistica oficială ocupă un loc important în asigurarea autorităților publice centrale și locale, agenților economici, instituțiilor științifice, publicului larg cu informație privind situația și tendințele de dezvoltare economică, socială și demografică a țării.

Promovarea reformelor economice și sociale, procesele de democratizare a societății după proclamarea independenței Republicii Moldova au generat sporirea cererii utilizatorilor interni și externi în informație statistică diversă, adaptată la noile condiții social-economice ale țării și conformă cerințelor internaționale, în special ale UE.

5.5.1. Cadrul legislativ

Cadrul legislativ care reglementează activitatea statistică în Republica Moldova include:

- Legea cu privire la statistica oficială nr. 412-XV din 9 decembrie 2004;
- Legea cu privire la Banca Națională a Moldovei din 21 iulie 1995;
- Codul Vamal al Republicii Moldova din 20 iulie 2000;
- Legea turismului nr. din 11 februarie 2000;
- Legea Telecomunicațiilor nr. din 7 iulie 1995;
- Legea cu privire la Guvern nr. 23-XVI din 14 aprilie 2005;
- Legea „Cu privire la registre” nr.1320-XIII din 25 septembrie 1997;
- Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la Registrul de stat al unităților de drept nr. 272 din 6 martie 2002.

Bazele noului sistem statistic național au fost puse prin realizarea unui șir de acțiuni complexe, în conformitate cu Programul de stat de trecere a Republicii Moldova la sistemul mondial de contabilitate și statistică, prevăzut pentru anii 1994-1997 și Concepția de reformare a sistemului statistic național în anii 1999-2002.

În Legea nr. 398-XV din 2.12.2004 (p.8.4 „Dezvoltarea statisticii”) sunt determinate prioritățile dezvoltării sistemului statistic național întru asigurarea societății cu date relevante și fiabile privind situația social-economică a țării, acestea servind un instrument important întru monitorizarea și evaluarea SCERS.

Probleme existente:

Priorități pe termen scurt:

- perfecționarea cadrului legal și normativ-juridic al activității statistic, care presupune ajustarea cadrului normativ-juridic la Legea nr. 412-XV din 9.XII.2004 privind statistica oficială și promovarea respectării de facto a prevederilor legislației privind statistica oficială atât de Biroul Național de Statistică, cât și alți parteneri și utilizatori ai informației statistice;
- efectuarea cu suportul experților UE a evaluării globale a statisticii naționale în vederea determinării gradului de corespundere standardelor UE;

- studierea exigențelor UE și practicii avansate ale țărilor UE în domeniul statisticii;
- identificarea exigențelor UE, relevante pentru Republica Moldova.

Priorități pe termen mediu:

5.5.2. Cadrul instituțional

În Republica Moldova cu statistica oficială se ocupă Biroul Național de Statistică (BNS), ca autoritate administrativă creată pe lângă Guvern pentru conducerea și coordonarea activității în domeniul statisticii, Banca Națională a Moldovei, alte autorități administrative centrale.

În cadrul Biroului Național de Statistică activează colegiul instituit prin Hotărâre de Guvern. Hotărârile colegiului privind chestiunile examinate devin executorii din data adoptării acestora sau emiterii ordinului directorului general al Biroului Național de Statistică întru îndeplinirea acestora.

Structura organizatorică și administrativă a BNS cuprinde: aparatul central, direcția generală tehnologiei informaționale, care activează pe lângă BNS, organele teritoriale pentru statistică, Editura de imprimare „Statistica” și Centrul de Proiectări Tehnologice „Informstat”, ultimele două fiind întreprinderi cu autonomie financiară, care activează ca întreprinderi de stat. Ambele întreprinderi acordă în bază de contract servicii contra plată atât BNS, cât și altor agenți economici.

Pentru dezvoltarea și promovarea statisticii oficiale, pe lângă Guvern activează Consiliul pentru statistică, organ consultativ în domeniul statisticii. Componenta Consiliului pentru statistică este stabilită prin lege, fiind constituit din reprezentanți ai organului central de statistică, Academiei de Științe a Moldovei, Băncii Naționale a Moldovei, organelor de specialitate ale administrației publice centrale, învățământului superior de specialitate, sindicatelor, mijloacelor de informare în masă, organizațiilor de patronaj, business-ului.

La baza activității Biroului Național de Statistică stă Programul lucrărilor statistice, care anual se aprobă de Guvern, fiind coordonat cu instituțiile interesate. Programul nominalizat pune în evidență cercetările, lucrările și publicațiile statistice privind evoluția economico-socială a Republicii Moldova pe domenii statistice și răspunde cerințelor de menținere și dezvoltare a sistemului statisticii oficiale.

Probleme existente:

- posibilitățile limitate de perfecționare a cadrelor, în special în vederea studierii standardelor internaționale din toate domeniile statisticii, cunoașterea slabă a exigențelor UE în domeniul statisticii și a practicii avansate a altor țări;
- lipsa capacităților instituționale de cercetare-dezvoltare în domeniul statisticii, în timp ce elaborarea sistemelor de indicatori, metodologiilor de calcul a acestora, metodelor de cercetare statistică necesită o activitate științifică intensă;
- sarcina înaltă care revine în medie unui specialist al organului statisticii de stat (în condițiile reducerii permanente a efectivului limită și creșterii solicitărilor de informații statistice suplimentare din partea autorităților publice centrale și locale);
- utilizatorii de informații statistice, în special autoritățile administrației publice, încă n-au conștientizat faptul că într-o societate cu economie de piață organele statistice

nu pot furniza informații la fel de detaliate și precise ca în cazul economiei planificate, unde numărul de agenți economici este foarte mic, iar activitatea lor - dirijată de stat.

În pofida eforturilor Biroul Național de Statistică întru stabilirea relațiilor mai bune cu utilizatorii, de a face mai transparente și mai bine înțelese principiile fundamentale, metodologiile și metodele utilizate în statistică, nu este atins un grad suficient de credibilitate în informația statistică. Utilizatorii confundă noțiunile de «statistică» și «evidență», «date» și «statistică oficială», ei nu au conștientizat faptul că, deși datele statistice oficiale reprezintă un bun public, obținerea lor este costisitoare.

Ca rezultat, solicitările și exigențele față de statistică sînt foarte mari și nu pot fi realizate în mod integral și adecvat în condițiile existente (atît din cauza lipsei resurselor necesare, cît și a imposibilității efectuării unor studii statistice exhaustive). În plus, noile metode statistice, bazate pe cercetări selective, și datele obținute în baza lor nu se bucură de încrederea deplină a utilizatorilor.

- lipsa accesului la unele baze de date administrative deținute de autoritățile administrației publice centrale și locale și calitatea joasă a unora din ele;
- imposibilitatea totalizării datelor pe țară, întrucît informațiile referitoare la teritoriul din stînga Nistrului nu sînt disponibile.

Priorități pe termen scurt:

Priorități pe termen mediu:

5.5.3. Statistica macroeconomică

5.5.3.1. Sistemul Conturilor Naționale

Implementarea în practica oficială a statisticii moldovenești a Sistemului Conturilor Naționale, elaborat în baza metodologiei Sistemului Conturilor Naționale a Organizației Națiunilor Unite, versiunea 1993 (SCN, ONU-1993) s-a produs în anul 1995 cu calculele în retrospectivă a acestora începînd cu anul 1993.

Anual, Sistemul Conturilor Naționale se prezintă prin conturile de: bunuri și servicii, producție, exploatare, distribuie primară, secundară și utilizare a veniturilor, redistribuire a veniturilor în formă naturală, utilizare a venitului disponibil și disponibil ajustat, capital și cel al restului lumii. Conturile se elaborează total pe economie, activități economice și sectoare instituționale.

Calculul produsului intern brut (PIB), celui mai important indicator macroeconomic al Sistemului Conturilor Naționale, se elaborează trimestrial și anual prin două metode: de resurse (total pe economie și activități economice) și utilizări (spart pe cele șapte agregate). Calculele se efectuează în prețuri curente și comparabile, iar, începînd cu anul 2005 - și în prețuri constante cu aplicarea ajustărilor sezoniere. Elaborările se efectuează în bază discretă.

Pornind de la resursele de informație existente a fost elaborată metodologia de estimare a elementelor economiei neobservate (NOE), aliniată la standardele internaționale și aplicată la condițiile republicii. În conformitate cu metodologia dată, se estimează elementele economiei legale și informale.

Faza finală de elaborare a SCN se sintetizează în Tabelul Resurse-utilizări (se elaborează în bază anuală), ce reflectă modul în care se utilizează resursele de bunuri și servicii ale economiei naționale, interconexiunile sferelor de producție și consum,

precum și între genurile de activități economice. Aceste tabele permit echilibrarea PIB prin cele trei metode de calcul: resurse, utilizări și venituri.

În conformitate cu cerințele SCN, se alcătuieste și balanța producției, repartiției și utilizării produselor (lucrărilor, serviciilor), care asigură determinarea structurii actuale a economiei naționale, principalele proporții economice și interconexiunile dintre activitățile desfășurate în economia națională. Unica balanță a producției, repartiției și utilizării produselor (lucrărilor, serviciilor) în economia națională, elaborată în conformitate cu SCN și nomenclatura detaliată a genurilor de activitate economică a fost elaborată în anul 2001 pentru datele din 1998.

Probleme existente:

- lipsa de cunoștințe privind metodologia de elaborare a Sistemului Conturilor Naționale în conformitate cu metodologia Sistemului European de Conturi-1995 (ESA-1995) și a contului financiar, locul acestuia în Sistemul Conturilor Naționale, precum și lipsa de deprindere în utilizarea în analiză statistică a indicatorilor contului financiar;
- lipsa de cunoștințe și deprindere în încadrarea sectoarelor instituționale în Tabelul Economic de Ansamblu cu echilibrarea ulterioară a acestuia;
- lipsa de cunoștințe în elaborarea metodologiei consumului de capital fix în conformitate cu cerințele SCN;
- lipsa de deprindere în reconcilierea, în bază permanentă, a datelor trimestriale vizînd produsul intern brut cu cele anuale cu aplicarea ajustărilor sezoniere, precum și lipsa de deprindere în analiza rezultatelor obținute.

Priorități pe termen scurt:

- elaborarea și publicarea seriei dinamice (începînd cu anul 1995) vizînd produsul intern brut trimestrial cu aplicarea ajustărilor sezoniere;
- reconcilierea, în bază permanentă, a datelor trimestriale vizînd produsul intern brut cu cele anuale cu aplicarea ajustărilor sezoniere.

Priorități pe termen mediu:

- elaborarea Tabelului Economic de Ansamblu în scopul echilibrării produsului intern brut pe sectoare instituționale și analizei fluxurilor valorice intersectoriale;
- perfecționarea metodologiei și estimărilor economiei neobservate (sectoarele formal și informal), elaborarea modalității estimării activității economice ilegale, fapt care va contribui la completivitatea calculului produsului intern brut;
- elaborarea contului financiar, care va conduce, în final, la implementarea completă a sistemului conturilor naționale;
- elaborarea metodologiei consumului de capital fix în conformitate cu cerințele SCN, fapt care va permite realizarea calculului produsului intern net (PIN).
- determinarea oportunității și posibilității trecerii de la elaborarea Sistemului Conturilor Naționale în conformitate cu metodologia SCN, ONU-1993 la elaborarea Sistemului Conturilor Naționale în conformitate cu metodologia Sistemului European de Conturi-1995 (ESA-1995).

5.5.3.2. Statistica prețurilor

Indicele prețurilor de consum (IPC) se calculează în baza cercetării prețurilor înregistrate la 1250 de mărfuri și servicii reprezentative în unitățile de comerț și prestări servicii de toate formele, în 750 puncte de înregistrare amplasate în 8 orașe ale republicii, cu utilizarea structurii cheltuielilor de consum, obținute în cdrul cercetării bugetelor gospodăriilor casnice.

În calculul IPC se iau în considerare elementele care fac parte din consumul populației(exclusiv: autoconsumul de bunuri și servicii din producția proprie a gospodăriei familiale,cheltuilile sub formă de impozite, taxe, amenzi, dobânzi plătite la credite, rate de asigurare și altele).

Înregistrarea prețurilor și a tarifelor se efectuează de 2 ori pe lună la produsele alimentare (de 4ori la produsele alimentare sezoniere) și o dată în lună la mărfurile nealimentare și serviciile prestate populației.

Indicii prețurilor de consum sunt calculați prin metoda Laspeyres.

În funcție de modificarea structurii cheltuielilor de consum se modifică și ponderile grupelor de mărfuri. Pentru calculul IPC-2005 se folosesc ponderile de cheltuieli a gospodăriilor casnice ale anului 2004.

Statistica prețurilor producției industriale. Actualmente la elaborarea indecelui prețurilor producției industriale (IPPI) este utilizată versiunea 2 a Clasificatorului Activităților din Economia Moldovei, armonizat la analogul european NACE rev. 1.1. Această clasificare se utilizează pentru calcularea indicilor agregați la nivel de activități. Însă, pentru colectarea informației și calcularea indicilor individuali ai prețurilor la nivel de produse încă se utilizează nomenclatorul de produse din sistemul vechi.

Cercetările se efectuează cu periodicitate lunară la nivel de țară. În cercetare participă 221 întreprinderi industriale cu activități principale. Se colectează date de preț și se calculează indici individuali pentru 866 de produse-sortiment. Ulterior, prin metoda agregărilor succesive folosind formula Laspeyres se calculează indici agregați pentru genuri de activitate în parte și indicele general pentru total industrie.

Sistemul de ponderi (valoarea vânzării) folosit pentru agregarea indicilor individuali este în baza datelor cercetării statistice a producției industriale (la nivel de produse) și datelor anchetei structurale anuale (la nivel de activități economice) din anul de bază. Acest sistem se revizuește o dată la 5 ani, la fel ca și nomenclatorul de întreprinderi și de produse incluse în cercetare. Actualmente, funcționează sistemul de ponderi, nomenclatorul de produse și catalogul întreprinderilor, stabilite în anul 2000.

Probleme existente:

- lipsa produselor program automatizate de introducere și prelucrare a datelor primare privind prețurile și tarifele la mărfuri și servicii prestate populației;
- lipsa pachetului de programe de prelucrare a IPC în conformitate cu standardele UE;
- ajustarea eșantionului de mărfuri și servicii conform clasificării COICOP;
- necesitatea implementării nomenclatorului de produse și servicii industriale PRODMOLD, armonizat la standardul european PRODCOM;
- necesitatea implementării unor metode de actualizare a bazei de date pentru calculul IPPI (eșantionul întreprinderilor, lista produselor, ponderile pentru agregări);
- necesitatea schimbării anului de bază în calculul IPPI.

Priorități pe termen scurt:

- perfecționarea calculului IPC în baza:
 - a) ajustării nomenclatorului mărfurilor și serviciilor conform clasificatorului COICOP;
 - b) elaborării noilor produse program pentru calcularea IPC.
- elaborarea indicelui prețurilor de consum pe grupe de mărfuri și servicii (cu excluderea produselor energetice etc.).

Priorități pe termen mediu:

- automatizarea calculului indicilor prețurilor în baza utilizării pachetului SPSS;
- elaborarea proiectului tehnic și a produsului program pentru colectarea datelor primare privind prețurile din eșantion;
- elaborarea proiectului tehnic și a produsului program pentru calculul indicilor prețurilor.
- implementarea cercetării prețurilor în baza noului nomenclator de produse PRODMOLD, armonizat la standardul european PRODCOM;
- perfecționarea metodologiei de calcul al IPPI.

5.5.3.3. Statistica industriei

Pe parcursul anilor 1996-2005 în cercetările statistice a activităților industriale au fost implementate:

- Clasificatorul Activităților în Economia Moldovei – versiunea 1, armonizată la analogul corespunzător al ONU, și versiunea 2, armonizată la analogul european NACE rev.1.1;
- Clasificatorul Statistic al Produselor și Serviciilor, armonizat la analogul european CPA.

Cercetările statistice în domeniul industriei sunt bazate pe principiul funcțional, adică în cercetări sunt cuprinse atât întreprinderile (persoane juridice) cu activități principale, cât și unitățile industriale secundare a întreprinderilor cu activități principale altele decât industriale, incluse în cercetare exhaustiv.

Actualmente anual în domeniul industriei (conform datelor anului 2003) au fost cercetate 4375 unități producătoare, din care cu activități industriale principale - 1865 (din ele: 674 întreprinderi mari, cuprinse în cercetare statistică și 1865- întreprinderi mici) și 1836 unități de producție auxiliare a întreprinderilor neindustriale.

În anul 2003 a fost elaborat Nomenclatorul de produse și servicii industriale PRODMOLD, armonizat la standardul european PRODCOM, care a fost implementat la întreprinderile industriale mari cuprinse în cercetare statistică lunară. În anul 2005 derulează procesul de implementare a nomenclatorului PRODMOLD la întreprinderile ce prezintă rapoarte statistice anuale privind producția (inclusiv întreprinderile mici și cele cu activități industriale secundare).

Lunar se cercetează 650 întreprinderi mari, fiind colectați indicatorii: valoarea producției fabricate în prețuri curente și în prețuri comparabile, volumul de producție în unități fizice, numărul personalului ocupat în activitate. Trimestrial pe cercul de întreprinderi cercetate lunar, suplimentar se colectează indicatorii: valoarea producției

vândute (în total pe întreprindere), valoarea stocurilor de produse finite (în total pe întreprindere), costul materiei prime a clientului, prelucrate.

Întreprinderile individuale cu activități industriale principale (circa 3400 unități) nu sunt cuprinse în cercetări statistice regulate. Pentru această categorie de agenți economici se efectuează estimarea valorii producției fabricate reieșind din datele privind numărul întreprinderilor individuale, producția realizată de un lucrător în întreprinderile mici private și numărului mediu de membri ai întreprinderii individuale.

Probleme existente:

- lipsa unei asistențe metodologice și practice speciale pentru calcularea indicelui producției industriale (IPI) și altor indicatori armonizați la normele UE;
- existența unor probleme în implementarea noilor indicatori statistici, clasificări, noilor metode de calcul a indicatorilor, metode de colectare a datelor.

Priorități pe termen scurt:

- elaborarea concepției statisticii întreprinderii, în conformitate cu normele internaționale și practica avansată a altor țări;
- implementarea în volum integral a Nomenclatorului de produse și servicii industriale PRODMOLD, armonizat la standardul european PRODCOM, atât în cercetările lunare la întreprinderile mari (variantă succintă, agregată), cât și în cercetările anuale, inclusiv la întreprinderile mici și auxiliare.

Priorități pe termen mediu:

- revizuirea sistemului cercetărilor statistice, inclusiv instrumentarului statistic în corespundere cu concepția statisticii întreprinderilor;
- implementarea indicatorilor armonizați în statistica industriei: indicele producției industriale, indicele cifrei de afaceri, indicele comenzilor;
- implementarea cercetării selective a întreprinderilor industriale mici.

5.5.3.4. Statistica energiei

În ultimii ani au fost efectuate lucrări de reformare și armonizare la standardele europene a elaborării Balanței energetice: a fost revizuit sistemul de indicatori, nomenclatorul produselor energetice, metodologia de calcul a indicatorilor.

Probleme existente:

- lipsa datelor fiabile privind consumul resurselor energetice de către gospodăriile casnice și sectorul individual din agricultură.

Priorități pe termen scurt:

- elaborarea publicației „Balanța energetică a Republicii Moldova”.

Priorități pe termen mediu:

5.5.3.5. Statistica agriculturii

Pe parcursul realizării reformei agrare în Republica Moldova au avut loc transformări radicale, care au generat înființarea unui număr mare de producători agricoli: în afară de 1,4 mii întreprinderi agricole mari și medii în agricultură activează circa 300 mii gospodării țărănești (de fermier), 270 mii persoane care au primit în procesul de privatizare cota de teren agricol, dar încă n-au înregistrat gospodăriile în modul stabilit. În afară de aceasta, activitate agricolă intensă pe loturile de pe lângă casă desfășoară gospodăriile populației, numărul cărora constituie aproape un milion.

Micilor producători – (sectorului individual agricol) la momentul actual le revine 2/3 din producția agricolă globală, 1/3 revenind întreprinderilor agricole.

În condițiile formate concomitent cu cercetările în bază exhaustivă a întreprinderilor agricole (mari și medii), începând din a. 2000 cu asistența tehnică a DFID, a fost implementat în practica statistică sistemul de cercetări selective a sectorului individual agricol, care cuprinde 4 cercetări în baza cărora se studiază: structura suprafețelor însămânțate, recolta medie și recolta globală a culturilor agricole, productivitatea animalelor și păsărilor, vânzarea producției agricole, veniturile și cheltuielile aferente activității agricole în sectorul individual (gospodăriile populației și în gospodăriile țărănești (de fermier).

În scopul obținerii datelor pentru efectuarea calculelor indicatorilor macroeconomici pe agricultură, începând cu a. 2002 a fost implementată, cu asistența Băncii Mondiale, cercetarea selectivă vizînd prețurile la mărfurile și serviciile procurate de către întreprinderile agricole cu calcularea ulterioară a indicilor prețurilor. Cercetarea dată se efectuează atît în întreprinderile agricole, cît și în organizațiile-furnizoare de mărfuri și servicii.

Începînd cu a. 2002 cu asistența tehnică a Băncii Mondiale se efectuează calculele experimentale a Conturilor Economice pe Agricultură, în conformitate cu recomandările Uniunii Europene (EAA-97), în prezent se efectuează calculele experimentale a Conturilor Economice pe Silvicultură (EAF-97) pe a. 2004.

Pînă în prezent în Republica Moldova se efectuau recensăminte specializate în agricultură: a suprafețelor însămînțate (ultimul a fost efectuat în anul 1985), animalelor (1992), plantațiilor multianuale (1994). Astfel, datele recensămintelor nominalizate deja și-au pierdut actualitatea și este necesară efectuarea a noi recensăminte, însă din lipsa surselor financiare pe parcursul ultimilor 11 ani asemenea acțiuni nu s-au efectuat. Formarea unui număr mare de producători agricoli mici în urma schimbărilor radicale, care au avut loc în agricultură, a adus la necesitatea de a efectua în țară recensămîntul general agricol (RGA), care pînă în prezent nu a fost efectuat. Necesitatea efectuării RGA este specificată în SCERS și Programul Național „Satul Moldovenesc”.

Probleme existente:

- lipsa resurselor financiare pentru efectuarea recensămîntului general agricol;
- lipsa Registrului producătorilor agricoli mici;
- balanțelor produselor agricole nu-s perfecționate.

Priorități pe termen scurt:

- implementarea în practica statistică a calculelor Conturilor Economice pe Agricultură, bazate pe normele europene (Manualul Eurostatului vizînd Conturile Economice pe Agricultură și Silvicultură EAA/ EAF -97);
- trecerea de la calculele în expresie natural-valorică a bilanțelor produselor agricole la elaborarea bilanțelor resurselor și utilizarea lor pe 15 produse agricole principale în conformitate cu schemele și cerințele metodologice ale Eurostatului.

Priorități pe termen mediu:

- pregătirea către efectuarea primului recensămînt general agricol;
- crearea Registrului producătorilor agricoli medii și mari la Registrul Național al Unităților Statistice;
- implementarea în practica statistică a calculelor Conturilor Economice pe Silvicultură, bazate pe normele europene (Manualul Eurostatului vizînd Conturile Economice pe Agricultură și Silvicultură EAA/ EAF -97).

5.5.3.6. Statistica mediului

Sistemul de indicatori statistici vizînd starea mediului și acțiunile de protecție a acestuia reflectă starea și utilizarea resurselor funciare, silvice, acvatice, aerului atmosferic, precum și rezultatele impactului activității economice și a altor activități umane asupra mediului și resurselor naturale.

Baza informațională se creează în urma colectării atît a rapoartelor statistice de către organele statistice cît și a datelor furnizate de către Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, Agenția pentru Silvicultură „Moldsilva”, Inspectoratul Ecologic de Stat, Serviciul Hidrometeorologic de Stat, etc.

Problemele existente:

- nu este ajustat la standardele UE sistemul de indicatori în domeniul statisticii mediului;
- nu este aliniată metodologia la cerințele UE vizînd determinarea calculelor de protecție a mediului.

Priorități pe termen scurt:

Priorități pe termen mediu:

- perfecționarea sistemului de indicatori statistici vizînd statistica mediului în conformitate cu cerințele internaționale, în special ale UE;
- elaborarea metodologiei estimării cheltuielilor pentru protecția mediului, corespunzătoare cerințelor internaționale și efectuarea ulterioară a calculelor.

5.5.3.7. Statistica investițiilor în capital fix și construcțiilor

La etapa actuală observarea statistică a *investițiilor în capital fix* se realizează prin intermediul rapoartelor statistice, întocmite de persoanele juridice care realizează

activitate investițională indiferent de forma de proprietate, forma organizatorico-juridică și numărul de persoane.

Datele privind investițiile în capital fix se prezintă pe forme de proprietate, pe surse de finanțare, pe principalele tipuri de activități economice și sub aspect teritorial, cu divizare pe obiecte de menire productivă și neproductivă, structura de reproducție a investițiilor în capital fix, construcția neterminată a obiectelor productive și neproductive etc.

Observarea statistică a activității de construcție se realizează:

- lunar prin intermediul observării exhaustive asupra persoanelor juridice, activitatea principală a cărora este efectuarea lucrărilor de construcție în baza contractelor de lucrări în antrepriză și care se atribuie, conform Clasificatorului Activităților din Economia Moldovei (CAEM) la genul de activitate „Construcții”;

- trimestrial prin intermediul cercetării selective a 100 de organizații de construcție, pentru înregistrarea prețurilor în construcții.

Statistica investițiilor străine se bazează pe cercetarea statistică a întreprinderilor cu participarea capitalului străin (cca 1700 întreprinderi) care prezintă informație privind investițiile primite din străinătate și datele rapoartelor financiare (contabile), colectate trimestrial de către BNS.

Probleme existente:

- sistemul de indicatori privind activitatea investițională a agenților economici nu este racordat la condițiile economiei de piață și normele UE;

- lipsa deprinderilor practice de organizare a cercetărilor selective asupra activității agenților economici mici (în special ai sectorului micului business).

- lipsește informația completă privind statistica investițiilor străine și anume:

a) investițiile primite din străinătate de agenții economici (cu excepția întreprinderilor mixte și mixte străine) sub formă de: credite, împrumuturi, leasing și alte investiții financiare;

b) investițiile plasate în străinătate de agenții economici din republică.

Priorități pe termen scurt:

- efectuarea cercetării statistice-pilot privind investițiile în capital fix, întru alinierea la exigențele UE;

- perfecționarea instrumentarului statistic conform rezultatelor cercetării statistice-pilot;

- elaborarea culegerii statistice privind activitatea de construcții în Republica Moldova;

- perfecționarea statisticii investițiilor străine.

Priorități pe termen mediu:

- perfecționarea metodelor de observare statistică a activității investiționale și de construcții a agenților economici, pe baza combinării metodelor exhaustive și selective de observare;

- perfecționarea sistemului de indicatori ce caracterizează activitatea investițională în corespundere cu cerințele Sistemului Conturilor Naționale;

- perfecționarea analizei complexe a proceselor investiționale ce au loc;

5.5.3.8. Statistica transporturilor, comunicațiilor și turismului

Statistica transporturilor se realizează pe baza unor cercetări statistice specifice pentru fiecare mod de transport – feroviar, rutier, fluvial și aerian și care au drept scop obținerea informației privind căile și mijloacele de transport, traficul de mărfuri și de pasageri intern și internațional. Sunt cercetate infraanual și anual întreprinderile de transport feroviar, rutier, fluvial și aerian, iar anual pentru statistica transportului rutier - și alte unități cu alt gen de activitate de bază, decât transportul de mărfuri/pasageri, dar care au mijloace de transport auto înscrise în inventar sau închiriate.

Posesorii autovehiculelor de mărfuri - persoane fizice participă la cercetarea selectivă privind transportul rutier de mărfuri, metodă utilizată de țările UE conform Recomandărilor EUROSTAT (Directiva 1172/98/EC). Extragerea eșantionului unităților de transport pentru cercetarea în cauză se efectuează în baza datelor Registrului deținătorilor autovehiculelor (RDA), deținut de Ministerul Dezvoltării Informaționale.

Statistica comunicațiilor. Se colectează date din surse administrative vizînd indicatorii cu privire la activitatea de poștă, telefonie fixă și mobilă, telegrafie etc.

În domeniul statisticii *tehnologiilor informaționale* anual, sunt cercetate persoanele juridice, care oferă atît date vizînd numărul de computere, rețele de computere, utilizatori Internet etc., precum și date cu privire la cheltuieli, consumuri, prestări servicii în domeniul tehnologiilor informaționale.

Statistica turismului. Pentru activitatea turistică prestată de titularii de licențe de turism se realizează cercetarea statistică trimestrială, care oferă date referitoare la numărul de vizitatori care au beneficiat de serviciile acestora.

În vederea armonizării cu cerințele UE au fost lansate cercetările statistice privind structurile de cazare turistică colective, sistemul de indicatori fiind în corespundere cu cerințele Directivei 95/57/EC (p.A și B). Întru armonizarea deplină a prevederilor Directivei 95/57/EC, se impune realizarea unei anchete statistice privind cererea turistică a rezidenților.

Probleme existente:

- armonizarea parțială la normele UE (Directiva 1172/98/EC), privind transportul rutier de mărfuri;
- necesitatea îmbunătățirii calității Registrului Deținătorilor Unităților Auto;
- probleme în determinarea modului de evidență a pasagerilor transportați cu microbuzele particulare antrenate în trafic urban;
- ajustarea la standardele UE a sistemului de indicatori din transportul feroviar, fluvial și aerian;
- cercetările statistice în vigoare nu corespund pe deplin standardelor UE.
- lipsa datelor privind persoanele, care au acces la Internet la domiciliu;
- lipsesc datele complete despre fluxul turiștilor în Republica Moldova;
- lipsește un studiu de evaluare a pieței turistice, care să reflecte cererea turistică a rezidenților.

Priorități pe termen scurt:

- efectuarea cercetării statistice pilot privind transportul de pasageri în trafic urban cu microbuzele de folosință generală.

Priorități pe termen mediu:

- armonizarea completă cu prevederile Directivei 1172/98/EC;
- determinarea modalității de realizare a cercetării statistice pilot în gospodăria privind cererea turistică (prevederile Directivei 95/57/EC).

5.5.3.9. Statistica comerțului cu amănuntul

Întru perfecționarea statisticii comerțului cu amănuntul în corespundere cu cerințele Conturilor Naționale și Standardele Europene, a fost revizuit sistemul de indicatori și noțiunile metodologice existente.

Informația statistică privind volumele de vânzări cu amănuntul în sectorul organizat (care deține circa 60% din volumul total de vânzări) se colectează lunar în baza rapoartelor statistice și în corespundere cu Clasificatorul Activităților din Economia Moldovei (CAEM). Datele statistice privind structura pe mărfuri a vânzărilor și stocurilor în rețeaua de comerț cu amănuntul se colectează de două ori pe an (semestrial, anual) în baza rapoartelor statistice și în conformitate cu Clasificatorul Produselor (Bunurilor și Serviciilor) al Republicii Moldova (CSPM), aliniat la analogul european CPA. Rapoartele statistice se colectează de la toți agenții economici, care au activitate de comerț cu amănuntul prin intermediul organelor teritoriale de statistică.

Volumul vânzărilor cu amănuntul în sectorul neorganizat se calculează trimestrial, în baza estimărilor, fiind utilizate datele cercetării bugetelor gospodăriilor casnice.

Calculul indicelui volumului fizic de vânzări se efectuează în baza utilizării indicilor prețurilor de consum.

Probleme existente:

- necesitatea armonizării sistemului de indicatori și cercetărilor statistice în corespundere cu normele UE;
- necesitatea perfecționării produselor program pentru prelucrarea datelor statistice în domeniul comerțului cu amănuntul.

Priorități pe termen scurt:

- actualizarea normelor metodologice ale statisticii comerțului exterior de mărfuri în corespundere cu modificările parvenite în metodologia ONU;
- studierea experienței țărilor dezvoltate în domeniul efectuării cercetărilor privind exportul și importul de servicii.

Priorități pe termen mediu:

- ajustarea calculului indicelui volumului de vânzări cu amănuntul la numărul de zile lucrătoare și influența sezonieră;

- perfecționarea cercetărilor statistice în domeniul comerțului cu amănuntul.

5.5.3.10. Statistica comerțului exterior de mărfuri

Datele statistice privind comerțul exterior sînt colectate, verificate, prelucrate de către Serviciul Vamal în conformitate cu articolul 321 al Codului Vamal al Republicii Moldova și sînt prezentate Biroului Național de Statistică pentru completare, definitivare și publicare în conformitate cu articolele 9,10,11,19 și 21 ale Legii Republicii Moldova „Cu privire la statistica oficială”.

Din anul 1995 a fost efectuată trecerea integrală la statistica vamală, care permite de a cuprinde majoritatea agenților economici, precum și de a urmări, în baza Sistemului Armonizat de Descriere și Codificare a Mărfurilor, circa 10000 poziții de mărfuri.

Statistica comerțului exterior se realizează în conformitate cu metodologia utilizată pe plan internațional (metodologia ONU), iar mărfurile exportate și importate se clasifică după Nomenclatorul Mărfurilor. Teritoriul luat în considerație în statistica comerțului exterior al Republicii Moldova se referă la teritoriul economic al țării (raioanele din partea dreaptă a Nistrului), care nu coincide cu suprafața geografică a țării (exclusiv raioanele din partea stîngă a Nistrului).

De comun acord cu Serviciul Vamal s-a lucrat asupra formării unui mecanism eficient de colectare, control, prelucrare și publicare a datelor statistice pe comerțul exterior de mărfuri. A fost creată o bază de date utilă care permite sinteza profundă a datelor pe comerțul exterior de mărfuri. În baza acestor date lunar se elaborează informații privind exporturile, importurile, balanța comercială pe ansamblu, pe țări, grupe de țări, exporturile, importurile pe grupe de mărfuri și grupe de țări, exporturile și importurile de mărfuri divizate pe grupe de țări și țări atît pentru perioada de raport cît și perioadele corespunzătoare din anii precedenți.

Se utilizează metode moderne de prezentare a informației: plasarea informației pe pagina Web a BNS și utilizarea poștei electronice pentru expedierea datelor, drept rezultat informația ajunge la utilizator în termeni mult mai restrînși și format adecvat noilor cerințe de prelucrare a datelor.

Pentru studierea nivelului și dinamicii comerțului exterior de mărfuri trimestrial se calculează indicii volumului fizic și indicii valorii unitare la mărfurile exportate și importate. Calcularea indicilor valorii unitare și indicilor volumului fizic se efectuează în baza datelor obținute din declarațiile vamale atît total exporturi (importuri), cît și separat pe fiecare marfă, grup de mărfuri, în conformitate cu Nomenclatorul mărfurilor. În mărfurile alese pentru calcul (mărfuri reprezentative) se includ toate mărfurile omogene cu informații disponibile asupra cantității și costului și prezente atît în perioada de raport, cît și în perioada de bază.

Priorități pe termen scurt:

Priorități pe termen mediu:

5.5.3.11. Statistica comerțului exterior de servicii

Statistica comerțului exterior de servicii este o ramură relativ nouă în statistica republicii, crearea și implementarea acestei statistici a început în anul 1994. Astfel a

fost creat un sistem de cercetări statistice a comerțului exterior de servicii bazat pe rapoartele statistice, colectate de la agenții economici, care prestează (beneficiază) servicii de export (import). Informația statistică privind comerțul exterior de servicii se colectează (trimestrial și anual) în baza rapoartelor statistice și în conformitate cu Clasificatorul Serviciilor, utilizat în domeniul activității economice externe. Informația privind exportul și importul de servicii este acumulată de către Direcțiile teritoriale de statistică. În baza acestor rapoarte se elaborează informații generalizatoare (trimestriale, anuale) privind volumul exportului și importului de servicii din (în) republică, care servesc drept bază pentru întocmirea Balanței de Plăți și construirea Conturilor Naționale ale republicii.

Această informație este prezentată pe ansamblu și în divizare pe țări-partenere, tipuri de servicii, totodată în ea este oglindită și repartizarea exporturilor și importurilor de servicii pe „țară-servicii”.

Probleme existente:

- statistica comerțului exterior de servicii nu este în corespundere cu Recomandările privind comerțul exterior de servicii ale ONU, Comisiei Europene, OMC, FMI, OECD.

Priorități pe termen scurt:

Priorități pe termen mediu:

- actualizarea normelor metodologice ale statisticii comerțului exterior de servicii în corespundere cu modificările parvenite în metodologia ONU;
- perfecționarea cercetărilor privind comerțul exterior de servicii.

5.5.3.12. Statistica finanțelor

În cadrul statisticii instituțiilor financiare se cercetează:

- activitatea băncilor comerciale (16 bănci comerciale) – se colectează informație privind depunerile mijloacelor bănești ale persoanelor juridice și fizice și creditarea acestora, raportul financiar al băncilor comerciale;

- companiile de asigurare (50 de companii)- se colectează informație privind structura încasărilor primelor de asigurare și plata despăgubirilor.

Datele privind veniturile și cheltuielile bugetului public național se obțin trimestrial de la Ministerul Finanțelor.

Probleme existente:

- lipsește informația privind activitatea de creditare (inclusiv creditarea prin leasing) de către alți agenți economici, cu excepția băncilor comerciale.

Priorități pe termen scurt:

Priorități pe termen mediu:

- implementarea cercetării activității de creditare, cu excepția băncilor comerciale;
- implementarea cercetării activității de leasing a agenților economici;
- perfecționarea statisticii pieței valorilor mobiliare;
- perfecționarea metodologiei de elaborare și calculului balanței veniturilor și cheltuielilor bănești ale populației.

5.5.3.13. Statistica demografică

Statistica demografică se bazează pe două surse: pe datele recensămintelor populației care se desfășoară, de regulă, o dată în zece ani, și pe statistica curentă a mișcării naturale și migratorii ale populației pe parcursul anilor intercenzitari. Sondaje - model sociale sau demografice încă nu au fost realizate. Procesul producerii statisticii populației este destul de complex, deoarece prelucrarea multitudinii de date primare nu se limitează numai la totalizarea lor, dar include și un număr mare de calcule demografice, bazate pe date absolute sau relative.

Statistica demografică are la bază 4 formulare de evidență primară statistică a proceselor demografice (buletine pentru naștere, decese, căsătorii și divorțuri) și informația vizînd mișcarea migratorie, primită de la Ministerul Dezvoltării Informaționale și Biroul Național Migrațiune.

În perioada 5-12 octombrie 2004 pe teritoriul Republicii Moldova a fost efectuat *Recensămîntul populației*, primul recensămînt național independent. Recensămîntul a fost efectuat în conformitate cu Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.230 din 9 martie 2004 și a cuprins toate localitățile țării, cu excepția raioanelor de Est ale republicii (în aceste raioane s-a efectuat în perioada 11-18 noiembrie 2004).

Recensămîntul populației a cuprins toți cetățenii Republicii Moldova cu domiciliul în țară (indiferent dacă la momentul de referință se aflau în țară sau erau plecați temporar în străinătate), precum și persoanele cu cetățenie străină sau fără cetățenie, care au domiciliul pe teritoriul Republicii Moldova.

Recensămîntul a fost efectuat cu susținerea financiară a donatorilor internaționali și monitorizat de către Consiliul Europei. Grupul de Experti de Nivel Înalt va continua să monitorizeze etapele de prelucrare a datelor, pînă la publicarea finală a rezultatelor.

Prelucrările automatizate a datelor urmează a fi finalizate către sfîrșitul anului 2005.

Probleme existente:

- principala bază de date nu a fost modernizată încă din 1989. Din cauza înzestrării slabe cu tehnică performantă și programe moderne, flexibile în acest domeniu toate calculele demografice sunt executate manual, iar prognozele demografice pînă în prezent nu au fost efectuate de către BNS;
- necesitatea concordanței datelor, privind mișcarea migratorie obținute din diferite surse;
- informația conținută în Registrul de Stat al Populației deținut de Ministerul Dezvoltării Informaționale este incompletă, deoarece în afara evidenței rămîn persoanele cărora nu li s-a atribuit codul IDNP și copiii în vîrstă de 3 - 16 ani;

- neconcordanța regulilor ce determină crearea și ținerea Registrului cu metodele cercetărilor statistice, lipsa unei tratări metodologice unice;
- dificultăți în determinarea proporțiilor reale a migrației externe de muncă, deoarece cea mai mare parte a migrației externe de muncă rămâne în afara evidenței statistice.

Priorități pe termen scurt:

Priorități pe termen mediu:

- prelucrarea materialelor recensământului populației din 2004 pentru introducerea automatizată a informației și obținerea totalurilor recensământului populației;
- crearea bazei de date republicane privind totalurile recensământului populației, administrarea și diseminarea informației respective;
- perfecționarea sistemelor de colectare a datelor, prelucrarea și analiza datelor statisticii demografice, în special, a celor ce se referă la calcularea indicatorilor prioritari, așa ca structura pe vârste și sexe a populației, speranța de viață la naștere, ratele natalității și mortalității și prognozarea demografică;
- efectuarea unui sondaj-pilot avînd drept subiect fluxurile migrației , cauzele migrației internaționale;
- informații cu privire la caracteristicile cantitative și calitative a mișcării migrației;
- studierea metodologiei de efectuare a prognozelor demografice și elaborarea pronosticului numărului populației.

5.5.3.14. Statistica forței de muncă

Sistemul statistic al forței de muncă este constituit din surse statistice și administrative.

Sursele statistice constau din Ancheta asupra populației economic active – Ancheta Forței de Muncă (AFM), și rapoartele statistice asupra unităților economice și sociale. Acestea asigură colectarea și prelucrarea informațiilor care acoperă domeniile de bază ale statisticii muncii și care permit structurarea unui sistem de indicatori utilizați pentru caracterizarea diferitelor aspecte ale pieții forței de muncă.

Ancheta asupra forței de muncă în gospodării se utilizează pentru evaluarea populației active, ocupării și șomajului. AFM se realizează în conformitate cu recomandările Biroului Internațional al Muncii (BIM), cu periodicitate trimestrială și cu colectare continuă, pe un eșantion reprezentativ la nivel de țară.

Începînd cu a. 2004 în cadrul cercetării de bază AFM sunt obținute date privind ocuparea populației în economia informală (metodologia a fost aprobată în cadrul Programului Tacis, în comun cu experți Eurostat și BIM). În tr.II 2005 a fost lansată ancheta complementară „Tinerii pe Piața Muncii”, ca modul atașat la AFM.

Sistemul de rapoarte statistice în întreprinderi este acoperitor pentru toate ramurile și sectoare de activitate, și permite abordarea într-o concepție completă a problematicii de bază a statisticii salariilor și statisticilor conexe. Sistemul cuprinde rapoarte curente, pentru a răspunde necesităților de informare pe termen scurt și rapoarte anuale, care furnizează informații mai detaliate cu tematică diversă din

domeniu. Rapoartele statistice privind salariile (salariile pe ocupații și pe ramuri de activitate, locurile de muncă nou create sau privind costul forței de muncă etc.), furnizează informații necesare pentru evaluarea incidenței politicilor de ocupare și de combatere a șomajului.

Sursele administrative sînt folosite în statistica forței de muncă pentru completarea sistemului cu informații esențiale asupra unui fenomen specific cum este șomajul înregistrat. Indicatorii statistici construiți pe baza informațiilor obținute din AFM și din fișierele administrative se utilizează pentru caracterizarea evoluțiilor pe termen scurt, devenind pilonii de bază pentru elaborarea politicilor de ocupare și combatere a șomajului.

Probleme existente:

- lipsa reprezentativității datelor AFM la nivelul zonelor geografice;
- necesitatea perfecționării sistemului de indicatori, în special privind structura salariilor și a costului forței de muncă.

Priorități pe termen scurt:

- lansarea cercetării-pilot prin sondaj privind „Indicii trimestriali ai costului forței de muncă” în conformitate cu Regulamentul Consiliului și Parlamentului European nr. 450/2003;
- îmbunătățirea conținutului chestionarelor AFM, care ar permite obținerea începînd cu anul 2006 a datelor calitative referitoare la ocuparea incompletă din punctul de vedere al timpului lucrat, volumul ocupării incomplete, ocuparea neadecvată din punctul de vedere al calificării, ocuparea atipică, venitul obținut din muncă etc;
- studierea posibilității lansării cercetării de probă asupra întreprinderilor privind *cererea de forță de muncă*, analogic cercetării lansate în statele Uniunii Europene.

Priorități pe termen mediu:

- construirea unui eșantion „Master” de gospodării casnice cu utilizarea unei rețele comune de anchetatori pentru AFM și CBGC, și, posibil, pentru alte cercetări statistice;
- armonizarea în continuare a AFM la Regulamentul Consiliului nr. 577/98 privind organizarea cercetării forței de muncă;
- lansarea modulelor ad-hoc (anchete complementare) la AFM cu tematică diversă: ocuparea persoanelor cu probleme de sănătate, utilizarea bugetului de timp, durata și tipologia programului de lucru etc.
- lansarea anchetelor asupra întreprinderilor privind formarea profesională continuă în conformitate cu Decizia Consiliului nr. 1999/382/EC of 26/04/99; structura salariilor în conformitate cu Regulamentul Consiliului și Parlamentului European nr. 1726/1999 din 27 iulie 1999.

5.5.3.15. Statistica nivelului de trai

Începînd cu anul 1997 cu asistența tehnică a experților Băncii Mondiale a fost lansată *Cercetarea bugetelor gospodăriilor casnice* cu un eșantion de circa 8 mii gospodării anual. Cercetarea cuprinde indicatorii ce caracterizează mărimea și structura gospodăriilor, sursele de formare a veniturilor și destinația cheltuielilor, consumul gospodăriilor pe principalele grupe de produse alimentare, nealimentare și servicii etc. Principalele rezultate sunt prezentate trimestrial și anual sub forma de buletinul statistic privind veniturile, cheltuielile diferențierea social-economică a populației.

Pe parcursul ultimilor ani a fost revizuit și îmbunătățit instrumentarul sondajului în ceea ce privește estimarea corelației dintre potențialul agricol și nivelul de trai al populației, accesul populației la serviciile de asistența socială etc.

Baza de date depersonificată poate fi accesată de către utilizatori pe pagina web a Biroului Național de Statistică.

Începînd cu anul 2001 în conformitate cu Regulamentul și Instrucțiunea privind *calcularea minimului de existență* în Republica Moldova aprobat prin Hotărîre de Guvern, BNS trimestrial efectuează calculul mărimii minimului de existență.

În scopul analizei mai ample a situației în domeniul sănătății și accesul populației la serviciile medicale, cu suportul Băncii Mondiale în Aprilie 2005 în cadrul Cercetării Bugetelor Gospodăriilor Casnice a fost lansat Studiul selectiv cu privire la starea sănătății populației (actualmente rezultatele sunt la etapa de procesare și prelucrare).

Probleme existente:

- necesitatea implementării unui eșantion nou;
- necesitatea asigurării cu noi produse program privind prelucrarea datelor;
- organizarea trainingurilor cu personalul antrenat în cercetare;
- lipsa de cunoștințe pentru efectuarea unei analize mai ample a indicatorilor nivelului de trai;
- necesitatea efectuării unor studii tematice pentru o evaluare multiaspectuală a nivelului de trai.

Priorități pe termen scurt:

- ameliorarea calității și perfecționarea metodologiei de efectuare a Cercetării Bugetelor Gospodăriilor Casnice (CBGC) în vederea estimării nivelului sărăciei;
- efectuarea lucrărilor de pregătire pentru crearea unei rețele unice de anchetatori „Master” pentru CBGC și Ancheta Forței de Muncă, în special, perfecționarea instrumentarului CBGC și trainingul personalului implicat în CBGC.

Priorități pe termen mediu:

- perfecționarea instrumentarului și metodologiei efectuării CBGC în baza eșantionului „Master”, în vederea estimării multiaspectuale a nivelului de trai al populației;
- studierea și perfecționarea metodologiei de calculare a indicatorilor sărăciei (incidența, profunzimea, severitatea sărăciei etc.) cu asistența tehnică a experților străini și alocarea resurselor umane suplimentare;

- utilizarea unui eșantion nou, construit în baza Recensământului populației, ce va permite de a extinde numărul gospodăriilor cuprinse în CBGC și, prin consecință, de a îmbunătăți considerabil calitatea datelor statistice obținute în cadrul cercetării în cauză;

- studierea și implementarea în practică a metodologiei de efectuare a studiilor selective tematice privind diferite aspecte ale nivelului de trai.

5.5.3.16. Statistica învățământului, științei și culturii

Activitatea principală desfășurată în acest domeniu a fost orientată spre realizarea de cercetări statistice care cuprinde toate instituțiile de învățământ. Informația generalizatoare se obține cu ajutorul rapoartelor statistice colectate la începutul anului școlar pentru fiecare nivel de instruire conform Legii învățământului. În cadrul proiectului de asistență tehnică din partea Uniunii Europene (TACIS) începând cu anul de studii 2004/05 au fost introduse în practică formularele revizuite cu privire la activitatea școlilor de zi, gimnaziilor, liceelor, instituțiilor de învățământ secundar profesional, ceea ce va permite obținerea informației generalizatoare necesare atât pentru analiza situației în republică, cât și pentru calcularea indicatorilor relativi în contextul comparabilității internaționale.

Întru dezvoltarea sistemului clasificărilor statistice și asigurarea comparabilității internaționale în cadrul proiectului TACIS au început lucrările de elaborare a proiectului Clasificării Naționale a Educației, aliniat la ISCED, care va servi drept bază metodologică pentru calcularea indicatorilor SCERS, Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului etc.

În comun cu Ministerul Economiei și Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică au fost perfecționați indicatorii vizînd realizarea lucrărilor de cercetare-dezvoltare conform metodologiei pentru cercetarea activității tehnico-științifice și recomandărilor OECD.

În comun cu Ministerul Culturii au fost perfecționați indicatorii statistici vizînd activitatea bibliotecilor conform recomandărilor UNESCO (Standardizarea Internațională în domeniul statisticii bibliotecilor).

Probleme existente:

- lipsa Clasificării Naționale a Educației (după niveluri și specialități) racordate la cerințele UNESCO;

- lipsa metodologiei de calculare a indicatorilor privind cadrele didactice, procesele de finanțare și prestare a serviciilor educaționale, etc.

Priorități pe termen scurt:

Priorități pe termen mediu:

- elaborarea și implementarea Clasificării Naționale a Educației, alineate la clasificarea UNESCO, ISCED;

- adaptarea permanentă a instrumentarului statistic național pentru asigurarea datelor solicitate prin chestionarele UNESCO-OECD-EUROSTAT;

- alinierea statisticii învățământului, științei și culturii la standardele internaționale prin construirea indicatorilor armonizați;
- îmbunătățirea relațiilor cu utilizatorii informației în domeniu, perfecționarea publicațiilor statistice și diseminării.

5.5.3.17. Statistica de drept

În comun cu Ministerul Justiției au început lucrările de perfecționare a sistemului de evidență a cauzelor penale, civile și administrative examinate de instanțele judecătorești.

Probleme existente:

- necesitatea perfecționării surselor administrative (Registrul de stat al asociațiilor obștești) și a modului de actualizare a datelor (la înregistrare, reînregistrare și evidență a activității organizațiilor și asociațiilor obștești);
- lipsa informației generalizatoare privind numărul condamnaților definitiv din cauza mecanismului insuficient a prelucrării informației primare.

Priorități pe termen scurt:

Priorități pe termen mediu:

- perfecționarea sistemului de indicatori și datelor statistice privind cauzele civile și administrative examinate de instanțele judecătorești;
- perfecționarea, de comun acord cu Ministerul Afacerilor Interne, a sistemului de indicatori statistici privind infracțiunile, cauzele penale și persoanele care au săvârșit infracțiuni.

5.5.4. Clasificări statistice

În vederea asigurării funcționării sistemului statistic național, comparabil la nivel internațional a fost creat sistemul de clasificări statistice constituit din:

- *Clasificatorul Activităților din Economia Moldovei (CAEM)* (versiunea 1), elaborat în corespundere cu Clasificatorul Internațional Standard al tuturor Activităților Economice al ONU (ISIC, redacția a 3-a) a fost implementat în anul 1996;
- CAEM (versiunea a 2-a), armonizat cu Clasificatorul european al activităților economice (NACE, redacția 1) a fost pusă în aplicare în a. 2001. În corespundere cu noua redacție a clasificatorului european NACE (reviziunea 1.1) a fost actualizat și CAEM (versiunea 3), pus în aplicare în a. 2005;
- *Clasificatorul Statistic al Produselor (Bunurilor și Serviciilor) al Republicii Moldova (CSPM)*, elaborat în anul 1999 cu aliniere la Clasificarea statistică a produselor pe genuri de activități în Comunitatea Economică Europeană (CPA, 1993). CSPM a fost implementat în anul 2002.

În prezent conform Regulamentului Comisiei Europene nr. 204/2002 de modificare a Regulamentului Consiliului Comunității Economice Europene nr. 3696/93 privind Clasificarea produselor asociate activităților din Comunitatea Economică

Europeană (CPA, 2002) a fost pregătit proiectul modificărilor la Clasificatorul Statistic al Produselor (Bunurilor și Serviciilor) al Republicii Moldova (CSPM).

Pentru cercetarea produselor și serviciilor industriale a fost elaborat *Nomenclatorul național de produse și servicii industriale (PRODMOLD)*, aliniat la PRODCOM al UE pus în aplicare din anul 2004.

Clasificatorul formelor de proprietate al Republicii Moldova (CFP), implementat în anul 1995, reprezintă un sistem de grupare logică și coerentă a obiectelor dreptului de proprietate.

Clasificatorul formelor organizatorico-juridice ale agenților economici din Republica Moldova (CFOJ), creat și implementat în anul 1995.

În conformitate cu modificările în baza legislativă în anul 2000 au fost introduse modificări în CFOJ (ediția 1995) și a fost implementat în anul 2001 CFOJ (ediția a 2-a). CFOJ (ediția 2001) a fost revizuit în anul 2004 în conformitate cu modificările în baza legislativă, care au avut loc în “Codul civil al Republicii Moldova” (legea nr. 1107-XV din 06.06.2002) și alte acte legislative și pus în aplicare în 01.01.2005.

Clasificatorul unităților administrativ-teritoriale al Republicii Moldova (CUATM). Prima versiune a clasificatorului a fost pusă în aplicare în anul 1995. A doua versiune a CUATM modificată conform legislației privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova a fost pusă în aplicare în anul 1999. Versiunea curentă (ediția 2003) a CUATM a fost revizuită în baza modificărilor în legislația Republicii Moldova și a fost pusă în aplicare din 03.09.2003.

Clasificatorul Ocupațiilor din Republica Moldova (CORM), elaborat în corespundere cu clasificarea internațională Standart al Ocupațiilor (ISCO 88) a fost implementat în anul 1998.

Nomenclatorul Mărfurilor al Republicii Moldova a fost revizuit în conformitate cu Sistemul armonizat de codificare și descriere a mărfurilor 2002 (HS). Nomenclatorul dat se aplică în Moldova în scopul reglementării tarifare și netarifare de a activității economice externe, precum și în statistica comerțului exterior de mărfuri.

Clasificarea cheltuielilor de consum ale gospodăriilor populației se efectuează în corespundere cu analogul European COICOP.

Probleme existente:

- greutate în utilizarea clasificatoarelor internaționale, care constă în trecerea dificilă a statisticilor de ramură la utilizarea Clasificatorului Statistic al Produselor (Bunurilor și Serviciilor) – CSPM din cauza grupărilor agregate și lipsa experienței în implementarea CSPM, în special în domeniul serviciilor;
- necesitatea actualizării Clasificatorului Ocupațiilor din Republica Moldova.

Priorități pe termen scurt:

- implementarea în practica statistică și recodificarea bazelor de date conform noii versiuni a CAEM cu modificările efectuate conform NACE, reviziunea 1.1.;
- elaborarea și aprobarea modificărilor în CSPM în conformitate cu modificările la CPA, 2002;
- implementarea complexului automatizat de gestiune a Clasificatoarelor statistice.

Priorități pe termen mediu:

- implementarea Clasificatorului Statistic al Produselor (Bunurilor și Serviciilor) al Republicii Moldova (CSPM) cu introducerea modificărilor conform CPA, 2002, în special în domeniul serviciilor;
- pregătirea către revizia sistemului național de clasificări (CAEM, CSPM, PRODMOLD) conform reviziei 2007 a sistemului european de clasificări.

5.5.5. Registrul Național al Unităților Statistice (RENUS)

Crearea în procesul de tranziție la economia de piață a unui număr mare de agenți economici, preponderent cu proprietatea privată, extinderea activității sectorului neorganizat în economie au impus necesitatea reformării sistemului observărilor statistice, bazate pe implementarea cercetărilor prin sondaj, în conformitate cu practica mondială.

În acest scop au fost puse bazele creării Registrului Național al Unităților Statistice (RENUS), care trebuie să devină instrumentul de bază pentru organizarea cercetărilor statistice în domeniul economic.

Actualmente, în registru sunt cuprinse întreprinderile cu drept de persoană juridică, active din punct de vedere economic, în număr de peste 24,6 mii unități, ceea ce constituie 22% din numărul total al agenților economici înregistrați în Moldova.

Fiecare subiect din RENUS se caracterizează prin date de identificare și date de stratificare.

Sursele de actualizare a RENUS-ului:

1. Sursele administrative

1.1. Registrul Unităților de Drept deținut de Departamentul Tehnologiei Informaționale

1.2. Registrul Fiscal și datele privind Declarația pe venit, deținute de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat (IFPS)

1.3. Rapoartele financiare (contabile) anuale, colectate și prelucrate de BNS

2. Ancheta structurală anuală a întreprinderilor, implementată în practica statistică în anul 1997 cu asistența metodologică din partea Institutului Național de Statistică din Franța (INSEE), care constituie instrumentul principal pentru cercetarea statistică a activității întreprinderilor și cuprinde anual 9 mii de întreprinderi.

Suplimentar, în baza datelor IFPS a fost creat fișierul întreprinderilor individuale (total 16,9 mii întreprinderi).

Probleme existente:

- lipsa RENUS-ului funcțional care să asigure transformarea acestuia în nucleul sistemului cercetărilor statistice;
- necesitatea asigurării unei compatibilități bune a RENUS-ului cu sursele administrative de date care participă la ținerea RENUS-ului;
- în RENUS nu sunt incluse unitățile locale și unitățile locale cu activitate.

Priorități pe termen scurt:

- elaborarea proiectului tehnic „Sistemul informatic de gestionare a Business Registrului – compartimentul registrul administrative;
- punerea bazelor elaborării conceptului de creare a Registrului Unităților Statistice conform cerințelor UE;
- identificarea modalității obținerii informației privind unitățile locale și unitățile locale cu activitate pentru includerea în RENU.S.

Priorități pe termen mediu:

- implementarea complexului automatizat de gestiune a Business Registrului Statistic (partea de date administrative);
- elaborarea conceptului de creare a Registrului Unităților Statistice și implementarea lui pe etape.

5.5.6. Sectorul tehnologiilor informaționale (TI)

În prezent BNS a ajuns la nivelul minim de satisfacere tehnologică care este caracterizat printr-un procent de acoperire cu echipamente de 90 la sută în oficiul central și de 60% -80% în subdiviziunile teritoriale, oficiul central și fiecare subdiviziune teritorială dispune de rețea de calculatoare la care sunt conectate 76% din calculatoarele disponibile, iar toate rețelele locale sunt conectate prin intermediul Dail-up cu rețeaua oficiului central.

Sistemul de colectare și procesare automată a datelor este descentralizat formând câte un proces tehnologic aparte pentru fiecare lucrare statistică (stovepipe system). Astfel actual, în scopul asigurării procesării automatizate a datelor statistice sunt utilizate peste 150 de complexe program. Totodată, din cauza lipsei standardizării și modularizării proceselor de colectare, prelucrare stocare și diseminare a informației statistice multe lucrări se dublează la diferite nivele.

Probleme existente:

- nivelul redus de dezvoltare a tehnologiilor informaționale și a soft-urilor, doar în 27 la sută din cercetările statistice prelucrarea datelor e bazată pe utilizarea complexelor automatizate;
- numărul insuficient de personal TI pentru întreținerea și dezvoltarea sectorului. Problema se datorează în general atractivității reduse a locurilor de muncă oferite din cauza motivării financiare joase. Suplimentar această problema se agravează din cauza lipse de fonduri pentru instruirea personalului;
- nivelul redus de finanțare a sectorului în special în domeniul proiectării și achiziționării produselor program;
- lipsa unei standardizări și modularizări a proceselor tehnologice de colectare, procesare, stocare și difuzare a informației statistice. Abordarea actuală generează un număr mare de dublări a funcțiilor la diferite nivele (oficii teritoriale, SGTI și direcțiile metodologice ale BNS).

Priorități pe termen scurt:

- elaborarea complexului automatizat de gestiune a Business Registrului Statistic (partea de date administrative);
- trecerea la sisteme cu interfață unică pentru automatizarea și standardizare procesului de colectare a datelor;
- plasarea pe pagina Web a BNS a formularelor statistice;
- stabilirea principiilor de schimb date și încheierea acordurilor cu principalii deținători de surse administrative Ministerul Dezvoltării Informaționale, CNAS, IFPS.

Priorități pe termen mediu:

- elaborarea conceptului și standardelor de descriere a indicatorilor statistici – „Metadate statistice” în scopul formalizării și unificării noțiunilor și metodelor de calcul a indicatorilor statistici;
- elaborarea modulului Web de statistică on-line și asigurarea accesului operativ la informația statistică în corespondere cu principiile de securitate a datelor statistice;
- redesignul structurii organizatorice a proceselor tehnologice de colectare, prelucrare, stocare și desiminare a datelor statistice prin modularizarea și standardizarea funcțiilor executate de participanții la proces.

5.6. Controlul financiar

5.6.1. Controlul financiar preventiv și auditul intern

Controlul financiar și aspectele aferente

Auditul Intern în Moldova în prezent este o versiune a controlului financiar ex-post tradițional centralizat. În ceea ce privește asigurarea unei gestionări adecvate și eficiente a utilizării resurselor publice, performanța acestor aranjamente este slabă. Nu se acordă o atenție adecvată creării unui cadru de control intern puternic, care constă din mediul de control, evaluarea riscurilor, activitățile de control, informarea și comunicarea, monitorizarea eficienței sistemului de control. Auditul intern curent, numit tradițional “revizie și control financiar” în Moldova, nu corespunde Standardelor Internaționale ale Practicii Profesionale a Auditului Intern (ISPPA).

Ministerul Finanțelor favorizează tranziția de la metoda curentă de control centralizat la un audit intern modern în sectorul public care va avea ca scop estimarea calității mecanismelor de control intern. Departamentul Control Financiar și Revizie pe lângă Ministerul Finanțelor va conduce această transformare într-o funcție de audit intern care să corespundă cerințelor ISPPA. Implementarea standardelor ISPPA va ajuta Moldova să treacă la cerințele UE în domeniul auditului intern.

Implementarea auditului intern în sectorul public va intensifica rolul Ministerului Finanțelor, ministerelor de ramură și autorităților administrative centrale. În timp ce Ministerul Finanțelor își asumă rolul de elaborator al cadrului strategic de resurse, ministerele și autoritățile administrative centrale își vor asigura responsabilitatea pentru luarea deciziilor strategice în cadrul sectoarelor. Aceste tendințe vor necesita schimbări corespunzătoare în sistemele de control intern. Metoda veche de control centralizat nu mai este adecvată pentru ca ministerele și autoritățile administrative centrale să-și asume responsabilități de luare a deciziilor și să recunoască consecințele acestora. Respectiv, accentul va trece de la efectuarea verificărilor de corespundere spre evaluarea calității controlului intern în unitățile executoare de buget.

Cadrul legislativ:

- Constituția Republicii Moldova;
- Legea privind sistemul bugetar și procesul bugetar nr.847-XIII din 24 mai 1996.
- Legea bugetului de stat.
- Legea privind finanțele publice locale nr.397-XV din 16 octombrie 2003.
- Legea privind administrația publică locală nr.123-XV din 18 martie 2003.
- Legea contabilității nr.426-XIII din 4 aprilie 1995.

Cadrul instituțional

Structurile abilitate să asigure implementarea controlului financiar preventiv și auditului intern:

- Guvernul;
- Ministerul Economiei și Comerțului;
- Ministerul Finanțelor;

- Ministerul Justiției;
- alte ministere și autorități administrative centrale și locale.

Probleme existente

Conceptul de audit al fondurilor publice este relativ nou pentru sistemul bugetar. În conformitate cu legislația în vigoare, organele responsabile de această sferă efectuează mai mult controlul folosirii fondurilor publice decât auditul. Înțelegerea scopurilor auditului și diferențierea între auditul intern și extern sînt la o etapă inițială de dezvoltare, întîmpinînd o serie de probleme, printre principalele evidențindu-se următoarele:

- cadrul legislativ și normativ neadecvat – nu există o lege cu privire la auditul în sectorul public și nici o supraveghere centrală a standardelor interne de audit;
- existența mai multor organe de control fără delimitarea clară a funcțiilor și responsabilităților, precum și fără o conlucrare și coordonare adecvată între ele;
- lipsa serviciilor de audit intern în teritoriu pentru întreg sectorul public.

Toate acestea sînt însoțite de instruirea insuficientă a personalului în domeniu și necunoașterea practicii auditului intern în sectorul public în alte țări.

Priorități pe termen scurt:

- elaborarea concepției, strategiei și a unui document de reglementare pentru sistemul de audit intern în sectorul public;
- stabilirea unui cadru legislativ pentru auditul intern în sectorul public;
- armonizarea graduală cu metodologiile și standardele acceptate la nivel internațional, (Institutul de Audit Intern, Organizația Internațională a Instituțiilor Supreme de Audit), precum și cu cele mai bune practici ale UE privind controlul și auditul veniturilor, cheltuielilor, patrimoniului și responsabilităților publice.

Priorități pe termen mediu:

- promovarea dezvoltării capacităților administrative adecvate în scopul prevenirii și combaterii eficiente a fraudelor și altor infracțiuni ce afectează fondurile naționale și internaționale, inclusiv crearea unor structuri funcționale cooperante, incluzînd toate instituțiile publice relevante la nivel național;
- asigurarea cooperării eficiente cu instituțiile și autoritățile comunitare relevante în cazul verificărilor în teren și inspecțiilor cu referință la managementul și auditul fondurilor acordate de UE;
- extinderea sistemului de audit intern la ministere și autoritățile administrative centrale și locale.

5.6.2. Controlul financiar extern ulterior